

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД

БЮЛЕТИН НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД

НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ
ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ
ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ

БРОЙ 10/2022

СЪДЪРЖАНИЕ

I. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ	4
Решение № 113 от 18.10.2022 г. по к.н.д. № 678/2022 на ВКС, II н.о., докладчик съдията Милена Панева	5
II. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКАТА КОЛЕГИЯ	8
Тълкувателно решение № 4 от 14.10.2022 г. на ВКС по тълк. д. № 4/2019 г., ОСГТК, докладчици съдия Василка Илиева и съдия Евгений Стайков	9
Решение № 42 от 9.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 4311/2021 г., I г. о., докладчик съдията Теодора Гроздева.....	12
Решение № 43 от 13.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3941/2021 г., I г. о., докладчик съдията Теодора Гроздева.....	16
Решение № 28 от 16.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2861/2021 г., I г. о., докладчик председателят Бранислава Павлова	23
Решение № 60144 от 19.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 158/2021 г., I г. о., докладчик председателят Дияна Ценева.....	26
Решение № 12 от 20.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1841/2021 г., II г. о., ГК, докладчик председателят Снежанка Николова	30
Решение № 34 от 4.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1250/2021 г., III г. о., докладчик председателят Мария Иванова	33
Решение № 83 от 12.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2859/2021 г., III г. о., докладчик съдията Драгомир Драгнев.....	35
Решение № 37 от 20.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1879/2021 г., III г. о., докладчик съдията Таня Орешарова.....	40
Решение № 74 от 25.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 4046/2021 г., III г. о., докладчик съдията Илияна Папазова	43
Решение № 80 от 9.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3088/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Ерик Василев	48
Решение № 48 от 11.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1611/2021 г., IV г. о., докладчик председателят Албена Бонева	50
Решение № 107 от 12.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3553/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Ерик Василев	56
Решение № 116 от 17.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3897/2021 г., IV г. о., докладчик председателят Веска Райчева.....	58
Решение № 118 от 17.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 897/2019 г., IV г. о., докладчик съдията Геника Михайлова.....	62
Решение № 108 от 18.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 862/2019 г., IV г. о., докладчик председателят Албена Бонева	65

Решение № 122 от 18.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3201/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Анелия Цанова	68
Решение № 103 от 20.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2050/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Десислава Попколева	69
III. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКАТА КОЛЕГИЯ	73
Решение № 60170 от 13.05.2022 г. на ВКС по т. д. № 1435/2020 г., II т. о., докладчик съдията Анна Баева.....	73
Решение № 17 от 18.05.2022 г. на ВКС по т. д. № 6/2021 г., II т. о., докладчик председателят Татяна Върбанова	75
Решение № 46 от 19.05.2022 г. на ВКС по т. д. № 408/2021 г., I т. о., докладчик съдията Анжелина Христова.....	80

I. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ

1. [...] осъденият е поискал от окръжния съд в гр. Варна да извърши ново групиране на наложените му наказания, настоявайки, че при предходно извършеното от състав на Разградския районен съд не е спазен принципа за най-благоприятното за осъдения съчетаване на наложените наказания, като в тази връзка е посочил варианта, описан и в молбата за възобновяване.

С определение № 221 от 27.04.2022 г. по НЧД № 370/2022 г. състав на Варненския окръжен съд е приел, че предложеният с молбата на осъдения вариант за формиране на съвкупности съответства на критерия за съчетаване на наложените наказания по най-благоприятния за него начин. Същевременно обаче е констатирал, че постановеното по реда на чл. 25 НК определение на Разградския районен съд е обхванало всички осъждания на Гоцев към момента на постановяването му, а осъждането по НОХД № 547/2019 г. на Варненския окръжен съд не би могло да разгради формираните с този акт съвкупности, тъй като санкционираното с него престъпление е в отношение на рецидив спрямо всяко от престъпленията по предходните осъждания. Този факт съдът е преценил като пречка пред възможността си да разгледа молбата на осъдения по същество и да ревизира влязлото в сила определение на РС-гр. Разград, като това според него би могло да стане единствено по реда на извънредния способ по гл. XXXIII НПК. Поради това е прекратил производството по образуваното пред него дело.

Тази съдебна преценка е неправилна и в отклонение от предписанията на закона.

След като вярно е констатирал, че извършеното от Разградския районен съд групиране е пълно, като е обхванало наказанията по всички, постановени към момента на постановяването му осъждания на [подсъдимия], съставът на Варненския окръжен съд, като компетентен съд по прилагането на чл. 25 НК (арг. от чл. 39 НПК), е следвало да се съобрази с факта, че с хронологически последното осъждане на [подсъдимия] – това по НОХД № 547/2019 г. на ОС-Варна правната ситуация е променена, като предходно извършената с определението от 12.09.2017 г. по НЧД № 390/2017 г. на Разградския районен съд кумулация е изгубила правното си значение и преценката дали новото осъждане – това по НОХД № 547/2019 г. води до промяна в начина, по който са конфигурирани съвкупностите или не и дали тези съвкупности съчетават по най-благоприятния за осъдения начин наложените му наказания са все въпроси, които съдът е следвало да обсъди при произнасяне по съществуването на делото. Като не е сторил това, той е пренебрегнал задължителните за него указания, съдържащи се в ТР № 3 от 16.11.2009 г. на ОСНК на ВКС по т.д. № 3/2009 г., съгл. които (т. 3) допустимо е след ново осъждане за престъпление, което не попада в отношение на съвкупност с нито едно от деянията по предходни влезли в сила присъди, съдът, постановил последната присъда, да извърши ново групиране на наказанията с присъдата или по реда на чл. 306, ал. 1, т. 1 НПК, като приложи по отношение на предходните осъждания правилата на чл. 23 – 25 НК, включително и принципа за най-благоприятното за осъдения съчетание, установен с ППВС № 4/65 г. и Р-11-87 г. на ОСНК на ВС.

Дистанцирайки преценката си от изискванията на процесуалния закон и отказвайки да разгледа по същество депозираната пред него молба от осъдения, макар да е констатирал нейната основателност, съставът на Варненския окръжен съд е допуснал съществено нарушение, което налага възобновяване на производството по НЧД № 370/2022 г. по описа на този съд и отмяна на постановения по него съдебен акт.

Чл. 23 – 25, чл. 27 НК

Чл. 306, ал. 1, т. 1 НПК

Решение № 113 от 18.10.2022 г. по к.н.д. № 678/2022 на ВКС, II н.о., докладчик съдията Милена Панева

Производството е по реда на чл. 422, ал. 1, т. 5 НПК. Образувано е по искане на осъдения В. И. Г. за възобновяване на НЧД № 370/2022 г. по описа на Окръжен съд – гр. Варна и отмяна на постановеното по него определение № 221 от 27.04.2022 г. като неправилно и незаконосъобразно.

Според осъдения неправилно съставът на окръжния съд в гр. Варна е отказал да разгледа по същество молбата му за извършване на пълно и цялостно групиране на наложените му наказания, като приложи принципа за най-благоприятното за осъдения съчетание, който е бил нарушен с предходно постановеното от състав на Районен съд – гр. Разград определение по чл. 25 НК. В тази връзка осъденият изтъква, че при направената с определението на Разградския районен съд кумулация той следва да изтърпи 6 години и 9 месеца лишаване от свобода, а съществува друг, по-благоприятен за него вариант за съчетаване на наложените му наказания, при който ще следва да търпи 6 години и 2 месеца лишаване от свобода – при групиране на наказанията, както следва: по НОХД № 876/2012 г. и по НОХД № 749/2011 г. и определяне на общо наказание от 2 години лишаване от свобода; по НОХД № 6458/2013 г., по НОХД № 279/2015 г., по НОХД № 461/2015 г., по НОХД № 1226/2016 г., по НОХД № 772/2016 г. и по НОХД № 661/2015 г. и определяне на общо наказание от 4 г. лишаване от свобода; отделно изтърпяване на наказанието по НОХД № 1755/2013 г., както и на това по НОХД № 547/2019 г.

В съдебното заседание по текущото производство пред ВКС служебният защитник на осъдения заявява становище за основателност на депозираната молба и предлага тя да бъде уважена.

Осъденият Г. не се явява, като е декларирал отказ от лично участие в съдебното заседание пред ВКС.

Представителят на Върховната касационна прокуратура пледира за уважаване на молбата. Счита, че съдебният акт на Варненския окръжен съд е постановен при съществено нарушение на процесуалните правила и в отклонение от задължителната и константната практика на ВКС.

Настоящият състав на ВКС, след като обсъди доводите на страните и извърши проверка за наличие на основанията по чл. 422, ал. 1, т. 5 НПК за възобновяване, установи следното:

Искането е допустимо. Подадено е от легитимирано лице, в законна хипотеза, като е спазен и срокът по чл. 421, ал. 3 НПК.

Разгледано по същество, искането е основателно.

В. Г. е осъждан както следва:

1. с присъда по НОХД № 1175/2009 г. на Районен съд – гр. Габрово, влязла в сила на 23.04.2010 г., му е наложено наказание глоба в размер на 400 лева за престъпление по чл. 183, ал. 1 НК, извършено в периода от м. януари до м. септември 2009 г.;

2. с присъда по НОХД № 749/2011 г. на РС – гр. Габрово, влязла в сила на 15.12.2011 г. му е наложено наказание пробация за срок от 6 месеца за престъпление по чл. 183, ал. 4 вр. ал. 1 НК, извършено в периода от м. октомври 2009 г. до м. април 2011 г.;

3. с присъда по НОХД № 876/2012 г. на Окръжен съд – гр. Варна, влязла в сила на 15.11.2012 г., на Г. е наложено наказание от 2 години лишаване от свобода, изпълнението на което е било отложено по реда на чл. 66, ал. 1 НК за срок от 4 години за престъпление по чл. 255, ал. 3 НК, извършено в периода от 16.06.2008 г. до 16.02.2009 г.;

4. по силата на споразумение по НОХД № 1755/2013 г. на Районен съд – гр. Варна, влязло в сила на 10.04.2013 г., Г. е осъден на пробация за срок от 1 г. и 6 м. за престъпление по чл. 343б, ал. 1 НК, извършено на 29.03.2013 г. С определение на Варненския окръжен съд по НЧД № 448 от 14.05.2014 г., влязло в сила на 18.07.2014 г. е извършена замяна на неизтърпяната част от 4 месеца от наложеното наказание пробация с лишаване от свобода за срок от два месеца, като е определен първоначален строг режим за изтърпяване;

5. със споразумение по НОХД № 6458/2013 г. на РС – гр. Варна, влязло в сила на 18.11.2014 г., на Г. е наложено наказание от 5 месеца лишаване от свобода, търпимо при първоначален строг режим, както и глоба в размер на 200 лева за престъпление по чл. 343б, ал. 2 НК, извършено на 14.11.2013 г.;

6. със споразумение по НОХД № 279/2015 г. на РС – гр. Добрич, влязло в сила на 11.03.2015 г., на осъдения са определени 9 месеца лишаване от свобода, изпълнимо при първоначален строг режим, за престъпление по чл. 210, ал. 1, т. 5 вр. чл. 209, ал. 1 вр. чл. 18, ал. 1 НК, извършено на 19.11.2013 г.;

7. със споразумение по НОХД № 461/2015 г. на РС – гр. Шумен, влязло в сила на 21.05.2015 г., на Г. е определено наказание от 6 месеца лишаване от свобода, изпълнимо при първоначален строг режим, за престъпление по чл. 343в, ал. 1 НК, извършено на 31.03.2014 г.;

8. със споразумение по НОХД № 1226/2016 г. на РС – гр. Варна, влязло в сила на 17.03.2016 г., на Г. е определено наказание от 10 месеца лишаване от свобода при първоначален строг режим за престъпление по чл. 212, ал. 1 НК, извършено на 01.08.2013 г.;

9. с присъда по НОХД № 772/2016 г. на Варненския окръжен съд, влязла в сила на 21.10.2016 г., на осъдения е наложено наказание от 2 години лишаване от свобода, изпълнимо при първоначален строг режим, за престъпление по чл. 255 НК, извършено в периода от 15.08.2011 г. до 14.10.2011 г.;

10. с присъда по НОХД № 661/2015 г. на РС – гр. Разград, влязла в сила на 07.04.2017 г., на Г. е наложено наказание от 4 години лишаване от свобода при първоначален строг режим и лишаване от право да упражнява професия и дейност,

свързани с управление, пазене и разпореждане с чуждо имущество срок от 7 години за престъпление по чл. 202 НК, извършено на 05.08.2014 г. и глоба в размер на 300 лева за престъпление по чл. 354а, ал. 5 НК, извършено на 26.08.2014 г., като на осн. чл. 23, ал. 1 НК наказанията са групирани и е определено общо наказание от четири години лишаване от свобода, към което на осн. чл. 23, ал. 2 НК е присъединено наказанието по чл. 37, ал. 1, т. 7 НК, а на осн. чл. 23, ал. 3 НК – и наказанието глоба от 300 лв.;

С протоколно определение от 12.09.2017 г. по НЧД № 390/2017 г. и на осн. чл. 25 вр. чл. 23 НК състав на районния съд в гр. Разград е извършил групиране на така наложените на Г. наказания, формирайки следните съвкупности на престъпления:

- по НОХД № 749/2011 г. и НОХД № 876/2012 г., като е определил едно общо и най-тежко наказание от две години лишаване от свобода и е постановил първоначален строг режим на изтърпяване, зачитайки на осн. чл. 25, ал. 2 НК изтърпяната част от общо определеното наказание;

- по НОХД № 1755/2013 г., НОХД № 6458/2013г., НОХД № 279/2015 г. и по НОХД № 461/2015 г., като е определил общо наказания в размер на най-тежкото сред тях, а именно 9 месеца лишаване от свобода при първоначален строг режим, зачитайки изтърпяната част от общо определеното наказание;

- по НОХД № 1226/2016 г., НОХД № 772/2016 г. и по НОХД № 661/2015 г., определяйки общо наказание от 4 години лишаване от свобода, изпълнимо при първоначален строг режим, към което е присъединил допълнителните наказания по НОХД № 661/2015 г. – лишаване от право да се упражнява определена професия и дейност за срок от 7 години и глоба в размер на 300 лева. Приложени са чл. 25, ал. 2 НК и чл. 59, ал. 1 НК.

Впоследствие, със споразумение по НОХД № 547/2019 г. на Окръжен съд – гр. Варна, влязло в сила на 18.06.2019 г., на осъдения е било определено наказание от 5 години лишаване от свобода при първоначален строг режим и глоба в размер на 50 000 лева за престъпление по чл. 354а, ал. 2, т. 4 вр. ал. 1 НК, извършено на 02.11.2017 г.

С молба от 07.04.2022 г. осъденият е поискал от окръжния съд в гр. Варна да извърши ново групиране на наложените му наказания, настоявайки, че при предходно извършеното от състав на Разградския районен съд не е спазен принципа за най-благоприятното за осъдения съчетаване на наложените наказания, като в тази връзка е посочил варианта, описан и в молбата за възобновяване.

С определение № 221 от 27.04.2022 г. по НЧД № 370/2022 г. състав на Варненския окръжен съд е приел, че предложеният с молбата на осъдения вариант за формиране на съвкупности съответства на критерия за съчетаване на наложените наказания по най-благоприятния за него начин. Същевременно обаче е констатирал, че постановеното по реда на чл. 25 НК определение на Разградския районен съд е обхванало всички осъждания на Г. към момента на постановяването му, а осъждането по НОХД № 547/2019 г. на Варненския окръжен съд не би могло да разгради формираните с този акт съвкупности, тъй като санкционираното с него престъпление е в отношение на рецидив спрямо всяко от престъпленията по предходните осъждания. Този факт съдът е преценил като пречка пред възможността си да разгледа молбата на осъдения по същество и да ревизира влязлото в сила определение на РС-гр. Разград, като това според него би могло да стане единствено

по реда на извънредния способ по гл. XXXIII НПК. Поради това е прекратил производството по образуваното пред него дело.

Тази съдебна преценка е неправилна и в отклонение от предписанията на закона.

След като вярно е констатирал, че извършеното от Разградския районен съд групиране е пълно, като е обхванало наказанията по всички, постановени към момента на постановяването му осъждания на Г., съставът на Варненския окръжен съд, като компетентен съд по прилагането на чл. 25 НК (арг. от чл. 39 НПК), е следвало да се съобрази с факта, че с хронологически последното осъждане на Г. – това по НОХД № 547/2019 г. на ОС-Варна правната ситуация е променена, като предходно извършената с определението от 12.09.2017 г. по НЧД № 390/2017 г. на Разградския районен съд кумуляция е изгубила правното си значение и преценката дали новото осъждане – това по НОХД № 547/2019 г. води до промяна в начина, по който са конфигурирани съвкупностите или не и дали тези съвкупности съчетават по най-благоприятния за осъдения начин наложените му наказания са все въпроси, които съдът е следвало да обсъди при произнасяне по съществуващото на делото. Като не е сторил това, той е пренебрегнал задължителните за него указания, съдържащи се в ТР № 3 от 16.11.2009 г. на ОСНК на ВКС по т.д. № 3/2009 г., съгл. които (т. 3) допустимо е след ново осъждане за престъпление, което не попада в отношение на съвкупност с нито едно от деянията по предходни влезли в сила присъди, съдът, постановил последната присъда, да извърши ново групиране на наказанията с присъдата или по реда на чл. 306, ал. 1, т. 1 НПК, като приложи по отношение на предходните осъждания правилата на чл. 23 – 25 НК, включително и принципа за най-благоприятното за осъдения съчетание, установен с ППВС № 4/65 г. и Р-11-87 г. на ОСНК на ВС. Пояснено е в този акт на ВКС, че определянето на подсъдността и на компетентността на съда по чл. 39, ал. 1 НПК не е поставена в зависимост от отношението на последното осъждане към предходните, тъй като въпросът дали то е за деяние, което е извършено в съвкупност или в рецидив с деянията от предишните осъждания, е въпрос по същество на производството по чл. 306, ал. 1, т. 1 НПК.

Дистанцирайки преценката си от изискванията на процесуалния закон и отказвайки да разгледа по същество депозираната пред него молба от осъдения, макар да е констатирал нейната основателност, съставът на Варненския окръжен съд е допуснал съществено нарушение, което налага възобновяване на производството по НЧД № 370/2022 г. по описа на този съд и отмяна на постановения по него съдебен акт.

II. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКАТА КОЛЕГИЯ

2. За да е налице прекъсване на давността по чл. 116, б. „а“ от Закона за задълженията и договорите, изявлението или действието на длъжника, в което се обективира признаването на вземането, следва да е адресирано до кредитора или до негов представител по начин, по който с оглед обстоятелствата е нормално признаването да достигне до знанието на кредитора.

Чл. 116, б. „а“ ЗЗД

Тълкувателно решение № 4 от 14.10.2022 г. на ВКС по тълк. д. № 4/2019 г., ОСГТК, докладчици съдия Василка Илиева и съдия Евгений Стайков

Тълкувателното дело е образувано с разпореждане на председателя на Върховния касационен съд от 30.10.2019 г. на основание чл. 124, ал. 1, т. 2 ЗСВ и чл. 128, ал. 1 ЗСВ по предложение на състав на Върховния касационен съд, направено с определение № 224 от 16.07.2019 г. по т. д. № 1777/2018 г. на Върховния касационен съд, Второ търговско отделение, по следния въпрос:

„До кого следва да бъде адресирано изявлението на длъжника за признаване на вземането му, за да е налице прекъсване на давността на основание чл. 116, б. „а“ от Закона за задълженията и договорите?“.

Налице е противоречиво разрешаване от различни състави на Върховния касационен съд на посочения материалноправен въпрос със застъпени две противоположни становища.

В първата група решения се приема, че за да е налице признаване на вземането по смисъла на чл. 116, б. „а“ ЗЗД, същото следва да е адресирано (отправено) до кредитора или до негов представител. В подкрепа на това становище се излага аргументът, че наличието или липсата на спор относно съществуването на дълга е от значение само за страните по правоотношението, от което логично следва необходимостта изявлението или действието на длъжника, в което се обективира признаването, да бъде насочено към кредитора или негов представител. Сочи се, че прекъсването на давността при липса на манифестиране към кредитора на потвърждение за съществуването на дълга би довело до нарушаване на правната сигурност в отношенията между кредитора и длъжника.

В друга група решения е застъпено становището, че не е необходимо волеизявлението, съдържащо признание на дълга, да бъде адресирано (отправено) до кредитора или до негов представител, за да се прекъсне давността съгласно разпоредбата на чл. 116, б. „а“ ЗЗД. Поддържа се, че за прекъсването на давността е без значение кога, пред кого и по какъв повод е направено признанието на вземането от длъжника. Приема се, че волеизявлението на длъжника има декларативен характер и че прекъсването на давността настъпва по силата на самата правна норма (*ex lege*), като за това е достатъчно длъжникът да обективира недвусмислено волеизявление, че задължението му към кредитора съществува към момента, когато е направено волеизявлението.

Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд намира за правилно първото становище с уточнението, че изявлението или действието на длъжника, в което се обективира признаването на вземането, следва да е адресирано до кредитора или до негов представител по начин, по който с оглед обстоятелствата е нормално признаването да достигне до знанието на кредитора. Съображенията за това са следните:

Признаването на вземането по чл. 116, б. „а“ ЗЗД е изявление с удостоверителен характер или действие на носителя на задължението, с което той потвърждава категорично и недвусмислено съществуването на все още неизпълнено конкретно задължение към неговия кредитор. Признаването на вземането не е правопораждащ, правопроменящ или прекратяващ юридически факт. Неговата единствена последица като законоустановен юридически факт е прекъсване на погасителната давност, в резултат на което длъжникът загубва своето право да прави в процеса възражение за изтекла давност.

Изявленията или действията на страните, насочени към уредба на възникналото между тях правоотношение, имат значение единствено и само ако са отправени или

извършени помежду им. Прекъсването на давността, уредено в общата част на Закона за задълженията и договорите, касае релативни облигационни отношения, обвързващи непосредствено само определени лица. В тази връзка прекъсването на давността има значение единствено за страните по правоотношението, а не и за всички останали (*erga omnes*). Признаването не е безадресно изявление и има винаги за адресат носителя на вземането. Целта на признаването по смисъла на чл. 116, б. „а“ ЗЗД е установяване на безспорност в отношенията между страните по конкретното правоотношение чрез недвусмислено заявяване от страна на длъжника, че не се оспорва дългът,

без да е необходимо от изявлението да се извежда намерение за изпълнение. Прекъсването на давността по чл. 116, б. „а“ ЗЗД представлява бонус за кредитора, обоснован от поведението на ответника, който със своите изявления или действия е създавал у кредитора увереност, че длъжникът не оспорва дълга. Ето защо с оглед относителния характер на правоотношението и доколкото наличието или липсата на спор относно съществуването на дълга е от значение само за насрещната страна по правоотношението, логично следва необходимостта изявлението или действието, в което се обективира признаването, да бъде насочено към кредитора или негов представител. Всяко друго изявление за наличие на конкретен дълг, направено пред трето лице, в което не е обективирано намерението на длъжника признанието да достигне до знанието на кредитора, представлява единствено изявление за неизгоден за длъжника факт, който сам по себе си обаче не може да обуслови прекъсване на давността на основание чл. 116, б. „а“ ЗЗД.

В случая под адресиране следва да се разбира отправяне (насочване) на изявлението към кредитора или негов представител. Изявлението или действията на длъжника, с които се признава вземането, не е задължително да бъдат направени в присъствието на кредитора. Прекъсвашо погасителната давност по чл. 116, б. а ЗЗД е всяко поведение на длъжника, което по своето съдържание ясно и недвусмислено манифестира съзнанието му за съществуване на дълга, ако начинът, по който и обстоятелствата, при които е осъществено, по естеството си предполагат достигането му до знанието на кредитора.

Насоченото към кредитора признаване на задължението поражда правно действие по чл. 116, б. „а“ ЗЗД, без да е необходимо установяване, че същото е достигнало до неговото знание. Тъй като признаването на вземането е законодателно уредено като обективен факт с правно значение, меродавен за началния момент на прекъсване на давността е обективният факт на изявлението или действието на длъжника, в което се обективира признаването, а не моментът на узнаване от страна на кредитора на направеното от длъжника признаване на вземането. Обстоятелствата кога и по какъв начин кредиторът е узнал за направеното признание от длъжника са без правно значение, поради което денят на получаване на изявлението, респективно – моментът на узнаването му от кредитора, са ирелевантни за прекъсването на погасителната давност.

Признаването на вземането по смисъла на чл. 116, б. „а“ ЗЗД следва да се отнася до съществуването на самото задължение, а не само до наличието на фактите, от които произхожда. Същото следва да бъде направено, след като е започнала да тече погасителната давност и преди нейното изтичане. То може да бъде обективирано изрично (макар и без изискване за форма) или чрез конклюдентни действия, но следва да бъде ясно и недвусмислено изявление на длъжника за наличие на конкретен дълг към момента на извършването му. Кредиторът като титуляр на вземането, наред с длъжника, признаващ съществуването на задължението, са част от индивидуализиращите белези на

правоотношението, поради което насочеността на изявлението, с което се признава вземането именно към кредитора или негов представител, формира съществена част от еднозначността и недвусмислеността на това волеизявление. Неотправянето към кредитора дискредитира изявлението като годно да манифестира волята на длъжника в достатъчна степен, че съществува конкретен дълг към кредитора.

Интерес от признаването има кредиторът – ищец, който носи доказателствената тежест относно факта и момента, в който признаването е било направено, както и относно обстоятелствата, от които може да се направи извод, че изявлението или действието на длъжника, в което се обективира признаването, е било адресирано към кредитора или негов представител.

По изложените съображения на основание чл. 124, ал. 1, т. 2 ЗСВ Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд

РЕШИ:

За да е налице прекъсване на давността по чл. 116, б. „а“ от Закона за задълженията и договорите, изявлението или действието на длъжника, в което се обективира признаването на вземането, следва да е адресирано до кредитора или до негов представител по начин, по който с оглед обстоятелствата е нормално признаването да достигне до знанието на кредитора.

Особено мнение:

Не сме съгласни с тълкуването, дадено от мнозинството по следните съображения:

Нормата на чл. 116, б. „а“ ЗЗД е императивна и свързва прекъсването на давността с извършване на самото признание; не поставя допълнителни условия към изявлението на длъжника, за да настъпят правните последици на признанието, в зависимост от това има ли адресат. Достатъчно е длъжникът да изяви изрично и недвусмислено, че задължението му към кредитора съществува към момента, в който е направено изявлението, независимо дали длъжникът желае, допуска или знае, че давността ще бъде прекъсната и независимо дали, кога и по какъв начин кредиторът е узнал за направеното признание от длъжника. Със самото признаване на вземането от длъжника се постига прекъсване на погасителната давност по силата на закона. Тази последица не е следствие от волята на длъжника - той не поема ново задължение към кредитора, а само потвърждава съществуването на неизпълненото си все още задължение; признаването не е нито правопораждащ, нито правопроменящ, нито прекратяващ юридически факт. Поради това, без значение е по какъв повод е направено признанието на дълга и пред кого, както и до кого е адресирано. Достатъчно е изявлението на длъжника за това да е еднозначно, като то може да е направено изрично - писмено или устно, или чрез конклюдентни действия. То може да е обективирано пред свидетели или пред държавен орган, независимо дали последният е пряко ангажиран със защита на субективното право.

Отговорът на въпроса би следвало да бъде: За да е налице признаване на вземането по см. на чл. 116, б. „а“ ЗЗД, не е необходимо изявлението или действието на длъжника, съдържащо признание на дълга, да бъде адресирано до кредитора или до негов представител, за да прекъсне давността.

Съдиите Албена Бонева, Боян Цонев, Даниела Стоянова, Мария Христова, Владимир Йорданов, Ваня Атанасова

3. При новото разглеждане на делото въззивният съд е длъжен да спазва дадените от касационния съд указания по приложението на закона.

Неспазването на задължителните указания на ВКС по чл. 294, ал. 1, предл. 2 ГПК представлява съществено нарушение на процесуалните правила.

Чл. 294, ал. 1, предл. 2 ГПК

Чл. 109 ЗС

Чл. 31, ал. 2 ЗС

Решение № 42 от 9.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 4311/2021 г., I г. о., докладчик съдията Теодора Гроздева

Допуснато е касационно обжалване поради противоречие с практиката на ВКС, включително посочената от касаторите в изложението им по чл. 284, ал. 3, т. 1 ГПК, по следния правен въпрос: Длъжен ли е въззивният съд да спазва дадените от ВКС задължителни указания по приложението на закона по чл. 294, ал. 1, предл. 2 ГПК ?

По този въпрос в практиката на ВКС, включително посочената от касаторите /решение № 217 от 03.07.2012 г. по гр. д. № 579 от 2011 г. на ВКС, ГК, IV г. о., решение № 128 от 29.04.2011 г. по гр. д. № 1356 от 2009 г. на ВКС, ГК, IV г. о., решение № 88 от 09.05.2011 г. по гр. д. № 1062 от 2009 г. на ВКС, ГК, II г. о., решение № 387 от 17.05.2010 г. по гр. д. № 3956 от 2008 г. на ВКС, ГК, III г. о., решение № 115 от 30.04.2013 г. по т. д. № 805 от 2011 г. на ВКС, ГК, II т. о., решение № 193 от 04.07.2011 г. по гр. д. № 1649 от 2009 г. на ВКС, ГК, IV г. о. / е прието, че при новото разглеждане на делото въззивният съд е длъжен да спазва дадените от касационния съд указания по приложението на закона. В конкретния случай, в противоречие със закона и практиката на ВКС по този въпрос въззивният съд не е спазил тези указания: отхвърлил е негативния иск, въпреки изричните указания на ВКС в отменителното му решение № 69 от 08.10.2020 г. по гр. д. № 4198 от 2019 г. на ВКС, ГК, I г. о., че като собственици на 1/2 ид. ч. от дворното място ишците имат право на достъп до него, до сградата и до процесните две избени помещения не само през входа от [улица], но и през входа от [улица], поради което със заключение на експертиза следва да се определи необходимата за това ползване площ и дали и колко следва да се премести или премахне цялата или част от лятната градина, изградена от ответниците в тази част на дворното място.

Тъй като неспазването на задължителните указания на ВКС по чл. 294, ал. 1, предл. 2 ГПК представлява съществено нарушение на процесуалните правила, обжалваното решение по иска с правно основание чл. 109 ЗС следва да бъде отменено като неправилно. Поради това, че не се налага повтарянето или извършването на нови съдопроизводствени действия, настоящият състав на ВКС следва да постанови решение по съществото на спора.

Не се спори между страните и от представените по делото нотариален акт за покупко-продажба № 71 от 24.09.1992 г. и нотариален акт №..... от 04.03.1993 г. по регулация безспорно се установява, че ишците Й. А. П. и К. Й. П. в СИО и ответниците Ж. Д. Б. и Е. А. Б. в СИО са съсобственици на дворно място, находящо се в [населено място], обл. Р., [улица] /с втори вход откъм [улица]/, съставляващо парцел III-..... в кв. 46 по регулационния план на [населено място] с площ от 459 кв.м. съгласно нотариалните актове и 475 кв.м. съгласно скица- извлечение от кадастралната карта на [населено място] от 2016 г.

Видно от удостоверение № ФС-01-28-295 от 12.03.2018 г., издадено от Кмета на [община], разрешение за ползване № 48 от 30.01.1996 г. и протокол от 30.01.1996 г., в това дворно място съсобствениците са построили сграда, състояща се от сутерен, партерен и два жилищни етажа. За изграждането на сградата са издадени разрешение за строеж № 40

от 13.04.1993 г., одобрен е технически проект и с протокол № 6 от 03.05.1993 г. е дадена и проверена строителна линия.

С договор за доброволна делба от 04.06.2007 г., находящ се на лист 12 от гр. д. № 1139 от 2017 г. на РС - [населено място], възпроизведен и в констативен нотариален акт №..... от 04.06.2007 г., находящ се на лист 117 от гр. д. № 8393 от 2017 г. на РС - [населено място], след построяването на сградата съсобствениците са я поделили, като ищците Й. А. П. и К. Й. П. са станали собственици в режим на СИО на източната част от сутерена с площ от 71,23 кв.м. /включваща изба-укритие /П. / със застроена площ от 14,80 кв.м., голяма изба със застроена площ от 16,25 кв.м., малка изба със застроена площ от 7,88 кв.м., котелно помещение със склад-гориво със застроена площ от 14,40 кв.м., коридор с площ със застроена площ от 8 кв.м. и стълбищна клетка със застроена площ от 9,90 кв.м. /, източната част от партерния етаж със застроена площ от 51,44 кв.м. /включваща стълбищна клетка със застроена площ от 9,90 кв.м., коридор със застроена площ от 4,14 кв.м. и офис със застроена площ от 37,40 кв.м. /, втория жилищен етаж със застроена площ от 177 кв.м. и източната част от таванско помещение с площ от 71,23 кв.м., заедно с 1/2 ид. ч. от дворното място, в което е построена сградата. От своя страна ответниците Ж. Д. Б. и Е. А. Б. са станали собственици в режим на СИО на западната част от сутерена със застроена площ от 77,80 кв.м. /включваща котелно помещение със склад-гориво с площ от 22,90 кв.м., стълбищна клетка със застроена площ от 9,90 кв.м. и обслужващи помещения към ресторант с площ от 40,50 кв.м. /, западната част от партерния етаж със застроена площ от 109,40 кв.м. /включваща стълбищна клетка със застроена площ от 9,90 кв.м. и ресторант със застроена площ от 99,50 кв.м. /, първи жилищен етаж със застроена площ от 177 кв.м., западната част от таванско помещение с площ от 77,80 кв.м., заедно с 1/2 ид. ч. от дворното място, в което е построена сградата.

От удостоверение № ФС-01-28-295 от 12.03.2018 г., удостоверение № ФС-01-28-373 от 13.04.2018 г., издадени от Кмета на [община], писмо изх. № 105-00-083 от 03.04.2018 г. от Началника на РОНСК- Р. и констативен протокол от 28.04.2016 г. се установява, че през 1995 г. общината е издала разрешение за строеж № 30 от 17.05.1995 г. за обект "Преустройство на съществуващо помещение в ресторант". За това преустройство има изготвен технически проект от м. 04. 1995 г., виза за проектиране и разрешение за ползване № 48 от 30.01.1996 г. Други документи по преписката /включително дадени от съсобствениците съгласия за преустройството/ не са запазени, тъй като общината нямала задължение да ги съхранява.

Не се спори между страните и от заключенията на съдебно-техническите експертизи на в. л. инж. К. К. и инж. Р. Н. и от показанията на разпитания по делото свидетел А. П. /син на ищците/ се установява, че това преустройство е осъществено и съществува и към момента: ресторантът е в самата жилищна сграда, а лятната градина към него е с площ от 46 кв.м. и обхваща част от дворното място, откъм [улица]. Лятната градина е изградена от метална конструкция, която е бетонирана в земята, с тента отгоре и ветробрани /прозрачен дебел найлон/ отстрани, които се отварят. Отстрани са поставени и бетонни саксии с цветя през лятото и с кипарисови дървета през зимата. Теренът, върху който е разположена лятната градина, е гранитогрес. Частта от терена от страната на [улица], водеща от тротоара до входа на офиса на ищците, е циментова пътека, а останалата част от този терен е затревена. От страната на лятната градина се намират два английски двора на избените помещения на ищците. Лятната градина затваря единия от тези английски дворове - този към избеното помещение на ищците, което се ползва за съхранение на дърва за огрев. Лятната градина пречи и за влизане в мястото откъм [улица] до входовете на жилищната сграда.

Според вещото лице по назначената от въззивния съд съдебно-техническа експертиза инж. Р. Н., до капандурата на едното избено помещение на ищците достъпът не е ограничен. Капандурата на другото обаче се намира в границите на лятната градина.

Достъпът до двете избени помещения на ищците е свободен откъм [улица]. Двете помещения нямат вход откъм [улица], а само капандури над английски двор, чийто светъл отвор е 30 см. Предназначението на тези т. нар. английски дворове било избените помещения да се осветяват и проветряват. През тях можели да се вкарват дърва и въглища, но не и по-големи предмети. Според вещото лице, обаче, има обективни причини да не може да се извършва товаро-разтоварителна дейност през входа от [улица] към тези избени помещения - защото на улицата е изграден тротоар с висок бордюр и са засадени дървета от [община] и защото този вход е на сантиметри от витрините и вратата на ресторанта. За да се осигури безпрепятствен достъп на ищците до т. нар. английски дворове на избените помещения е нужно лятната градина да бъде преместена с 2,8 м. - разстоянието, представляващо дължината на прозореца /английския двор/ и разстоянието от капандурата до края на кашпите, обособяващи лятната градина. За да се осигури светлина за двете мазета, може съществуващите тенекиени капандури с дъски отгоре да се заменят с метални решетки.

В обяснения от 02.07.2015 г., дадени по преписка № 1042 от 2016 г. на РП - Бяла, ответникът Ж. Б. е признал, че той е покрил с хоризонтални капаци прозорците към избените помещения на ищците, тъй като те били под нивото на тротоара и в непосредствена близост до входа на ресторанта, което създавало опасност от нараняване на минаващите от там клиенти и от наводняване на избените помещения.

Според заключението на в. л. инж. К. К., дължимото обезщетение за лишаване на ищците от ползването на 46 кв.м. от съсобственото дворно място за периода от 15.09.2017 г. до 01.11.2017 г. е 295,50 лв.

При така установената фактическа обстановка настоящият състав на ВКС приема от правна страна следното: Ищците като съсобственици на дворното място, имат право на ползват това дворно място съобразно с правата си в съсобствеността - 1/2 ид. ч. Тъй като между ищците и ответниците като съсобственици няма сключен договор за разпределение на ползването на дворното място /договорът от 16.04.1993 г. е за бъдещо разпределение ползването на жилищната сграда, която към 16.04.1993 г. все още не е била построена, но не и на съсобственото дворно място/, ищците имат право на свободен достъп до мястото, до намиращата се в него сграда, включително и до собствените им две избени помещения в тази сграда, не само през входа откъм [улица], но и през входа откъм [улица].

Ползването от ответниците на частта от дворното място откъм [улица] за лятна градина към ресторанта им е неоснователно, предвид липсата на доказателства за дадено от ищците съгласие за изграждането на лятната градина към ресторанта върху съсобственото дворно място. Тъй като ответниците, чиято е била доказателствената тежест, не са представили доказателства за дадено такова съгласие, съдът приема, че разрешението за преустройството на част от сградата в ресторант с лятна градина е издадено, без от ищците като съсобственици на терена да е било поискано предварително съгласие за това. Както е прието и в решението на ВКС при първото касационно разглеждане на делото /решение № 69 от 08.10.2020 г. по гр. д. № 4198 от 2019 г. на ВКС, ГК, I г. о. /, не може да се презюмира, че ищците са дали съгласие за преустройството на част от жилищната сграда в ресторант с лятна градина, изградена в съсобственото дворно място, само от обстоятелството, че Общината е одобрила това преустройство.

Част от изградената от ответниците в съсобственото дворно място лятна градина пречи на ищците да ползват съсобствения имот по предназначение - пречи на достъпа им до едно от собствените им избени помещения през т. нар. английски двор, както и на достъпа им до жилищната сграда откъм [улица]. Поради това и с оглед на заключението на в. л. инж. Н. искът по чл. 109 ЗС следва да се уважи в частта му за осъждане на ответниците да преместят лятната градина с 2,8 м. успоредно към входа на ресторанта /от мястото, където понастоящем се намират кашпите на лятната градина откъм офиса на

ищите, до края на капандурата на английския двор на избеното помещение на ищите, което понастоящем се намира в границите на лятната градина/.

В останалата част /за осъждане на ответниците да премахнат другата част от лятната градина и да прекратят ползването на дворното място за лятна градина / искът с правно основание чл. 109 ЗС е неоснователен, тъй като тази друга част от лятната градина по никакъв начин не пречи на ищите да ползват съсобственото им с ответниците дворно място по предназначение и съобразно правата им в съсобствеността. Поради това постановеното от въззивния съд решение за отхвърляне на иска по чл. 109 ЗС в тази му част следва да бъде оставено в сила.

Следва да бъде оставено в сила и решението на въззивния съд за отхвърляне на предявения иск по чл. 31, ал. 2 ЗС за осъждане на ответниците да заплатят на ищите обезщетение за лишаването им от ползване на 1/2 ид. ч. от съсобственото дворно място през периода от 15.09.2017 г. до 01.11.2017 г., поради следното: Действително, ищите и ответниците са съсобственици на дворното място, представляващо парцел III-..... в кв. 46 по регулационния план на [населено място], при равни квоти /по 1/2 ид. ч. / и на 08.09.2017 г. ответниците са получили от ищите нотариална покана с искане за заплащане на такова обезщетение. Ответниците обаче не дължат такова обезщетение на ищите, тъй като по делото не е доказано да са ползвали повече от половината от незастроената част на съсобственото им с ищите дворно място. Безспорно установено е, че дворното място по скица е с площ от 475 кв.м., а видно от разрешението за строеж № 40 от 13.04.1993 г., построената в дворното място двуфамилна жилищна сграда заема 170 кв.м. от него. Следователно незастроената с жилищна сграда част от мястото е с площ от 305 кв.м. При това положение, при притежавани от страните равни части в съсобствеността върху дворното място и при липса на договор за разпределение на ползването на мястото, ищите имат право да ползват 152,5 кв.м. от незастроената със сграда част от мястото. Съответно ответниците също имат право да ползват 152,5 кв.м. От приетите по делото и неоспорени заключения на експертите се установи, че изградената от ответниците лятна градина заема само 46 кв.м. от дворното място. Няма доказателства, а и не се твърди от ищите, ответниците да ползват друга част от двора /извън лятната градина с площ от 46 кв.м./, по-голяма по площ от притежаваните от тях права в съсобствеността.

4. Съгласно чл. 81 ЗС придобивната давност се прекъсва с отнемане на владението за период повече от 6 месеца. Съгласно чл. 116 ЗЗД, приложим съответно към института на придобивната давност съгласно чл. 84 ЗЗД, давността се прекъсва при признаване от страна на владелеца на правото на собственост на собственика; с предявяване на иск за защита на правото на собственост върху имота или с предприемане на действия за принудително изпълнение. С други правни или фактически действия не може да се прекъсване придобивната давност.

Подаването до съда на молба за издаване на изпълнителен лист /на съдебно или несъдебно изпълнително основание/ не представлява по естеството си предприемане на действия по принудително изпълнение по смисъла на чл. 116, б. "в" ЗЗД.

Подаването на искане за издаване на заповед за изземване на земеделски имоти по реда на чл. 34 ЗСПЗЗ и провеждането въз основа на това искане на административно производство по обжалване на отказа да бъде издадена такава заповед /независимо от това дали административното производство е завършило с решение за потвърждаване или за отмяна на отказа за издаване на заповедта/ не са измежду посочените в чл. 81 ЗС и чл. 116 ЗЗД действия, които биха могли да прекъснат придобивната давност на владелеца.

Владението е смутено /неспокойно/, когато е установено или се поддържа от владелеца с насилие - чрез употреба на физическа сила или заплахата срещу личността на собственика, докато трае насилието спрямо него. Не може да се счита едно обикновено владение за неспокойно, заради това че около него съществуват претенции, спорове или кавги между собственика и владелеца, без да са упражнени насилствени действия от страна на владелеца спрямо собственика. От това то не става неспокойно. В този смисъл владението не може да стане неспокойно от действия, извършени от собственика спрямо владелеца.

Чл. 34 ЗСПЗЗ

Чл. 81 ЗС

Чл. 116 ЗЗД

Решение № 43 от 13.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3941/2021 г., I г. о., докладчик съдията Теодора Гроздева

Допуснато е касационно обжалване по следните въпроси:

1. Подаването на искане за издаване на заповед за изземване на земеделски имоти по реда на чл. 34 ЗСПЗЗ и провеждането въз основа на това искане на административно производство за издаване на заповед за изземване на имотите по реда на чл. 34 ЗСПЗЗ представляват ли действия, с които се смущава владението или които прекъсват придобивната давност на основание чл. 116, б. "б" или б. "в" ЗЗД ?

2. Горепосочените действия смущават ли владението и прекъсват ли придобивната давност, когато искането е за издаване на заповед за изземване на земеделските имоти от лице, което е различно от владелеца на имотите и владелецът не е бил страна в административното производство по чл. 34 ЗСПЗЗ ?

3. Горепосочените действия смущават ли владението и спират ли или прекъсват ли придобивната давност, ако административното производство по чл. 34 ЗСПЗЗ е завършило с отказ за издаване на заповед за изземване или с определение за прекратяване на това производство ?

По тези въпроси настоящият състав на ВКС, ГК приема следното: Съгласно чл. 81 ЗС придобивната давност се прекъсва с отнемане на владението за период повече от 6 месеца. Съгласно чл. 116 ЗЗД, приложим съответно към института на придобивната давност съгласно чл. 84 ЗЗД, давността се прекъсва при признаване от страна на владелеца на правото на собственост на собственика; с предявяване на иск за защита на правото на собственост върху имота или с предприемане на действия за принудително изпълнение /въз основа на валидно изпълнително основание, удостоверяващо изпълняемо право/. В последния случай, едва след като правото на принудително изпълнение бъде признато с издаването на изпълнителен лист, кредиторът може да започне принудително изпълнение. Самото подаване до съда на молба за издаване на изпълнителен лист /на съдебно или несъдебно изпълнително основание/ не представлява по естеството си предприемане на действия по принудително изпълнение по смисъла на чл. 116, б. "в" ЗЗД. Тази разпоредба има предвид индивидуално принудително изпълнение, което се образува от съдебен изпълнител по молба на кредитор, снабдил се с изпълнителен лист.

Действията, с които се прекъсва давността, са изчерпателно посочени в разпоредбите на чл. 81 ЗС и чл. 116 ЗЗД. Тези разпоредби на закона не могат да бъдат тълкувани разширително. Затова не може да се приеме, че други правни или фактически действия, извън ограничителното изброените в чл. 81 ЗС и чл. 116 ЗЗД, водят до прекъсване на придобивната давност.

Подаването на искане за издаване на заповед за изземване на земеделски имоти по реда на чл. 34 ЗСПЗЗ и провеждането въз основа на това искане на административно производство по обжалване на отказа да бъде издадена такава заповед /независимо от това дали административното производство е завършило с решение за потвърждаване или за отмяна на отказа за издаване на заповедта/ не са измежду посочените в чл. 81 ЗС и чл. 116 ЗЗД действия, които биха могли да прекъснат придобивната давност на владелеца. Тези действия не представляват нито завеждане на иск за защита правото на собственост от собственика срещу владелеца, нито предприемане от страна на собственика на действия за принудително изпълнение въз основа на установено с изпълнителен лист валидно изпълнително основание. На още по-голямо основание, тези действия не могат да доведат до прекъсване на владението, когато искането е за издаване на заповед по чл. 34 ЗСПЗЗ не спрямо владелеца, а спрямо трето лице. При подадено искане за издаване на заповед по чл. 34 ЗСПЗЗ владението би могло да бъде прекъснато, само ако в изпълнение на издадената и влязла в сила заповед по чл. 34 ЗСПЗЗ е извършен въвод по реда на чл. 34, ал. 3 ЗСПЗЗ, в резултат на който владелецът е бил отстранен от имота за повече от 6 месеца.

Горепосочените действия не водят и до смуцаване на владението. Съгласно теорията и константната съдебна практика /например решение № 304 от 04.05.1995 г. по гр. д. № 75 от 1995 г. на ВС, I г. о., решение № 164 от 26.01.2017 г. по гр. д. № 5800 от 2017 г. на ВКС, ГК, I г. о., решение № 262 от 13.07.2012 г. по гр. д. № 944 от 2011 г. на ВКС, ГК, I г. о., решение № 376 от 12.02.2012 г. по гр. д. № 260 от 2012 г. на ВКС, ГК, решение № 216 от 28.10.2016 г. по гр. д. № 2182 от 2016 г. на ВКС, ГК, I г. о., решение № 83 от 09.10.2020 г. по гр. д. № 3878 от 2019 г. на ВКС, ГК, I г. о., решение № 115 от 07.11.2018 г. по гр. д. № 3954 от 2017 г. на ВКС, ГК, I г. о. и др. /, владението е смутено /неспокойно/, когато е установено или се поддържа от владелеца с насилие- чрез употреба на физическа сила или заплахата срещу личността на собственика, докато трае насилието спрямо него. Не може да се счита едно обикновено владение за неспокойно, заради това че около него съществуват претенции, спорове или кавги между собственика и владелеца, без да са упражнени насилствени действия от страна на владелеца спрямо собственика. От това то не става неспокойно. В този смисъл владението не може да стане неспокойно от действия, извършени от собственика спрямо владелеца.

С оглед отговора на поставените въпроси неправилно е и като такова следва да бъде отменено обжалваното въззивно решение, в което е прието, че М. Г. не е придобил имота на основание давностно владение, тъй като владението му не е било спокойно, а е било смуцавано от предприетите от праводателите на ответницата продължителни действия по подаване на жалби и водене на административно дело за изземване на имота по реда на чл. 34 ЗСПЗЗ.

След отмяна на решението, по аргумент от чл. 293, ал. 3 ГПК настоящият състав на ВКС следва да се произнесе по съществуването на спора, тъй като не се налага повтарянето или извършването на нови съдопроизводствени действия.

От фактическа страна по делото е установено следното: Съдът е бил сезиран от М. В. Г. с положителен установителен иск срещу К. Б. Г. за установяване, че ищецът е собственик на основание давностно владение упражнявано в период от повече от 10 години преди датата на подаване на исковата молба /25.05.2018 г. /, върху следния недвижим имот: дворно място, заснето в кадастралната карта на [населено място], м. "М.", одобрена със заповед № РД-18-96 от 28.10.2008 г. на Изпълнителния директор на АГКК като два имота: поземлен имот с идентификатор..... с площ от 1083 кв. м. и поземлен имот с идентификатор..... с площ от 1083 кв. м. В исковата молба ищецът е твърдял, че той и съпругата му Е. Г. са установили владение върху тези имоти чрез ограждането им заедно с имота, находящ се на изток от тях, като от датата на установяване на владението до датата

на подаване на исковата молба са ги владели спокойно, явно и непрекъснато в продължение на повече от 10 години.

От представеното към приложеното административно дело № 432 от 2016 г. на Кюстендилския районен съд решения на ПК- [населено място] и нотариален акт №..... от 19.06.1997 г., находящ се на лист 190 от адм. дело, се установява, че с решение № 35 от 18.09.1996 г. на ПК- [населено място] в полза на наследниците на Г. П. А. е било възстановено правото на собственост върху нива с площ от 2, 114 дка, представляваща имот с пл. №..... по картата на землището на [населено място]. С нотариален акт №..... от 29.12.1999 г. С. Г. П. /един от двамата синове на Г. П. А. / е дарил на внуците си С. Г. С. и И. Г. С. собствената си 1/2 ид. ч. от имот № 010093 по картата на землището на [населено място]. С изменение на кадастралната карта, извършено със заповед № РД-18-96 от 28.10.2008 г. на Изпълнителния директор на АГКК, от имот № 010093 са образувани два имота- процесните имоти с идентификатори..... и..... /идентичността на имотите е установена и от заключението на назначената по делото съдебно-техническа експертиза на в. л. инж. Д. Х. /. На 07.01.2016 г. между съсобствениците на имотите е била извършена делба, обективирана в нотариален акт №..... от 07.01.2016 г., по силата на която С. Г. С. и брат му И. Г. С. стават изключителни собственици на имот с идентификатор....., а Д. Т. И. и Г. Д. И. стават изключителни собственици на имот с идентификатор..... С нотариален акт №..... от 14.06.2017 г. И. Г. С. е дарил на брат си С. Г. С. притежаваната от него 1/2 ид. ч. от имот с идентификатор..... /лист 301 от адм. дело/. С нотариален акт №..... от 14.06.2017 г. Д. Т. И. и Г. Д. И. продават на С. Г. С. придобитият от тях при делбата имот с идентификатор..... /лист 302 от адм. дело/. С договори за покупко-продажба, обективирани в нотариални актове №..... от 26.07.2017 г. и №..... от 26.07.2017 г. С. Г. С. и съпругата му М. Й. С. са прехвърлили на ответницата по настоящото дело К. Б. Г. двата процесни имота: имот с идентификатор..... с площ от 1083 кв. м. и имот с идентификатор..... с площ от 1083 кв. м.

Относно правата на ищеца М. Г., от представените предварителен договор от 08.07.2005 г., т. 5, анекс към него от 09.04.2010 г. и удостоверение за наследници на Г. С. С. се установява, че на 08.07.2005 г. на съпругата на ищеца Е. Б. Г. е предадено владението на нива с площ от 1, 350 дка в землището на [населено място], м. "Могилата", която е била възстановена на наследодателя на продавачите по предварителния договор С. Г. С. с решение на ПК- [населено място] № 1-13 от 07.09.1994 г. и обозначена като имот №..... Не се спори и от решение на ПК- [населено място] № 35 от 17.09.2001 г. се установява, че на наследниците на Г. С. С. е било възстановено правото на собственост върху имот, съседен от изток на процесните имоти: имот с пл. №..... С нотариален акт №..... от 03.04.2012 г. "Ем БГ" Е., представлявано от съпругата на ищеца Е. Г. е продало на децата на ищеца В. М. Г. и Б. М. Г. имот с идентификатор..... с площ от 1094 кв. м.

Във връзка с твърдението на ищеца, че е владял непрекъснато и явно процесните имоти с идентификатори..... и..... в продължение на повече от 10 години преди предявяване на иска, по делото са разпитани свидетели. Свидетелят Т. К. /работил като физическа охрана на дворното място и къщата на ищеца в периода от 2007 г. до 2014 г. / твърди, че след 2014 г. ищецът сложил С. и вече нямало нужда от физическа охрана на къщата и дворното място. Охраняваният от него обект представлявал къща с градина около 7-8 дка, включваща овощна градина, зеленчукова градина, насадени дървета, храсти и цветя. Къщата се намирала в източната част на дворното място. Мястото е оградено от всякъде с телена ограда, с железни бетониращи колове. В този обект влизал само собственикът Г., семейството му и наетите работници по строежа, озеленяването или др. дейности. Други лица, освен посочените, не са идвали там в продължение на 7 години, докато свидетелят работел като охрана. Охранителите не пускали никого. Ако някой питал нещо, стоял отвън. През 2009 г. идвал екип от телевизията с журналиста В. Б., но

той е снимал от улицата. Свидетелят не знаел, кой е довел телевизионния екип. Никой не е идвал да казва и претендира, че този имот е негов.

Според свидетеля К. Т. /работил при ищеца като поддръжка от 2005 г. / дворното място е голямо около 8 дка. В него има масивна къща в източната част, овощни дръвчета, зеленчукова градина, тревни площи, беседки, бунар, сондаж, изградени по поръчка на М. Г.. Оградено е от четири страни с мрежа и метални колове /към 2005 г., когато свидетелят започнал да работи там, мястото било оградено с такава ограда/. И към днешна дата е оградено. Свидетелят е озеленявал, засаждал е дървета, правил е поливната система, извършвал е някои строителни дейности по къщата, охранявал е мястото. На показаната му скица свидетелят посочва, че в процесния имот с идентификатор..... има беседка, детска площадка и водосъдържател на поливната система, а в имот с идентификатор..... има зеленчукова градина. Мястото се стопанисва от ищеца М. Г. и семейството му. Г. е ангажирал озеленители и строителни фирми. Откакто свидетелят работи в имота /от 2005 г. /, освен М. Г., семейството му и ангажирани от него работници, никой друг не е идвал, не е влизал и не бил допускан да влиза. Не е имало скандали и разправили със съседни за имота. Само преди две години имало един случай с частен съдебен изпълнител, който влязъл и претендирали, че частта от мястото, където има беседка и детска постройка, е собственост на друго лице. Входната врата към двора се заключвала с ключ. От 6-7 години имало и охранителна система. Намиращата се в дворното място жилищна сграда е била довършена в груб строеж около 2008 г. Този свидетел не знае да са идвали от телевизия, нито геодезисти да слагат колчета. От 6-7 години имало С. по оградата на дворното място.

От показанията на свидетеля С. С. /праводател на ответницата и бивш собственик на процесните имоти/, към момента на реституцията на имотите те представлявали някакъв разсадник и в тях имало 1-2 дръвчета. Наследниците го изчистили и изорали с багер и трактор, за да извадят корените. Мястото останало ливада. Не го заградили, защото бащата на свидетеля имал уговорка с трето лице да го ползва за пасище. Собствениците са ползвали мястото до м. 08. 2007 г., когато свидетелят разбрал, че то се гради и подал жалба. От м. 08. 2007 г. мястото било напълно заградено и собствениците, включително и свидетеля, вече не можели да влизат в него. Свидетелят започнал да пуска жалби до ПК, до областната администрация, до Кмета. През 2012- 2013 г. довел телевизионен екип с В. Б., за да се види и заснеме, че мястото е заградено неправомерно. Освен, че било заградено, мястото се охранявало с жива охрана, а по-късно от кучета и С.. Преди да го заградят, лично М. Г. и съпругата му идвали да питат свидетеля дали продава имота. Свидетелят е правил много пъти опити, но с тази охрана, кучетата и С. -а не е можел да влиза в имота. Пазачите казвали на свидетеля, че това е собственост на М. Г. и той им е заповядал да не пускат никого. Свидетелят бил допуснат да влезе в имота веднъж през 2013 г. с геодезист, който трябвало да заснеме имота. Свидетелят и геодезистът били допуснати в мястото от свидетеля Т. К., на добра воля, без да предупреди и поиска разрешение от М. Г.. Т. К. по-късно казал на Г. и по този повод между тях имало скандал. След като заградил процесното място, М. Г. засадил в него дървета, направил беседка, бунар и сондаж за вода.

Според свидетеля И. И. /приятел на бившия собственик С. С. /, С. му е показвал имота. Знае, че С. имал проблеми с този имот от 2007- 2008 г., когато бил ограден. Тогава започнали и дела. Когато свидетелят е ходел със С., в имота имало охрана, която не ги допускала да влязат. Оградата била с мрежа от три страни /не била заградена лявата страна като застанеш срещу имота/. Сега имотът бил променен- били засадени дървета. Свидетелят знае, че е викана телевизия, но и екипа не бил допуснат вътре. С. бил писал жалби в полицията, в общината, но нямало съдействие.

От показанията на свидетеля Г. Г. /баща на бившия собственик С. С. / се установява, че през 1997 г. се появили М. и Е. Г., които искали да купят имота, но собствениците отказали да го продадат. Съседът им С., с когото водели дело за

собственост, което той загубил, продал имота на Гьошеви. През 2007 г. Гьошеви заградили имота. През 2010 г., 2011 г., 2012 г., 2013 г. продължили да го градят и към 2014 г. го заградили изцяло. Собствениците подали жалби в прокуратурата, но им казали, че не могат да образуват дело.

Според свидетеля А. Г. /познат на бившия собственик С. С. /, през 2005-2006 г. С. го помолил да посетят един обект, за да му даде съвет как да прекарат ток /свидетелят работел в Ч. /. Когато отишли, видели недостроена сграда и машини пред нея. Имотът бил заграден само отзад. Откъм гробищния парк нямало ограда. Имало жива охрана, а после С.. С. нямал достъп до имота. Няколко пъти викал полиция, имало жалби до общината. Сега в имота били засадени доста дървета.

Тоест, от показанията на всички разпитани по делото свидетели се доказва, че от м. 08. 2007 г. ищецът М. Г. е присъединил процесните два имота към закупения от него и съпругата му Е. Г. с предварителния договор от 08.07.2005 г. имот- заградил ги с обща ограда и е започнал да ги охранява, първоначално с жива охрана, а впоследствие със С. и кучета. Същото се установява и от представените по делото констативен протокол от 09.05.2013 г., съставен от експерт в служба "Земеделие", в който изрично е записано, че двата имота са оградени с ограда от железни колове и телена мрежа и се обработват, както и от договор за охрана на имущество с електронни системи за сигурност и мобилни патрули от 18.04.2017 г., сключен от ищеца М. Г. за охрана на имотите. Видно от договор за строителство № 1648 от 27.02.1998 г., ищецът е сключил договор за строителство на еднофамилна жилищна сграда в съседния имот /имотът, предмет на предварителния договор/. На 03.04.1998 г. на същия е било издадено разрешение за строеж на тази сграда. Видно от удостоверение рег. № 94-М-170 от 04.07.2007 г., за изграждане на жилищната сграда има одобрен проект № 59 от 1998 г. и сградата е била завършена в груб строеж към датата на издаване на удостоверението през 2007 г. Според свидетелите и заключението на в. л. инж. Д. Х., процесните два имота са били заградени като част от дворното място към жилищната сграда, като в тях са били засадени дървета и са изградени алеи, беседка и детска площадка. Това се установява и от представения по делото договор № 4 от 04.02.2014 г. с фирма "Босолар" О., приемо-предавателен протокол и фактури за плащане на дейности по изграждане и поддържане на зелени площи.

Видно от писмо изх. № 1441 от 06.12.2007 г. на Директора на ОД "Земеделие и гори"- [населено място] до ищеца М. Г., на 19.09.2007 г. праводателят на ответницата С. Г. С., заедно с И. Г. С. и Г. С. Г. /тогава собственици на процесните два имота/ са подали жалба в Общинската дирекция "Земеделие и гори"- [населено място] за имот пл. №....., който в този момент обхваща и двата процесни имота. По тази жалба ОД "ЗГ" е постановила отказ.

На 19.10.2012 г. праводателят на ответницата С. С. и брат му И. Г. С. са подали жалба вх. № 94-00-581 до [община] с искане да бъде издадена заповед по чл. 34 ЗСПЗЗ за изземване на земеделска земя /процесните два имота/ от фирма "ЕМ БГ" О., с управител Д. Б.. Искането за издаване на такава заповед за изземване е било отхвърлено със заповед № РД-00-1299 от 10.10.2014 г. на Кмета на общината, с мотив, че заявителите не са се легитимирали като собственици на имотите, чието изземване по административния ред на чл. 34 ЗСПЗЗ претендират. Тази заповед е била обжалвана и впоследствие потвърдена с решение № 456 от 02.11.2015 г. по адм. д. № 2029 от 2014 г. на Кюстендилския районен съд /лист 206 от приложеното адм. дело № 432 от 2016 на Кюстендилския районен съд/.

На 23.01.2015 г. по искане на Г. С. Г., С. Г. С. и И. Г. С. е издадена заповед № РД-00-89 от 23.01.2015 г. на Кмета на [община], с която на основание чл. 223, ал. 1, т. 8 и чл. 225, ал. 1 ЗУТ е разпоредено на съпругата на ищеца Е. Г. и на синовете им В. М. Г. и Б. М. Г. в срок от три месеца да премахнат незаконната ограда в имоти №..... и..... Заповедта е постановена, тъй като оградата е била изградена без необходимите строителни книжа и

документи. С констативен протокол от 09.10.2014 г. е констатирано, че са извършили незаконен строеж- ограда.

Видно от писмо изх. № 94-00-603 от 01.03.2016 г. на Кмета на [община], на 01.02.2016 г. С. С., лично и като пълномощник на Д. Т. И. и Г. Д. И., е подал нова, трета жалба- заявление вх. № 94-00-603 от 01.02.2016 г. с искане за издаване на заповед по чл. 34 ЗСПЗЗ за изземване на процесните имоти от съпругата на ищеца Е. Г.. По същото е бил постановен мълчалив отказ на Кмета. Жалбата срещу този мълчалив отказ е била оставена без разглеждане с влязло в сила определение от 19.01.2018 г. по адм. д. № 432 от 2016 г. на Кюстендилския районен съд.

На 28.03.2016 г. съпругата на ищеца Е. Б. Г. е предявила срещу тогавашните собственици на имотите /праводателя на ответницата С. Г. С., И. Г. С., Д. Т. И. и Г. Д. И. / отрицателен установителен иск за собственост върху двата процесни имота. С влязло в сила решение № 88 от 10.02.2017 г. по гр. д. № 528 от 2016 г. на Кюстендилския районен съд, потвърдено с решение № 170 от 23.07.2018 г. по в. гр. д. № 459 от 2017 г. на Кюстендилския окръжен съд /недопуснато до касационно обжалване с определение № 246 от 14.05.2019 г. по гр. д. № 48 от 2019 г. на ВКС, ГК, II г. о. / този иск е бил отхвърлен.

На 22.11.2017 г. частен съдебен изпълнител е извършил въвод във владение на процесните имоти на ответницата по настоящото дело К. Б. Г.. Изпълнително основание за образуване на това дело е нотариалния акт, по силата на който К. Г. е придобила имота от С. Г. С. и съпругата му М. Й. С.. С решение № 81 от 17.04.2018 г. по в. ч. гр. д. № 31 от 2018 г. и решение № 101 от 09.05.2018 г. по в. ч. гр. д. № 30 от 2018 г. Кюстендилският окръжен съд е отменил по жалба на третите на изпълнението лица М. Г. и Е. Г. /ищецът по настоящото дело и съпругата му/ извършеният от ЧСИ по изп. д. № 91 от 2017 г. на 22.11.2017 г. въвод във владение на К. Г. /ответник по настоящото дело/ чрез отстраняване на длъжниците М. С. и С. С. от процесните имоти.

При така установената фактическа обстановка настоящият състав на ВКС достигна до следните правни изводи: От разпитаните по делото свидетели, включително и доведените от ответницата, безспорно се установява, че ищецът М. Г. и съпругата му Е. Г. са установили владение върху процесните имоти още през м. 08. 2007 г. и са ги владели в продължение на повече от 10 години, поради което и на основание чл. 79, ал. 1 ЗС са ги придобили по давност. Владението им е било явно, спокойно, постоянно, непрекъснато и несъмнително:

1. Владението е установено не по скрит и не по насилствен спрямо собствениците начин, а чрез ограждане на процесните два имота към притежавания от ищеца и съпругата му съседен имот, с жилищна сграда в него, в общ двор. Предвид отговора на поставените по делото правни въпроси следва да се приеме, че опитите на бившите собственици да влязат в оградените от ищеца процесни имоти, воденето на геодезисти и телевизионни екипи, подаването на жалби в полицията, в областната администрация, в общината, исканията за издаване на заповед по чл. 34 ЗСПЗЗ не са действия, с които може да се обезпокои /направи неспокойно/ владението на ищеца- защото това не са действия на владелците по установяване и поддържане на владение върху имотите по насилствен начин.

2. Имотите са били владени от ищеца и съпругата му постоянно и несъмнително: владелците са оградили имотите в един двор заедно с притежавания от тях съседен имот, озеленили са ги, изградили са в тях съоръжения /част от процесните имоти била използвана за зеленчукова градина, а върху друга част били засадени дървета, изградени били алеи, беседка, детска площадка и водосъдържател на поливната система/, охранявали са ги с жива охрана и С. и не са допусkali в ограденото място чужди хора, включително и бившите собственици.

3. С оглед дадения отговор на поставените въпроси, владението на ищеца и на съпругата му не е било прекъсвано. Не се доказва да са била осъществени нито една от

предвидените в чл. 81 ЗС и чл. 116 ЗЗД хипотези на прекъсване на давността: В нито един момент ищецът или неговата съпруга не са признавали правото на собственост на ответницата или на нейните праводатели върху процесните имоти, напротив винаги и явно са оспорвали правата им. Безспорно установено е и че ответницата и никой от нейните праводатели не са предявили иск за защита на правото си на собственост срещу М. Г. и съпругата му Е. Г. /такъв иск не е бил предявен като насрещен нито по гр. д. № 528 от 2016 г. на Кюстендилския районен съд, нито по настоящото дело/. А предявеният от съпругата на ищеца Е. Г. отрицателен установителен иск, по който е било образувано гр. д. № 528 от 2016 г., няма за последица прекъсването на придобивната давност нито на ищцата по това дело Е. Г., нито на нейния съпруг и необходим неин другар по делото М. Г.. Предприетото на 22.11.2017 г. по искане на ответницата К. Г. принудително действие-въвод във владение от частен съдебен изпълнител- е било осъществено без наличие на годно изпълнително основание спрямо ищеца и съпругата му, поради което е било отменено с решение № 81 от 17.04.2018 г. по в. ч. гр. д. № 31 от 2018 г. и решение № 101 от 09.05.2018 г. по в. ч. гр. д. № 30 от 2018 г. на Кюстендилския окръжен съд, като след влизане в сила на тези решения /по-малко от 6 месеца след въвода/ владението на ищеца и на съпругата му върху имотите е било възстановено. С оглед отговора на въпросите, по които е допуснато касационното обжалване, подаването на жалби в полицията, в областната администрация, в общината, исканията за издаване на заповед по чл. 34 ЗСПЗЗ също не са действия, които биха могли да прекъснат владението.

Неоснователно е възражението на ответницата, че настоящият спор бил разрешен с влязлото в сила решение по гр. д. № 528 от 2016 г. на Кюстендилския районен съд, с което по същество е отхвърлен предявения от съпругата на ищеца М. Г. - Е. Г. срещу праводателите на ответницата К. Горовска отрицателен установителен иск за собственост на процесните имоти. Действително, съгласно приетото в т. 1 от Тълкувателно решение № 3 от 29.06.2017 г. по тълк. д. № 3 от 2016 г. на ОСГК на ВКС, решението по това дело има сила на пресъдено нещо и по отношение на ищеца М. Г., който е бил необходим, макар и незадължителен другар на ищцата по делото и негова съпруга Е. Г.. С решението по гр. д. № 528 от 2016 г. обаче не е разрешен със сила на пресъдено нещо настоящия гражданскоправен спор, тъй като между това дело и настоящото дело няма обективен идентитет: Предмет на гр. д. № 528 от 2016 г. е било правото на собственост на праводателите на ответницата по настоящото дело К. Г. върху процесните имоти, установено към датата на приключване на устните състезания по това дело пред въззивната инстанция /15.05.2018 г. /. Предмет на настоящото дело е правото на собственост на ищеца М. Г. върху същите имоти, но на различно и нововъзникнало правно основание: настъпването на нов юридически факт, от значение за правата на ищеца върху имотите- изтичането към датата на предявяване на иска на предвидения в чл. 79, ал. 1 ЗС десетгодишен срок на владение, който срок, както бе посочено по-горе, не е бил прекъснат с предявяването на отрицателния установителен иск по гр. д. № 528 от 2016 г. на Кюстендилския районен съд.

Неоснователно е и възражението на ответницата за недопустимост/неоснователност на твърдението на ищеца за придобиване на имотите по давност поради противоречие с чл. 5, ал. 2 ЗВСОНИ. Действително, предвид разпоредбата на чл. 5, ал. 2 ЗВСОНИ /нова, ДВ бр. 107 от 18.11.1997 г. /, в съдебна практика константно се приема, че срокът на давностно владение за имоти, които подлежат на възстановяване по реда на ЗСПЗЗ, може да започне да тече най-рано от 22.11.1997 г. /датата на влизане в сила на чл. 5, ал. 2 ЗВСОНИ/, но не и преди датата на влизане в сила на решението на административния орган /ПК, ОСЗГ, ОСЗ за възстановяване на собствеността върху тези имоти. В конкретния случай правото на собственост върху процесните два имота е подлежало на възстановяване по реда на ЗСПЗЗ и реално е било възстановено с решение № 35 от 18.09.1996 г. на ПК- [населено място]. Предвид на това и с оглед разпоредбата на

чл. 5, ал. 2 ЗВСОНИ, срокът на давностно владение за тези имоти е можел да започне да тече най-рано на 22.11.1997 г. Следователно, всяко установено след 22.11.1997 г. недобросъвестно владение, което е продължило повече от 10 години /каквото е и владението на ищеца по настоящото дело/, е можело да доведе до придобиване на имотите по давност.

Поради всичко гореизложено, обжалваното решение на Кюстендилския окръжен съд следва да бъде отменено като вместо него следва да бъде постановено ново решение за уважаване на предявения положителен установителен иск за собственост.

5. Не е нищожен договорът, с който в нарушение на забраната на чл. 202 ЗУТ страните уговарят, че прехвърлят собствеността върху обект, който не е обособен като самостоятелен, а представлява реална част от самостоятелен обект. Такъв договор има предмет, ако страните са постигнали съгласие, коя част се прехвърля.

За да настъпи вещноправният ефект на сделката, е необходимо да е изготвен и одобрен инвестиционен проект за отделянето на прехвърляната реално определена част, който следва да бъде реализиран при спазване на строителните правила и норми.

По предявен иск за собственост за предаване на владението на реална част от самостоятелен обект, която е била предмет на прехвърлителна сделка, или на останалата, непрехвърлена част от самостоятелния обект, заинтересованата страна, която се позовава на правното действие на договора, носи тежестта да докаже, че е осъществил изцяло смесеният фактически състав, включващ гражданскоправна сделка и административен акт за обособяване на прехвърлената реална част като самостоятелен обект. Когато административният елемент не е осъществен, договорът няма вещнотранслативен ефект.

Когато се продава обект, който е преустроен без да са спазени изискванията на чл. 202 ЗУТ, е възможно страните да се договорят да се прехвърли обекта в старите му /преди преустройството/ граници, възможно е да се продаде обектът и в неговата намалена квадратура като се съобразят фактическите му граници. Каква е действителната воля на страните трябва да се установи чрез тълкуване на договора въз основа на описанието на обекта – квадратура, граници и др.

Реално обособени части от самостоятелен обект не могат да бъдат предмет на придобивна давност, защото териториално-устройствения закон предвижда специални правила за разделяне на съществуващи обекти или за тяхното преустройство като предвижда, че то може да стане единствено с административен акт на общинските технически органи. След като се забранява да се придобиват чрез прехвърлителни сделки реални части от самостоятелни обекти, за които не е одобрен инвестиционен проект, то и придобиването по давност на такива обекти също следва да се счита за забранено, за да не се създава двойствен режим за обособяване на самостоятелни обекти в зависимост от придобивния способ – оригинален или деривативен.

Решение № 28 от 16.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2861/2021 г., I г. о., докладчик председателят Бранислава Павлова

Производството е по чл. 290 и сл. ГПК.

Т. С. П., Д. Д. П. и Ч. Д. П., чрез пълномощника им адв. С. Ч., са обжалвали въззивното решение на Хасковския окръжен съд, гражданска колегия, № 260139 от 19.04.2021 г. по в. гр. д. № 37/2021 г., с което е потвърдено решение на Харманлийския районен съд № 260007/11.09.2020 г. по гр. д. № 275/2019 г., с което са отхвърлени

предявените от тях против В. И. С. искове с правно основание чл. 108 ЗС за признаване за установено, че ищците са собственици на ползваните от ответника 17. 8 кв. м., представляващи част от съсобствения им недвижим имот (магазин за кафе), със застроена площ от 68. 8 кв. м., в хотелски комплекс "Х. ", построен в УПИ III –.... в кв..... по плана на [населено място], представляващ самостоятелен обект в сграда с идентификатор №..... по КККР на [населено място], както и обусловените от тях искове по чл. 59 ЗЗД за сумата от общо 6650 лв., представляваща обезщетение за лишаване от ползването на процесните 17. 8 кв. м. за периода от 15.08.2013 г. – 15.03.2019 г.

В касационната жалба се поддържа, че въззивният съд не се е произнесъл по оплакванията във въззивната жалба, а решаващите му мотиви се основават на ново, непосочено от ответника обстоятелство, а именно – че правото на собственост върху процесните части е възникнало още с обособяването на отделни обекти, макар същите да не съответстват на архитектурния проект. При въвеждане на такова твърдение следвало да бъде допусната експертиза, за да се установи дали обектът е отговарял на изискванията на действащия към онзи момент устройствен закон.

Ответникът В. И. С., представляван от адв. Д. А., възразява срещу допускането на касационното обжалване и поддържа становище за неоснователност на касационната жалба.

Касационната жалба е приета за допустима и е допусната за разглеждане по същество по правния въпрос: по иск за собственост намира ли приложение ТР № 3/28.06.2017 г. на ВКС, ОСГК, когато е налице разминаване между предвиденото с инвестиционния и архитектурния проект с реално изпълненото, при което вече са създадени нови обекти с различна от първоначално определената площ и дали площта на част от предвиден по проект обект, която фактически е присъединена към съседен обект, става притежание на собственика на съседния обект.

Предявените от Т. С. П., Д. Д. П. и Ч. Д. П. против В. И. С. ревандикационни искове се основават на твърдението, че процесните 17. 8 кв. м. са част от придобития чрез покупко – продажба от наследодателя им Д. Ч. П. имот с идентификатор №....., с площ от 68. 8 кв. м., които към настоящия момент са присъединени чрез изграждане на преградна стена към съседния имот с идентификатор №....., собственост на ответника.

Въззивният съд е приел за установено, че по силата на нотариален акт за покупко-продажба на недвижим имот №....., т. IX, д. № 2005 г. на Нотариус с рег. № 149 на НК, ответникът е продал на наследодателя на ищците Д. П. следния недвижим имот: магазин за кафе със застроена площ от 68. 0 кв. м., намиращ се в едноетажното тяло на хотелски комплекс "Х. ", построен в УПИ III –.... в кв..... по регулационния план на [населено място], който имот към настоящия момент се индивидуализира като самостоятелен обект с идентификатор №..... по КККР на [населено място], с площ от 68. 0 кв. м., предназначение - за търговска дейност. Имот с идентификатор №..... е изграден вследствие на извършено преустройство на първия етаж на хотела в 16 магазина за промишлени стоки и банков офис, което преустройство е било извършено преди имотът да бъде придобит от наследодателя на ищците.

Въз основа на заключението на техническата експертиза въззивният съд е приел, че има несъответствие между действителните очертания и площ на имот с идентификатор №..... с тези по архитектурния план, като съгласно архитектурния план продаденият на наследодателя на ищците магазин е с площ от 68. 8 кв. м., фактически ограденият на място площ е 57. 8 кв. м., а останалата част от магазина от 11 кв. м. е присъединена към съседния обект на ответника с идентификатор №..... чрез изграждане на преградна тухлена стена между тях по продължението на входа на имота на ищците. Правните изводи на въззивния съд са, че независимо от извършеното в отклонение на архитектурния проект преустройство, новоизграденият обект на ищците отговаря на действащите към този момент технически правила и изисквания за изграждане и експлоатация на обекти за

търговия с храни по Наредба № 7 от 08.04.2002 г. за хигиенните изисквания към предприятията, които произвеждат или търгуват с храни, и към условията за производство и търговия с качествени и безопасни храни (отм.) и Наредба № 7 от 22.12.2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони. Имотът е придобил статут на самостоятелен обект на собственост като с фактическото реализиране на преустройството спорната част от 11 кв. м. е станала част от обекта на ответника, поради което тя никога не е била притежание на наследодателя на ищците. За този извод въззивният съд се е позовал и на разясненията в ТР 3/2017 г. на ВКС, ОСГК като е приел, че договорът не е с невъзможен предмет.

По правния въпрос, по който е допуснато касационното обжалване, Върховният касационен съд приема следното: Според ТР № 3 от 28.06.2017 г. по т. д. № 3/2014 г. на ВКС, ОСГК не е нищожен договорът, с който в нарушение на забраната на чл. 202 ЗУТ страните уговарят, че прехвърлят собствеността върху обект, който не е обособен като самостоятелен, а представлява реална част от самостоятелен обект. Такъв договор има предмет, ако страните са постигнали съгласие, коя част се прехвърля. Според мотивите на тълкувателното решение, чл. 202 ЗУТ предвижда необходимост от разрешението или одобрението на административен орган, когато предметът на сделката е подчинен на специални нормативни изисквания. Макар разпоредбата да има императивен характер, неспазването на това изискване няма за последица нищожност на сделката, тъй като извършеното от страните действие не преследва противоправен резултат и съдържанието на сделката по предположение е правомерно. Желаното правно действие ще бъде постигнато, ако към сделката се прибави липсващият административен акт, който да уреди предмета на сделката, за да може да възникне като самостоятелен правен обект на собственост. Налице е хипотезата на сложен фактически състав, чийто гражданскоправен елемент е правопораждащ, а не гражданскоправният елемент е предпоставка за проявление на неговото вещно действие. За да настъпи вещноправният ефект на сделката, е необходимо да е изготвен и одобрен инвестиционен проект за отделянето на прехвърляната реално определена част, който следва да бъде реализиран при спазване на строителните правила и норми.

От тези мотиви на тълкувателното решение следва, че при предявен иск за собственост за предаване на владението на реална част от самостоятелен обект, която е била предмет на прехвърлителна сделка, или на останалата, непрехвърлена част от самостоятелния обект, заинтересованата страна, която се позовава на правното действие на договора, носи тежестта да докаже, че е осъществен изцяло смесеният фактически състав, включващ гражданскоправна сделка и административен акт за обособяване на прехвърлената реална част като самостоятелен обект. Когато административният елемент не е осъществен, договорът няма вещнотранслативен ефект.

Аналогично на урегулирането на поземлените имоти, одобреният архитектурен проект за построяване на обекти в сграда, определя пространствения обем на тези обекти и тяхното предназначение. Фактическите преустройства, чрез които се променя квадратурата на съответния обект чрез разделянето му на повече от един обект или чрез придаване на части от него към съседен обект, придобиват правно значение след като бъдат одобрени от техническите органи на общината. Когато се продава обект, който е преустроен без да са спазени изискванията на чл. 202 ЗУТ, е възможно страните да се договорят да се прехвърли обекта в старите му/преди преустройството/ граници, възможно е да се продаде обектът и в неговата намалена квадратура като се съобразят фактическите му граници. Каква е действителната воля на страните трябва да се установи чрез тълкуване на договора въз основа на описанието на обекта – квадратура, граници и др. Вещноправните последици на договор, с който се прехвърля реална част от самостоятелен обект, настъпват едва с одобряването на инвестиционния проект по чл. 202 ЗУТ, защото фактическото обособяване не се признава от закона като правнорелевантно.

От това тълкуване следва, че реално обособени части от самостоятелен обект не могат да бъдат предмет на придобивна давност, защото териториално-устройствения закон предвижда специални правила за разделяне на съществуващи обекти или за тяхното преустройство като предвижда, че то може да стане единствено с административен акт на общинските технически органи. След като се забранява да се придобиват чрез прехвърлителни сделки реални части от самостоятелни обекти, за които не е одобрен инвестиционен проект, то и придобиването по давност на такива обекти също следва да се счита за забранено, за да не се създава двойствен режим за обособяване на самостоятелни обекти в зависимост от придобивния способ – оригинарен или деривативен.

При този отговор на правния въпрос, по който е допуснато касационното обжалване, въззивното решение е постановено в нарушение на материалния закон – отменително основание по чл. 281, ал. 1, т. 3 ГПК. Делото следва да се върне на Хасковския окръжен съд за ново разглеждане от друг състав. При новото разглеждане на делото, въззивният съд следва да изслуша техническа експертиза, която да даде заключение дали описаните в нотариалния акт граници индивидуализират магазина според архитектурния проект или според фактическото състояние. Ако се установи, че предмет на договора за продажба е магазинът в границите му по одобрения архитектурен проект, искът следва да се уважи.

6. При отчуждаване на застроен недвижим имот, запазването на собствеността върху сградата трябва да бъде посочено изрично в отчуждителния акт.

Отделни права на собственост върху сградата и върху земята са възможни само при наличие на право на строеж. Намерението на органа по отчуждаването да раздели собствеността на земята от собствеността на сградата и да учреди, съгласно чл. 135, ал. 2 и чл. 142, ал. 4 ППЗПИНМ(отм.) на собственика на сградата право на строеж върху мястото, което по силата на акта за отчуждаване става държавна собственост, не може да се предполага. Затова при спор за собственост на сградата в тежест на страната, която твърди, че тя не е била предмет на отчуждаване и собствеността върху нея се е запазила в лицето на собственика на отчужденото дворно място, е да установи чрез конкретни положителни доказателства, че волята на административния орган е била да отчужди само дворното място, без сградата, и тя е останала в режим на суперфициарна собственост.

Чл. 55 "а", ал. 1 ЗПИНМ (отм.)

Чл. 135 ППЗПИНМ (отм.)

Чл. 142, ал. 4 ППЗПИНМ (отм.)

Чл. 92 ЗС

Чл. 154, ал. 1 ГПК

Решение № 60144 от 19.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 158/2021 г., I г. о., докладчик председателят Дияна Ценева

Допуснато е касационно обжалване по въпроса при застрояване на отчужден недвижим имот по реда на чл. 55а ЗПИНМ(отм.) счита ли се, че отчуждаването обхваща и сградата, ако не е установено за нея да е бил предвиден самостоятелен строителен режим с оглед вида, разположението и трайността ѝ, и чия е доказателствената тежест да установи, че целият имот-земя и сграда, е бил в обхвата на отчуждаването.

Жалбоподателите Е. П. Т., В. Е. Т. и Е. Е. Т. -наследници по закон на починалата в хода на делото ищца А. В. Т., поддържат, че въззивното решение е неправилно поради допуснати съществени нарушения на съдопроизводствените правила и нарушение на

материалния закон. По поставения въпрос, обусловил допускане на касационното обжалване, намират, че за да се включи сградата в предмета на отчуждаването на основание чл. 55 а ЗПИНМ(отм.), това следва да е посочено изрично в акта за отчуждаване, тъй като придобиване или загубването на правото на собственост в резултат на административни актове не може да настъпва по презумпция, която не е предвидена в закона. Поддържат също, че в случая в тежест на ответника е било да докаже, че запазването на сградата не е било предвидено по действащия градоустройствен план, или че стойността ѝ е била заплатена на отчуждения собственик.

Ответникът по касация Столична община не е взел становище по касационната жалба.

Върховният касационен съд, състав на първо гражданско отделение, за да се произнесе, взе предвид следното:

С обжалваното въззивно решение е отменено решението на Софийски градски съд, постановено на 09.04.2019 г. по гр. д. № 2689/2018 г., и вместо него е постановено друго, с което е отхвърлен предявеният от А. В. Т., починала в хода на делото и заместена от своите наследници по закон-касационните жалбоподатели, против Столична община иск с правно основание чл. 108 ЗС за установяване, че ищцата е собственик на недвижим имот с идентификатор..... по КК на [населено място], представляващ апартамент на третия /тавански/ етаж в триетажната сграда на [улица], с площ 58 кв. м, заедно с мазе от 3 кв. м и 11/100 ид. части от общите части на сградата.

Не е било спорно по делото, че първоначалната ищца А. Т. е наследник по закон на Е. Т. К., починала на 30.07.1991 г., както и че наследодателката ѝ е придобила през 1965 г. на основание договор за продажба на недвижим имот, сключен с нотариален акт №..... г., правото на собственост върху апартамент в [населено място], на третия /тавански/ етаж в жилищната сграда на [улица], състоящ се от една стая, килер, кухня и клозет, с площ 58 кв. м, заедно с избено помещение от 3 кв. м и 11/100 ид. части от общите части на сградата и от дворното място, цялото-застроено и незастроено, с площ 608 кв. м, съставляващо парцел.... от кв....., м. "Центъра". С Решение по протокол № 19 от 12.07.1971 г. на ИК на СГНС на основание чл. 55а ЗПИНМ(отм.) парцели..... и..... от кв..... по плана на [населено място], м. "Центъра" са групирани и от тях е образуван нов парцел...., който се отчуждава в полза на държавата за строителство по смесен начин. С това решение върху нов парцел.... е отстъпено право на строеж на Министерство на строежите и архитектурата и на ЖСК "Албена-Мая". В част II. II. т. 3 от решението е посочено, че за частта от имота ѝ на [улица], съставляващ парцел....., наследодателката Е. Т. К. се обезщетява с жилище, тъй като няма имоти и за задоволяване нуждите на двучленното ѝ семейство. Сградата на ЖСК "Албена-Мая" е построена, и съгласно разделителен протокол от 30.10.1974 г. в собственост на Е. К. е възложен апартамент № 11 на V етаж в новопостроената сграда на [улица], заедно с 3. 25 % ид. части от общите части на сградата и от правото на строеж върху държавна земя, съставляваща нов парцел VI. С нотариален акт за собственост на жилище придобито чрез ЖСК №..... г., Е. К. е призната за собственик на описания апартамент.

За да отхвърли предявеният ревандикационен иск въззивният съд е приел, че ищцата не е доказала твърдението си, че от нейната праводателка е отчуждено само дворното място, без собственото ѝ жилище. Съдът е анализирал разпоредбите на чл. 55 "а" и чл. 55 "в" ЗПИНМ (отм.) и чл. 135 ППЗПИНМ (отм.) и е приел, че при отчуждаване на застроено дворно място на посочените основания отчуждаването е обхващало както поземления имот, така и построената сграда, освен ако за нея не е бил предвиден самостоятелен застроителен режим. В последния случай с решението за отчуждаване е следвало да се определят съответни на заварената сграда идеални части от новообразувания парцел, а собствениците на сградата придобиват по силата на закона право на строеж върху част от образувания парцел, съответна на индивидуалните обекти в

нея. Посочил е, че по настоящото дело липсват на данни отчуждаването да е било извършено при условията на § 135 ППЗПИНМ(отм.), не е установено и какво е било предвиждането за заварената сграда, а в решението за отчуждаване не е определено предвиденото в закона право на строеж на собствениците на самостоятелните обекти върху държавната земя. Като допълнителен аргумент в подкрепа на становище си, че процесното жилище е било отчуждено по реда на чл. 55 "а" ЗПИНМ(отм.) от наследодателката на ищцата, съдът е посочил обстоятелството, че същата е била обезщетена със жилище, тъй като няма друг имот за задоволяване нуждите на семейството, както и че таванското жилище не е ползвано от ищцата и наследодателката ѝ след придобиване на правото на собственост върху жилището в сградата, построена чрез ЖСК.

По правният въпрос, по който е допуснато касационно обжалване, настоящият състав приема следното:

Съгласно чл. 55 "а", ал. 1 ЗПИНМ (отм.), съобразно с градоустройствените изисквания от урегулирани или неурегулирани имоти на частни лица и на обществени организации могат да се образуват или групират парцели и отчуждават имоти в полза на държавата за държавно и групово жилищно строителство, както и за отстъпване право на строеж на обществени организации или на жилищно-строителни кооперации. В изр. 2 от цитираната разпоредба е предвидена възможност с оглед вида, разположението и трайността на сградите да бъде отчуждено само дворното място, при условие, че в рамките на установеното квартално или комплексно застрояване за сградата се предвижда подходящ самостоятелен застроителен режим. В този случай законът предвижда, че от момента на отчуждаване на земята собственикът на сградата придобива безвъзмездно право на строеж върху образувания парцел върху съответна на заварената сграда идеална част. Парцелите за държавно, обществено, групово или кооперативно строителство се образуват и отчуждават с решение на ИК на ГНС, съответно на ИК на ОНС, което е окончателно. В случаите на отчуждаване при условията на чл. 135 ППЗПИНМ /когато се отчуждава само терена, без построената в него сграда/, с това решение изпълнителният комитет определя и идеалните части от образувания парцел, които съответстват на заварената сграда, върху които собственикът на сградата придобива право на строеж.

Обстоятелството, че отчуждаването само на земята, без сградата, е регламентирано изрично в чл. 55 "а" ЗПИНМ (отм.) и в чл. 135 ППЗПИНМ (отм.) като отделна самостоятелна хипотеза, обвързана от посочени в закона условия, налага извод, че когато се касае за отчуждаване на застроен недвижим имот, запазването на собствеността върху сградата трябва да бъде посочено изрично в отчуждителния акт. Това е така, тъй като съгласно чл. 92 ЗС собственикът на земята е собственик и на постройките и насажденията върху нея, доколкото не е установено друго. Отделни права на собственост върху сградата и върху земята са възможни само при наличие на право на строеж. Намерението на органа по отчуждаването да раздели собствеността на земята от собствеността на сградата и да учреди, съгласно чл. 135, ал. 2 и чл. 142, ал. 4 ППЗПИНМ(отм.) на собственика на сградата право на строеж върху мястото, което по силата на акта за отчуждаване става държавна собственост, не може да се предполага. Затова при спор за собственост на сградата в тежест на страната, която твърди, че тя не е била предмет на отчуждаване и собствеността върху нея се е запазила в лицето на собственика на отчужденото дворно място, е да установи чрез конкретни положителни доказателства, че волята на административния орган е била да отчужди само дворното място, без сградата, и тя е останала в режим на суперфициарна собственост. Това следва от общото правило на чл. 154, ал. 1 ГПК, че всяка страна е длъжна да установи фактите, на които основава своите искания и възражения.

По настоящото дело такива доказателства не са представени от ищцата, която твърди липса на отчуждаване на сградата като факт, от който извлича благоприятни за

себе си правни последици. В представеното от нея Решение по протокол № 19 от 12.07.1971 г. на ИК на СГНС, с което на основание чл. 55а ЗПИНМ(отм.) са групирани парцели.....,..... и..... от кв..... по плана на [населено място], м. "Центъра" и е образуван нов парцел....., който се отчуждава в полза на държавата за строителство по смесен начин и е отстъпено право на строеж на ЖСК, не е посочено изрично, че отчуждаването се извършва при условията на § 135 ППЗПИНМ/ отм., нито че в полза на отчуждените собственици се учредява право на строеж върху новообразувания парцел, съответно на заварената сграда. При отсъствието на други доказателства, напр. оценителен протокол на комисията по чл. 82 ППЗПИНМ(отм.), за да се види дали оценката включва само земята, или е оценена и сградата, или доказателства за това какво е било предвиждането на плана за заварената сграда, или че наследодателката, респ. нейните наследници са плащали данъци за жилището на ул. "Х. А. № 23, не може да се направи обоснован извод, че е извършено отчуждаване само на земята, без сградата. Както се посочи по-горе, в хипотезата на отчуждаване на застроен със жилищна сграда недвижим имот, разделянето на собствеността на земята от собствеността на сградата не може да се предполага. По делото е установено, че наследодателката Е. К. е била обезщетена с жилище в новостроящата се сграда на ЖСК, в която тя е била член-кооператор по право, тъй като няма друг имот за задоволяване на нуждите на семейството. Разпитаният по делото свидетел-внук на Е. К., не установява след построяване на сградата на ЖСК и снабдяването на наследодателката с нотариален акт за собственост, което е станало през 1974 г., тя или членове на нейното семейство да са продължили да живеят в процесното жилище, закупено през 1965 г., или да са извършвали каквито и да било действия, съответстващи по съдържание на правото на собственост. Напротив, същият е заявил, че никога не е влизал в него. Тези обстоятелства косвено сочат и потвърждават извода, че отчуждителното производство е проведено по отношение на целия имот-земя и сграда, в резултат на което наследодателката е загубила правото си на собственост върху жилището.

По тези съображения въззивното решение следва да бъде оставено в сила. Изводът на въззивния съд, че ищцата не е доказала, че към момента на предявяване на иска за ревандикация е собственик на процесния имот, е направен при правилно приложение на материалния закон и кореспондира със събраните по делото доказателства.

6. Подобрение на един имот е налице, когато вложените труд, средства и материали са довели до увеличаване на стойността му. Увеличението се заплаща, доколкото съществува към деня на постановяване на решението за заплащането му, като движимостите, които могат да бъдат отделени без съществено увреждане на имота, не подлежат на заплащане, тъй като не представляват подобрение и владелецът има право да вдигне тези вещи, когато преустанови владението на недвижимия имот. Не представляват подобрения също така разноските, свързани с поддръжката, нормалното използване на вещта или с нейното по-добро използване, които обективно не ползват собственика на имота към момента на предаване на владението.

При разрешаване на правните спорове по чл. 72 ЗС, за осигуряване правилното приложение на закона, съдът не може директно да присъди себестойността на вложените труд и средства в поддръжка и подобрения на имота към момента на тяхното извършване, а следва да установи наличието на обективно увеличение в неговата пазарна стойност – дали при евентуално извършване на разпореждане или извличане на граждански плодове, собственикът би получил по-висока цена от тази, която би получил преди извършване на подобренията.

Решение № 12 от 20.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1841/2021 г., II г. о., ГК, докладчик председателят Снежанка Николова

Касационното обжалване е допуснато по обуславящия изхода на спора въпрос относно естеството на понятието "подобрене" по чл. 72 ЗС и дали увеличената стойност на имота по смисъла на закона представлява себестойността на извършените разходи, или следва да бъде определена като действителната положителна разлика в цената на вещта след извършена съпоставка съответно с и без извършените подобрения. Констатирано е противоречие между решаващите изводи на съда по поставения въпрос и задължителните указания по приложението на закона, обективирани в Постановление № 6 от 27.12.1974 г. по гр. д. № 9/74 г., Пленум на ВС, както и трайно установената съдебна практика, формирана с решение № 152 от 16.06.2014 г. на ВКС по гр. д. № 1518/2014 г., I г. о., решение № 46 от 18.03.2015 г. на ВКС по гр. д. № 5692/2014 г., I г. о., решение № 257 от 23.10.2013 г. на ВКС по гр. д. № 3571/2013 г., I г. о., решение № 96 от 12.04.2011 г. на ВКС по гр. д. № 332/2010 г., II г. о. и др.

По поставения правен въпрос, след като съобрази установената съдебна практика по приложението на разпоредбата на чл. 72 ЗС, настоящият състав на ВКС, II г. о., намира следното:

Подобрение на един имот е налице, когато вложените труд, средства и материали са довели до увеличаване на стойността му. Увеличението се заплаща, доколкото съществува към деня на постановяване на решението за заплащането му, като движимостите, които могат да бъдат отделени без съществено увреждане на имота, не подлежат на заплащане, тъй като не представляват подобрение и владелецът има право да вдигне тези вещи, когато преустанови владението на недвижимия имот. Не представляват подобрения също така разноските, свързани с поддръжката, нормалното използване на вещта или с нейното по-добро използване, които обективно не ползват собственика на имота към момента на предаване на владението.

Следователно сумата, равняваща се на себестойността на извършените разходи във връзка с имота и действително увеличената му стойност не са тъждествени величини по смисъла на закона. При присъждане стойността на извършените подобрения не е релевантен размерът на направените разноси по отделни пера, а дали вследствие на тях е подобрена функционалната характеристика на недвижимия имот като обект на правото на собственост. Касае се за частен случай на неоснователно обогатяване, поради което извършените разноси подлежат на обезщетяване единствено доколкото водят до действително обогатяване на собственика на имота за сметка на владелеца, така и необходимите за запазването на вещта разноси. По силата на изрична разпоредба размерът на обезщетението, на което имат право посочените категории владелци, е точно определен и се съизмерява с увеличената стойност на имота. Ето защо, при разрешаване на правните спорове по чл. 72 ЗС, за осигуряване правилното приложение на закона, съдът не може директно да присъди себестойността на вложените труд и средства в поддръжка и подобрения на имота към момента на тяхното извършване, а следва да установи наличието на обективно увеличение в неговата пазарна стойност – дали при евентуално извършване на разпореждане или извличане на граждански плодове, собственикът би получил по-висока цена от тази, която би получил преди извършване на подобренията.

При горните съображения, по основателността на касационната жалба, настоящият състав намира следното:

В мотивите към обжалваното решение съдът е приел, че възражението за право на задържане по чл. 72 ЗС до заплащане стойността на направените в процесната реална част от имота подобрения е своевременно направено. Ответницата е придобила имота въз

основа на годно правно основание от несобственик, без да знае за това, поради което има качеството на добросъвестен владелец. Считано от момента на придобиване на имота е извършила заявените от нея дейности в претенцията за увеличена стойност на имота, констатирани и при посещение на имота от вещото лице, а именно: почистване на имота с багер и запълване с пръст; направа на дренажен канал; подравняване на пръстта; пръскане с хербицидни препарати за унищожаване на шипкови храсти и плевели; поставяне на бетонни колове и копане на дупки, трамбоване, изпъване на тел с лебедка, транспорт, направа на ограда с бодлива тел и мрежа; направа и поставяне на портална метална врата; поставяне на метални тръби по редовете за конструкция, копане с багер; тел за опъване на редовете; привързване на дръвчета към телта по редовете; поставяне на капково напояване и материали за него; присаждане на 100 броя дръвчета; прокарване на електроенергия, проучване и свързване; копане на два броя кладенци и периодичното им почистване; набиване на обтегачи в земята и опъване на първата носеща метална тръба; привързване и извиване на клоните на всяко дръвче по 5-6 пъти през сезона, летни резитби, пръскане с хербицид и косене на тревата, пръскане на дръвчетата от 12 до 16 пъти в годината; обработка на земята с дискова брана, дълбока оран с трактор, купуване на плодни дръвчета, копане на дупки с багер, торене и обработка на почвата с тор два пъти в годината, поливане, транспортни разходи, материали за обработка на почвата и пръскане с препарати, метални тръби, дървени колове, пясък, чакъл, бодлива телена мрежа, материали за капково напояване. С оглед достигнатите констатации относно фактите и като приема, че на обезщетяване подлежат всички разходи, които са довели до увеличаване стойността на имота, съдът е признал право на задържане в полза на ответницата до заплащане на сумата 27 163 лева.

Във връзка с изложеното по поставения въпрос, настоящият състав, произнасяйки се по съществото на касационната жалба, приема въззивното решение за валидно и допустимо, но неправилно поради следните съображения:

Същото не е обжалвано и е влязло в сила в частта му, с която е прието за установено по отношение на Т. В. М., че Р. А. К. е собственик на процесната реална част от поземлен имот в землището на [населено място] гора, [община]. Между страните не съществува спор за това, че ответницата има качеството на добросъвестен владелец като приобретател по правна сделка, без да знае, че праводателят ѝ не е собственик. Спорен между страните е въпросът за това каква част от претендираните подобрения представляват такива по смисъла на закона, действително са извършени от ответницата, намират се в процесната реална част от имота, съществуват към настоящия момент и обективно увеличават неговата пазарна стойност.

Като е приравнил увеличената стойност на имота с разходите по извършване на твърдените "подобрения", без да изследва и съпостави пазарната му стойност преди и след тяхното извършване, съдът е допуснал нарушение на материалния закон. Последното е довело и до необоснованост на фактическите му изводи по отношение размера на сумата, до изплащането на която следва да се уважи право на задържане върху имота. Това е така, тъй като не е изследван последният елемент от фактическия състав на вземането за подобрения по чл. 72 ЗС, а именно – отражението на извършените от владелеца подобрения върху пазарната стойност на вещта.

Настоящият съдебен състав счита за основателен довода на касатора за допуснато съществено процесуално нарушение в хода на въззивното производство. Съгласно трайно установената съдебна практика, въззивният съд е длъжен да назначи служебно експертиза и без направено искане от страните, при условие, че са оспорени фактическите изводи на първоинстанционното решение /решение № 188 от 21.02.2020 г. на ВКС по гр. д. № 4295/2018 г., I г. о., решение № 225 от 13.12.2019 г. на ВКС по т. д. № 437/2019 г., I т. о. /. По аргумент от разпоредбата на чл. 162 ГПК, когато искът е установен по своето основание, но няма достатъчно данни за неговия размер, съдът е длъжен служебно да го

установи. Когато за това е необходимо съобразяване на определени правила на опита и положения на науката, отнасящи се до специални области на знанието, които имат отношение към обосноваването на решението, съдът не само може, а трябва да назначи изготвянето на експертно заключение от компетентно вещо лице, като формулира съответната задача и възложи разноските за възнаграждение на вещото лице в полза на заинтересованата страна /т. 10 от Тълкувателно решение № 1 от 04.01.2001 г. на ВКС по тълк. д. № 1/2000 г., ОСГК/.

Доколкото в случая не е бил изяснен въпросът за увеличената стойност на спорния имот вследствие извършените от ответницата в него дейности, то в съответствие с разясненията по т. 3 на ТР № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС и доколкото за определяне на увеличената стойност на имота са необходими специални знания, съдът е бил длъжен и сам да назначи експертиза по тези въпроси.

Отделно от изложеното, в мотивите към съдебното решение не са обсъдени и разгледани възраженията на ищцата за това, че част от подобренията не ползват процесната реална част от недвижимия имот, а имат отношение към целия поземлен имот, че агротехническите работи, които се извършват ежегодно, са свързани с получаването на по-добри добиви за съответната стопанска година, без да променят реално пазарната стойност на имота, както и че част от претенциите не касаят трайно прикрепени към земята подобрения.

Изложените съображения за неправилност на обжалваното въззивно решение налагат извод за наличие на касационните основания по чл. 281, т. 3 ГПК за неговата отмяна и връщане на делото за ново разглеждане от въззивния съд по реда на чл. 293, ал. 3 ГПК, доколкото се налага извършването на нови съдопроизводствени действия.

При новото разглеждане на делото съдът следва да съобрази всеки един от посочените пороци на въззивното решение и указанията на настоящата инстанция по приложението на закона от гл. т. на това кои са критериите за определяне дали е налице подлежащо на обезщетение подобрение. За да бъде уважено възражението за задържане на имота, подобрителят следва да установи в съдебния процес, че е извършил подобрения в чужд имот, които са увеличили неговата стойност, размера на това увеличение, както и че към момента на извършването на подобренията е имал качеството на добросъвестен владеец. Правото на задържане представлява по своето естество едно субективно обезпечително право с акцесорен характер, което съществува само доколкото съществува вземането за подобрения и необходими разноски /така и решение № 319 от 03.04.2009 г. на ВКС по гр. д. № 606/2008 г., I гр. о. /.

За осигуряване правилното приложение на закона, съдът следва да изслуша и експертиза, в която да се установят конкретно наличните подобрения в рамките на процесната реална част от поземления имот, както и да се даде заключение за пазарната й цена към момента на разглеждане на спора и постановяването на решението по него съответно с и без извършените подобрения. В случай, че се установи позитивна разлика в цената, то същата представлява увеличена стойност на имота по смисъла на чл. 72, ал. 1 ЗС, до заплащането на която следва да се уважи право на задържане в полза на ответницата.

8. Длъжникът винаги знае за увреждането, когато разпоредителната сделка е извършена след възникване на кредиторското вземане. Когато разпореждането с длъжничково имущество е безвъзмездно, е достатъчно кредиторът да докаже, че длъжникът е знаел за съществуването на задължението му към него, а когато увреждащата сделка е възмездна, кредиторът трябва да докаже, че за увреждането е знаело и третото лице, с което длъжникът е договарял, т. е. че третото лице е знаело фактите и обстоятелствата, които пораждат кредиторското вземане, освен в случаите, когато знанието на третото лице се презумира - чл. 135, ал. 2 ЗЗД.

Презумпцията по чл. 135, ал. 2 ЗЗД не може да се прилага разширително, но наличието на съответна фактическа степен на близост в отношенията (напр. съвместно живеене на съпругески начала или в общо домакинство, отношения между заварени и доведени деца, отношения между свързани лица по смисъла на § 1 ДР ТЗ и др.) имат значение и ако бъдат доказани, могат да залегнат в основата на фактически извод за наличието на знание, като разбира се естеството на съществуващата фактическа близост определя естеството на узнатите обстоятелства - свързаните лица по § 1 ДР ТЗ биха знаели основни обстоятелства от дейността на дружествата, но едва ли кой какъв алеаторен договор е сключил и изпълнява ли го добросъвестно.

Юридическото лице знае за увреждането, ако за това знаят лицата от състава на неговите органи.

Чл. 135, ал. 3 ЗЗД

Решение № 34 от 4.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1250/2021 г., III г. о., докладчик председателят Мария Иванова

Обжалването е допуснато поради твърдяното от касаторите противоречие на въззивното решение с практиката на ВКС – р. по гр. д. № 3396/14 г. на четвърто г. о. и р. по гр. д. № 4606/14 г. на четвърто г. о., по два правни въпроса от предмета на спора: Следва ли да се предполага знание за увреждането от страна на длъжника, когато разпоредителната сделка е извършена след възникване на вземането на кредитора? и Съвместното живеене на съпругески начала или в общо домакинство, отношения между заварени и доведени деца, отношения между свързани лица по пар. 1 от ДР на ТЗ имат ли значение за фактическия извод за наличие на знание за увреждането?

В касационната жалба се правят оплаквания за неправилност – незаконосъобразност и необоснованост, на въззивното решение и се иска отмяната му.

Ответницата по жалба Д. К. я оспорва като неоснователна.

Ответникът по жалба "Еврошоп БГ" ЕООД не изразява становище.

ВКС, като разгледа жалбата, намира следното: С въззивното решение е отхвърлен предявеният от касаторите срещу "Еврошоп" ООД, [населено място] и Д. К. иск по чл. 135, ал. 3 ЗЗД, за обявяване относителната недействителност на сключения от ответниците / първият от които е длъжник на ищците, а вторият - трето лице/ договор за продажба на апартамент, оформен с нот. акт № 85/28.12.11 г. на нотариус с район на действие района на Варненски РС. Въззивният съд е приел, че процесната сделка е извършена преди възникване на вземането на ищците към ответника "Еврошоп" ООД по чл. 21 и 24 от предварителния договор между тях от 6.06.2011 г. Затова приложима е хипотезата на чл. 135, ал. 3 ЗЗД, при която действието се приема за недействително само ако е било предназначено от длъжника и лицето, с което е договарял, да увреди длъжника. Предназначението за увреждане следва да бъде доказано от ищците. В случая те не са ангажирали нито преки, нито косвени доказателства за тази специална предпоставка по ал. 3 – намерение за увреждане на ищците – кредитори със сключване на процесната сделка от длъжника и третото лице – приобретател на имота, поради което искът е неоснователен.

По въпросите, по които е допуснато обжалването: В р. по гр. д. № 3396/14 г. на четвърто г. о. на ВКС е прието, че длъжникът винаги знае за увреждането, когато разпоредителната сделка е извършена след възникване на кредиторското вземане. Когато разпоредителното с длъжниково имущество е безвъзмездно, е достатъчно кредиторът да докаже, че длъжникът е знаел за съществуването на задължението му към него, а когато

увреждащата сделка е възмездна, кредиторът трябва да докаже, че за увреждането е знаело и третото лице, с което длъжникът е договарял, т. е. че третото лице е знаело фактите и обстоятелствата, които пораждаат кредиторското вземане, освен в случаите, когато знанието на третото лице се презумира - чл. 135, ал. 2 ЗЗД. Презумпцията по чл. 135, ал. 2 ЗЗД не може да се прилага разширително, но наличието на съответна фактическа степен на близост в отношенията (напр. съвместно живеене на съпругески начала или в общо домакинство, отношения между заварени и доведени деца, отношения между свързани лица по смисъла на § 1 ДР ТЗ и др.) имат значение и ако бъдат доказани, могат да залегнат в основата на фактически извод за наличието на знание, като разбира се естеството на съществуващата фактическа близост определя естеството на узнатите обстоятелства - свързаните лица по § 1 ДР ТЗ биха знаели основни обстоятелства от дейността на дружествата, но едва ли кой какъв алеаторен договор е сключил и изпълнява ли го добросъвестно. Юридическото лице знае за увреждането, ако за това знаят лицата от състава на неговите органи. / р. по гр. д. № 4606/14 г. на четвърто г. о. на ВКС/. Тази практика се споделя напълно от настоящия състав на ВКС.

В исковата молба ищците твърдят и поддържат в касационната жалба, че са кредитори на ответното дружество по т. 24 от сключения между тях/ като възложители и изпълнител/ предварителен договор за учредяване на право на строеж и строителство на сграда от 6.06.11 г. С тази точка изпълнителят/ ответното дружество/ е поел задължение да въведе възложителите в полагащите им се самостоятелни обекти във вид и готовност за обитаване по БДС; да получи разрешение от компетентните органи и да изпълни остъкляване на терасите на ап. 8 и 9 в шестмесечен срок след получаване на акт обр. 16, като положи непрекъснат хидроизолационен и топлоизолационен слой върху покривната конструкция и терасите на горния етаж. Смесово този текст е възпроизведен в исковата молба и в становището на пълномощника на ищците на л. 172 пред РС, макар погрешно да е посочен текстът от договора – т. 21, вместо т. 24. Уточнено е, че към момента на първото по делото с. з. ищците разполагат с влязла в сила заповед за изпълнение по ч. гр. д. № 402/18 г. на РС Пирдоп; представен е и е приет като доказателство издаденият въз основа на заповедта изп. лист от 24.10.18 г., с който ответното дружество е осъдено да заплати на ищците общо сумата 20 380 лв. / или по 6 793,33 лв. на всеки/ за задължение по чл. 24 от предварителния договор за строителство от 6.06.2011 г. и 1548,60 лв. разноски по делото.

Задължението по т. 24 от предварителния договор за строителство е възникнало за дружеството – изпълнител при сключване на договора, макар изискуемостта му логически да следва издаването на акт. 16 за сградата/ р. по гр. д. № 1379/10 г. на трето г. о. на ВКС/. Затова атакуваното с иска разпоредително действие - договор за продажба на правото на строеж за ап. 10 в същата сграда, скл. с нот. акт № 85/28.12.11 г. между ответното дружество и ответницата К. - е извършено след възникване на вземането, и предпоставките за относителната му недействителност са посочени в чл. 135, ал. 1 и 2 ЗЗД.

При сключване на предварителния договор с ищците от 6.06.11 г. ответното дружество е било представлявано от Д. Д. – МОЛ и П. Р. - съдружник. При сключване на оспорения по реда на чл. 135 ЗЗД договор между ответниците ответното дружество е било представлявано от Д. Д. – управител. От показанията на св. П. и представеното удостоверение от [община], на л. 212 – РС, се установява, че отв. К. живяла на съпругески начала със съдружника в ответното дружество П. Р. и двамата имат две общи деца, род. 2010 г. и 2016 г. Или отношенията на страните по оспорения договор, които са подобни на тези между лицата по чл. 135, ал. 2 ЗЗД /купувачката е в близки отношения на фактическо съжителство и общо дете със съдружник в дружеството-продавач, сключил за дружеството предварителния договор с ищците от 6.06.11 г. / обосновават знанието ѝ по чл. 135, ал. 1 ЗЗД за задълженията на дружеството спрямо ищците – кредитори по този предварителен договор.

По изложените съображения според ВКС са налице предпоставките по чл. 135, ал. 1 ЗЗД за уважаване на иска. Въззивното решение като неправилно – необосновано и постановено в нарушение на материалния закон, следва да се отмени и вместо него да се постанови ново, за уважаване на иска.

9. Предвидената в чл. 9 от ЗЗД свобода на договаряне позволява на страните по договор за кредит да уговорят сумата на кредита да бъде отпусната във валута, различна от националната /лев/ или резервната за страната /евро/. Уговорката за предоставяне на кредит в швейцарски франкове в размер на равностойността на швейцарски франкове в лева по курс "купува" за швейцарски франк към лева на банката в деня на усвояване на кредита определя основната, характеризираща договора за кредит престация и не противоречи на специални разпоредби от ЗКИ, нито на разпоредбата на чл. 430, ал. 1 от ТЗ.

Обстоятелството, че реален паричен поток от кредитодателя към кредитополучателя в швейцарски франкове не е налице, както и фактическото предоставяне на усвоения кредит на разположение на кредитополучателя в националната валута, а не в чуждестранната валута /швейцарски франкове/, уговорена в кредитния договор, въз основа на подадени от кредитополучателя искане за усвояване на суми по кредита и молба за превалутиране, не обуславя извод, че договорът е сключен в български левове и че кредитът е предоставен в националната валута.

Разпоредбата на чл. 147, ал. 1 от ЗЗП изисква клаузите на договорите, предлагани на потребителите, да бъдат съставени по ясен и недвусмислен начин, като съгласно ал. 2 при съмнение относно смисъла на определено условие то се тълкува по благоприятен за потребителя начин.

Чл. 9 ЗЗД

Чл. 430, ал. 1 ТЗ

Чл. 147, ал. 1 ЗЗП

Решение № 83 от 12.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2859/2021 г., III г. о., докладчик съдията Драгомир Драгнев

Решението е допуснато до касационно обжалване по два въпроса:

1. Ако дължимата по договор парична сума, която е предмет на предявената искова претенция, е уговорена в чуждестранна валута, може ли съдът да присъди нейната левова равностойност?

2. В хипотеза на банков кредит, по който цялата сума фактически е предоставена на разположение на кредитополучателя в националната валута на страната, а не в чуждестранната валута, уговорена в кредитния договор и кредитът е остойностен в чуждестранна валута и задължението за погасяване е посочено в договора в същата чуждестранна валута, счита ли се договорът сключен в националната валута на страната и в коя валута се дължи връщането на кредита?

Разрешенията на тези въпроси, съобразени със спецификата на договорите на "Юробанк България" АД за потребителски кредити в швейцарски франка, какъвто е и настоящият случай, се съдържат в решение № 60079 от 19.01.2022 г. по т. д. № 105 по описа за 2020 г. на ТК, I ТО на ВКС. В това решение е прието, че предвидената в чл. 9 от ЗЗД свобода на договаряне позволява на страните по договор за кредит да уговорят сумата на кредита да бъде отпусната във валута, различна от националната /лев/ или резервната за страната /евро/. Уговорката за предоставяне на кредит в швейцарски франкове в размер на

равностойността на швейцарски франкове в лева по курс "купува" за швейцарски франк към лева на банката в деня на усвояване на кредита определя основната, характеризираща договора за кредит престация и не противоречи на специални разпоредби от ЗКИ, нито на разпоредбата на чл. 430, ал. 1 от ТЗ. Обстоятелството, че реален паричен поток от кредитодателя към кредитополучателя в швейцарски франкове не е налице, както и фактическото предоставяне на усвоения кредит на разположение на кредитополучателя в националната валута, а не в чуждестранната валута /швейцарски франкове/, уговорена в кредитния договор, въз основа на подадени от кредитополучателя искане за усвояване на суми по кредита и молба за превалутиране, не обуславя извод, че договорът е сключен в български левове и че кредитът е предоставен в националната валута. В този смисъл е и практиката на ВКС, съдържаща се в решения № 136 от 20.01.2021 г. по т. д. № 1467/2019 г. на ВКС, ТК, II ТО, № 168 от 29.01.2021 г. по т. д. № 2184/2019 г. на ВКС, ТК, II ТО и № 170 от 16.03.2021 г. по т. д. № 1901/2019 г. на ВКС, ТК, II ТО. В случая в договора за кредит е уговорено предоставяне на равностойността в швейцарски франкове на определена сума в лева по курс "купува" за швейцарски франк към лева на банката в деня на усвояване на кредита. Съставено е приложение № 1 към същия договор за кредит, в което изрично е фиксирана датата на усвояване на кредита - 25.06.2008 г. и е посочено, че към тази дата приложимият курс "купува" за швейцарския франк към лева на банката е 1,1817, като определеният съобразно този курс размер на предоставения и усвоен от кредитополучателя кредитен лимит в швейцарски франкове по чл. 1 от договора е 177 711 швейцарски франка. При тези уговорки между страните се налага изводът, че механизмът за изчисление на общата заета сума, както и приложимият обменен курс са изложени ясно, така че средният потребител, относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен, може да прецени въз основа на точни и ясни критерии икономическите последици за него, произтичащи от договора за кредит по отношение на размера на общата заета сума и обменния курс. Следователно, клаузите на чл. 1, ал. 1 и ал. 3 и чл. 2, ал. 1 и ал. 4 относно валутата, в която се договаря кредитът и които касаят основния предмет на договора и са ясни и разбираеми.

Клаузата на чл. 6, ал. 2 от договора за кредит обаче е неравнопоставена в частта, с която се предвижда, че служебното превалутиране на средствата на кредитополучателя в лева и евро по негови сметки в банката се осъществява по курс "продава" на банката за швейцарския франк към лева/евро, като при липса на посочена друга дата за приложим следва да се приеме курсът "продава" на банката за швейцарския франк към лева/евро към деня на превалутирането. Тази клауза следва да се обсъжда във връзка с чл. 22, ал. 2 и чл. 24 от договора. В чл. 24 кредитополучателят е декларирал, че е "запознат и съгласен с обстоятелството, че промяната на обявения от банката курс купува и/или продава на швейцарския франк към българския лев или евро, както и превалутирането по чл. 22 от договора, може да има за последица, включително в случаите на чл. 6, ал. 2 от договора, повишаване на размера на дължимите погасителни вноски по кредита, изразени в лева/евро, като напълно приема да носи за своя сметка риска от такива промени и повишаване, както и че е съгласен да поеме всички вреди /включително и пропуснати ползи/, произтичащи от промяната на валутните курсове и новите лихви, приложими по превалутирания кредит". С посочената договорна клауза кредитополучателят е поел за своя сметка риска и всички вреди от промяната на обявения от банката курс купува и/или продава на швейцарския франк към българския лев или евро, които могат да имат за последица повишаване на дължимите погасителни вноски по кредита, изразени в лева/евро. В чл. 24, ал. 2 от договора ищците са декларирали, че са запознати и разбират икономическия смисъл и правните последици на разпоредбите на чл. 6, ал. 2 и чл. 22 – чл. 24 от договора и са съгласни с настъпването им. В частта ѝ, с която се предвижда приложение на курс "продава" на банката за швейцарския франк към лева/евро към деня

на превалутирането, клаузата на чл. 6, ал. 2 от договора се явява проявление на поетия от кредитополучателя валутен риск.

Разпоредбата на чл. 147, ал. 1 от ЗЗП изисква клаузите на договорите, предлагани на потребителите, да бъдат съставени по ясен и недвусмислен начин, като съгласно ал. 2 при съмнение относно смисъла на определено условие то се тълкува по благоприятен за потребителя начин. В частта, предвиждаща служебното превалутиране да се осъществява по курс "продава" на банката за швейцарския франк към лева/евро към деня на превалутирането, клаузата чл. 6, ал. 2 не отговаря на изискването за яснота и разбираемост. Няма доказателства, че банката – касатор е предоставила на кредитополучателя преди сключване на договора за кредит в чуждестранна валута достатъчна информация, която би му позволила да извърши разумна преценка относно икономическите последици от клаузата за валутния риск спрямо задълженията по кредита, т. е. да прецени потенциално значимите икономически последици върху финансовите си задължения при евентуално обезценяване на валутата, в която получава доходите си, спрямо чуждестранната валута, в която е отпуснат кредитът. Включената в договора уговорка, че е възможна промяна на обявения от банката курс купува и/или продава на швейцарския франк и че това ще рефлектира върху размера на дължимите погасителни вноски, изразени в лева/евро в посока на повишаването им, не води до извод, че потребителят е достатъчно информиран по смисъла на тълкуването на Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5.4.1993 г. относно неравноправните клаузи в потребителските договори, дадено от СЕС. Кредитополучателят е физическо лице – потребител и е икономически по-слабата страна в преддоговорното и впоследствие в договорното правоотношение спрямо банката от гледна точка както на възможностите си да преговаря, така и на степента си на информираност. Поради това ответната банка като икономически по-силната страна в правоотношението и с оглед на експертната си компетентност и познания относно възможните промени в обменните курсове на швейцарския франк в краткосрочен и дългосрочен план, в посока на значимо поскъпване и рисковете, свързани с вземането на кредит в чуждестранна валута, е следвало при спазване на принципа на добросъвестност да предостави на потребителя достатъчна информация относно прогнозите за промяната на швейцарския франк, спрямо който националната валута няма фиксиран курс, с каквато информация банката следва да разполага, предвид професионалната ѝ дейност, както и какви действия кредиторът би могъл да предприеме за минимизиране на валутния риск / в този смисъл решение № 168 от 29.01.2021 г. по т. д. № 2184/2019 г. на ВКС, ТК, II ТО и решение № 170 от 16.03.2021 г. по т. д. № 1901/2019 г. на ВКС, ТК, II ТО/.

Липсват доказателства, че банката е представила на кредитополучателя необходимата информация и че му е разяснила реално икономическите аспекти и рискове на превалутирането на кредита в швейцарски франкове, въз основа на които да вземе решение, основано на добра информираност, и да направи разумна преценка какъв договор за кредит да сключи - договор за кредит при по-нисък лихвен процент и да носи валутния риск или договор за кредит при по-висока лихва, но да не носи валутния риск. Предвид липсата на информация в дългосрочен план за промяната в обменните курсове на швейцарския франк, той не е могъл да прецени потенциално значимите икономически последици върху финансовите си задължения от валутния риск, който поема със сключването на договора за кредит в чуждестранна валута. По този начин банката като икономически по-силна страна е нарушила принципа на добросъвестност, като впоследствие след сключване на договора в хода на неговото изпълнение клаузите на чл. 6, ал. 2 / в частта за приложимия при служебното превалутиране курс/, клаузите на чл. 22, ал. 2 и чл. 24 са довели до значителна неравнопоставеност между страните. Уговорката на чл. 22, ал. 1 от договора не може да обоснове различен извод, тъй като упражняването на възможността за превалутиране на кредита е предпоставено от съгласието на банката,

която има противоположни на кредитополучателя икономически интереси. Поради това, че с посочените клаузи се прехвърля върху потребителя изцяло валутният риск в негова вреда, то се създава значително неравновесие между правата и задълженията на страните по договора за кредит по смисъла на чл. 143, т. 18 /ред. преди изм. с ДВ, бр. 57 от 2015 г., т. е. към момента на сключване на договора/. Предвид изложеното и на основание чл. 143 и чл. 146, ал. 1 от ЗЗП клаузите на чл. 6, ал. 2 / в частта за приложимия при служебното превалутиране курс/ и чл. 24, ал. 1 са неравноправни, тъй като не са индивидуално договорени в договора за кредит в чуждестранна валута, последиците от тях са цялостно прехвърляне на валутния риск върху потребителя, същите не са съставени по прозрачен начин, така че кредитополучателят да може да прецени на основание ясни и разбираеми критерии икономическите последици от преминаване на валутния риск върху него, сключени са в нарушение на принципа за добросъвестност и създават във вреда на потребителя значително неравновесие между правата и задълженията на страните, произтичащи от договора.

Установяването на неравноправния характер на клаузите за служебно превалутиране на платените в лева или евро суми в швейцарски франкове по курс "продава" на банката за швейцарския франк към лева/евро за съответния ден на превалутирането и поемане на целия валутен риск от промяната на обявения от банката курс купува и/или продава на швейцарския франк към лев/евро само от кредитополучателя - потребител позволява да се възстанови правното и фактическото положение на потребителя, каквото би било без наличието на тези неравноправни клаузи. Договорът за кредит може да се прилага и да се изпълнява и без частта от клаузата на чл. 6, ал. 2, преценена като неравноправна и без клаузите на чл. 22 и чл. 24 от договора, тъй като се запазват съществените задължения на страните по договора за банков кредит – задължението на банката да отпусне на заемателя парична сума за определена цел и при уговорени условия и срок и задължението на заемателя да ползва сумата съобразно уговореното и да я върне след изтичане на срока. При уговорка за предоставяне на кредитен лимит в равностойността на швейцарски франкове по курс "купува" за швейцарския франк към лева на банката в деня на усвояване на кредита и по който сумата е предоставена към момента на усвояване на кредита, и установяване на нищожност поради неравноправност на клаузите на чл. 6, ал. 2 / частично/, чл. 22, ал. 2 и чл. 24 от договора, то кредитът следва да бъде върнат в уговорения размер и валута – равностойността в швейцарски франкове в лева по първоначално определения курс, т. е. по курс "купува" за швейцарския франк към лева на банката в деня на усвояване на кредита, без това да води до изменение на основния предмет на договора.

В обобщение отговорите на въпросите, по които е допуснато касационно обжалване са, че кредитът е бил уговорен в швейцарски франка и следва да бъде върнат в уговорения размер и валута, но поради нищожността на клаузите на чл. 6, ал. 2 в частта за приложимия при служебното превалутиране курс, както и на чл. 22, ал. 2 и чл. 24 от договора, кредитополучателят дължи връщане на равностойността на кредита в швейцарски франкове в лева по първоначално определения курс, тоест-по курс "купува" за швейцарския франк към лева на банката в деня на усвояване на кредита.

При тези отговори на поставените въпроси по съществуването на спора и по оплакванията в касационната жалба се констатира следното:

"Юробанк България" АД е предявила срещу Х. И., Е. И. и Ц. И. частичен иск за солидарно заплащане на 100 000 швейцарски франка от общо дължимата според банката сума в размер на 205 462,74 швейцарски франка по договор за кредит за покупка на недвижим имот № НЛ 37556 от 22.6.2008 г. и договор за встъпване в дълг от 22.11.2010 г., след като е обявена предсрочната изискуемост на кредита. Плевенският окръжен съд е уважил иска изцяло, като е осъдил ответниците да заплатят солидарно 100 000 швейцарски франка. Великотърновският апелативен съд е приел, че съгласно чл. 6, ал. 2 и

чл. 24 от договора между страните връщането на кредита следва да се извърши в швейцарски франкове, но тези клаузи са нищожни, тъй като са неравноправни поради поемането на валутния риск изцяло от потребителите. Ето защо е счел, че ответниците дължат връщане на левовата равностойност на 100 000 швейцарски франка по курс "купува" за швейцарски франк към лева на банката в деня на усвояване на кредита, която равностойност възлиза на 118 170 лв. Затова е отменил първоинстанционното решение и е присъдил на банката 118 170 лв. вместо 100 000 швейцарски франка. От разрешението на въпросите, по които е допуснато касационното обжалване следва, че посредством клаузите на чл. 6, ал. 2 и чл. 24 от договора банката е прехвърлила върху потребителите изцяло икономическия риск от промяната на валутния курс на швейцарския франк спрямо лева за дълъг период от време. Това е сторено, без на потребителя да се предостави информация за евентуално значителните финансови загуби, които би могъл да претърпи. С такава информация банката като специализирана финансова институция би следвало да разполага, за разлика от потребителя, който въпреки декларацията си в чл. 24 от договора не е разбирал икономическите последици от промяната на валутния курс на швейцарския франк. Следователно тези клаузи като неравноправни са нищожни по смисъла на чл. 146, ал. 1 от ЗПП. Договорът за кредит се запазва, но кредитополучателите и поръчителят дължат връщане на равностойността на главницата в швейцарски франкове по първоначално определения курс, тоест-по курс "купува" за швейцарския франк към лева на банката в деня на усвояване на кредита. В случая съгласно приложение № 1 датата на усвояване на кредита е 25.06.2008 г., а курсът на банката на швейцарския франк към лева е 1,1817, поради което дължимата от ответниците сума по частично предявения иск за 100 000 швейцарски франка възлиза на 118 170 лева, както е присъдена с обжалваното решение.

По тези съображения настоящата инстанция приема, че решението на Великотърновския апелативен съд съответства на материалния закон, поради което следва да бъде оставено в сила.

10. Когато един работник или служител се ползва от закрила на повече от едно основание, то всяка от тях трябва да бъде преодолявана поотделно и в разрешението на инспекцията по труда следва да е налице ясно формирана волята на органа с посочване на разгледаните конкретни основания за закрила, в случай, че такива са налице.

Относно поправка на очевидна фактическа грешка, тълкуване или допълване на разрешението на инспекция по труда при наличие на предварителна закрила за уволнение по смисъла на чл. 333 КТ, приложим е редът по чл. 62 АПК при наличие на предпоставките за това. В тази връзка обаче се дължи преценка дали волята на органа е била надлежно формирана и е налице единствено порок при нейното изразяване. В случаите, когато органът поначало не е формирал надлежно волята си, редът по чл. 62 АПК не намира приложение. Отстраняването на очевидна фактическа грешка и тълкуването на акта целят привеждане на съответствие на формираната воля на органа с изразената такава, но този ред не може да бъде приложим тогава, когато воля не е формирана.

Чл. 344 КТ

Чл. 333 КТ

Чл. 62 АПК

Решение № 37 от 20.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1879/2021 г., III г. о., докладчик съдията Таня Орешарова

Касационното обжалване е допуснато по поставения от касатора правен въпрос: "Допустимо ли е с последващо тълкуване /разяснение/ на Инспекцията по труда, изготвено след прекратяването на трудовото правоотношение да се пояснява, че вече е дадено разрешение за прекратяване на трудовото правоотношение за преодоляване на специална защита, непосочена в предварителното разрешение на инспекцията по труда и допустимо ли е такова последващо саниране на вече дадено предварително разрешение на инспекцията по труда, след като трудовото правоотношение е прекратено?", при твърдяното от касатора противоречие с решение № 83 от 11.04.2011 г. по гр. д. № 1784/2009 г. на ВКС, IV г. о. и решение № 93 от 31.05.2013 г. по гр. д. № 519/2012 г. на ВКС, IV г. о.

В решение № 83 от 11.04.2011 г. по гр. д. № 1784/2009 г. на ВКС, IV г. о. е прието, че в изброените в разпоредбата на чл. 333 КТ случаи уволнението е поставено в зависимост от получаване на предварително разрешение от определен държавен или синдикален орган. Тя е относителна, тъй като може да бъде преодоляна чрез получаване съгласие от съответния орган. Органът, който дава разрешението, в случаите по чл. 333, ал. 1 КТ е съответната областна инспекция по труда. Процедурата включва писмено искане индивидуално за всеки работник или служител с посочване на основанието, на което предстои да бъде уволнен. Разрешението за уволнение на инспекцията по труда не подлежи на съдебен контрол. Не се изискват мотиви, защото такива изисквания не са законово установени. Липсата на мнение на ТЕЛК в случаите по чл. 333, ал. 2 КТ – за трудоустроени работници или такива, боледуващи от болести, определени в Наредба № 5/87 г., а именно исхемична болест на сърцето, активна форма на туберкулоза, онкологично заболяване, професионално заболяване, психично заболяване, захарна болест, означава, че закрилата не е преодоляла. Задължението за поискване на това мнение е на работодателя. Прието е, че когато един работник или служител се ползва от закрила на повече от едно основание, то всяка от тях трябва да бъде преодолявана поотделно.

В решение № 93 от 31.05.2013 г. по гр. д. № 519/2012 г. на ВКС, IV г. о. е обобщена практиката на ВКС, обективизирана в решения № 208 от 02.05.2012 г. по гр. д. № 738/2011 г., IV г. о.; решение № 559 от 09.07.2010 г. по гр. д. № 650/2009 г., IV г. о.; решение № 608 от 12.10.2010 г. по гр. д. № 1139/2009 г., IV г. о. и решение № 615 от 02.11.2010 г. по гр. д. № 852/2009 г. на, IV г. о., постановени по реда на чл. 290 ГПК, според която практика моментът, към който следва да е налице предварителна закрила по чл. 333, ал. 1 КТ е връчването на заповедта за уволнение или предизвестие за това, т. е. моментът, към който правото на работодателя да прекрати трудовото правоотношение е породило действие с достигането на писменото изявление до адресата. Това е правнорелевантният момент, към който следва да се преценява законността на изявлението – моментът, към който следва да се извършва преценката съществувало ли е потестативното право и надлежно ли е упражнено то, включително и дали е преодоляна закрилата по чл. 333, ал. 1 КТ. Работодателят може да упражни законно правото си на уволнение по чл. 328, ал. 1, т. 2, т. 3, т. 5 и т. 11 КТ и по чл. 330, ал. 2, т. 6 КТ, в хипотезите на чл. 333, ал. 1, т. 1 - т. 6 КТ само с предварително разрешение на инспекцията по труда. Даденото от инспекцията разрешение за уволнение или отказ са задължителни за работодателя, но те са оттегляеми от инспекцията, която може да измени становището си (при представяне на нови доказателства, промяна във мненията на ТЕЛК, констатация за грешка или опущение и пр. възможности) и тази и преценка не подлежи на контрол от гражданския съд, нито законът въвежда изискване за мотивиране на становището и. Работодателят е обвързан от

последното и становище за всеки конкретен случай, което следва да бъде съобразено преди извършване на уволнението.

Разрешенията, дадени в цитираната практика на ВКС се споделят напълно от настоящия му състав. В тази връзка по посочения въпрос по който е допуснато касационното обжалване следва да се посочи, че когато един работник или служител се ползва от закрила на повече от едно основание, то всяка от тях трябва да бъде преодолявана поотделно и в разрешението на инспекцията по труда следва да е налице ясно формирана волята на органа с посочване на разгледаните конкретни основания за закрила, в случай, че такива са налице. Относно поправка на очевидна фактическа грешка, тълкуване или допълване на разрешението на инспекция по труда при наличие на предварителна закрила за уволнение по смисъла на чл. 333 КТ, приложим е редът по чл. 62 АПК при наличие на предпоставките за това. В тази връзка обаче се дължи преценка дали волята на органа е била надлежно формирана и е налице единствено порок при нейното изразяване. В случаите, когато органът поначало не е формирал надлежно волята си, редът по чл. 62 АПК не намира приложение. Отстраняването на очевидна фактическа грешка и тълкуването на акта целят привеждане на съответствие на формираната воля на органа с изразената такава, но този ред не може да бъде приложим тогава, когато воля не е формирана. Предвид изложеното, налице е противоречие на обжалваното решение с посочената по-горе практика на ВКС. Въззивният съд е бил длъжен да съобрази, че надлежно формирана воля на административния орган не е била налице по отношение на едно от основанията за предварителна закрила, поради което е недопустимо по реда на чл. 62 АПК формирането ѝ за първи път и то след като трудовото правоотношение е прекратено. Следвало е да приложи посочените по-горе разрешения от практиката на ВКС.

По основателността на касационната жалба:

За да постанови обжалваното решение, въззивният съд е приел, че ищцата е работила при ответника на длъжност "старши учител подготвителна група" и че между страните не е било спорно, че с утвърденото ново щатно разписание за учебната 2019/2020 г. длъжността на ищцата не фигурира и е налице реално съкращаване на щата, като не е извършван подбор от ответника, тъй като съкратената длъжност е единствена, а ищцата не е навела аргументи за липса на съществено различие между съкращаваната длъжност и други учителски длъжности в училището. По наведените доводи от ищцата за незаконосъобразност на уволнението поради нарушение на чл. 333, ал. 1 КТ, а именно че работодателят не е получил разрешение от инспекцията по труда и не е съобразил чл. 333, ал. 4 КТ, като не е поискал предварително съгласие от съответния синдикален орган, в който членувала ищцата – Национален учителски синдикат, въззивният съд е приел, че ищцата не е установила членството си в посочения от нея синдикат към момента на уволнението. Освен това ищцата е твърдяла, че не е била приета за член на Съюза на българските учители, поради което не е било нужно да се вземе съгласието на тази синдикална организация. Въззивният съд е приел, че ищцата не е член и на Националния учителски синдикат и не се ползва със закрилата по чл. 333, ал. 4 КТ. По отношение на закрилата по чл. 333, ал. 1, т. 2 и т. 3 КТ на която ищцата се е позовала е изтъкнал, че са налице доказателства, че работодателят е поискал и е получил с писмо от 12.09.2019 г. предварително разрешение за прекратяване на трудовото правоотношение с работник, който се ползва с особена закрила по чл. 333 КТ от Дирекция "Инспекция по труда" – Плевен към Главна инспекция по труда, а също и автентично тълкуване на това разрешение, дадено с писмо от 13.12.2019 г., но след завеждане на исковата молба от ищцата за отмяна на уволнението ѝ, и в което писмо е посочено, че са имали предвид и двете основания за закрила по отношение на ищцата – като трудоустроен работник и като работник или служител, боледуващ от болест, определена в наредба на министъра на здравеопазването. Според въззивния съд не се касае за липса на воля, а за непълното ѝ

отразяване в разрешението. По делото не е било спорно, че ищцата страда от онкологично заболяване и също, че е трудоустроена, за което е представено решение на ТЕЛК към УМБАЛ "Д-р Г. Странски" ЕАД от 11.04.2019 г. със срок до 01.04.2022 г., поради което ответникът е поискал мнението на ТЕЛК на основание чл. 333, ал. 2 КТ и разрешение от инспекцията по труда за прекратяване на трудовото правоотношение на ищцата поради съкращаване на щата. Въззивният съд е изложил съображения, че пропускът в първото писмо от 12.09.2019 г., с което е дадено предварително разрешение за прекратяване на трудовото правоотношение с ищцата на основание чл. 328, ал. 1, т. 2 КТ – поради съкращаване на щата и за трудоустроен работник, изрично посочено в него не означава, че инспекцията по труда не е разгледала и двете основания за закрила, както и приложеното мнение на ТЕЛК, преди да даде разрешението. Това се доказвало от даденото тълкуване /разяснение/ с писмо от 13.12.2019 г. от инспекцията по труда, която в противен случай би посочила, че предварителното разрешение се отнася само за трудоустроен работник, не и за работник или служител, боледуващ от болест, определена в наредбата на министъра на здравеопазването. Предвид отхвърлянето на главния иск е отхвърлен и обусловеният от него иск за заплащане на обезщетение за оставането на ищцата без работа за периода от шест месеца.

С оглед на дадения отговор на въпроса, по които е допуснато обжалването, изводите на въззивния съд за предявените искове по чл. 344, ал. 1, т. 1 и 3 КТ са формирани в нарушение на материалния закон. С писмо изх. № 19080205/12.09.2019 г. Инспекция по труда – Плевен изрично е дала разрешение за уволнението на ищцата М. В. -Г. само на основание чл. 333, ал. 1, т. 2 КТ – като трудоустроен работник или служител, изрично посочено и в текста на същото писмо. Не е дадено разрешение във връзка със защитата, с която тя се ползва по чл. 333, ал. 1, т. 3 КТ – като работник или служител, боледуващ от болест, определена в наредба на министъра на здравеопазването (в конкретният случай – онкологично заболяване). Такова искане от работодателя до инспекцията по труда с оглед приложения текст на искането му с посочване на основанията по чл. 333, ал. 1, т. 2 КТ не е и направено. Както е посочено в цитираната по-горе практика на ВКС, при наличие на повече от едно основание за закрила по чл. 344, ал. 1 КТ, разрешението на инспекцията е нужно да бъде за всяко едно от основанията. Разрешението може да бъде дадено едновременно или в отделни документи за всяко от основанията. Неправилно е становището, че поради факта, че работодателят е поискал разрешение за преодоляване на закрилата по чл. 333, ал. 1, т. 2 КТ и е представил доказателства от които е видно, че са налице и двете основания, то инспекцията по труда е дала разрешение и относно основанията по чл. 333, ал. 1, т. 3 КТ. Такъв извод не може да се направи от съдържанието на текста на писмото с изх. № 19080205/12.09.2019 г. на инспекцията по труда. Разрешението по чл. 333, ал. 1 КТ следва задължително да съдържа основанията, за което се дава разрешение, като не е задължително да се посочи цифрово някоя от точките на чл. 333, ал. 1 КТ, но е нужно да става ясно точното основание или основания, като се обективира волята на органа изрично с конкретно и изрично волеизявление в акта му.

В настоящия случай с писмо изх. № 19096653/13.12.2019 г. на Инспекция по труда – Плевен е дадено изрично отделно разрешение за уволнение и на основание чл. 333, ал. 1, т. 3 КТ, като работник страдащ от онкологично заболяване, а не е извършено автентично тълкуване или поправка на очевидна фактическа грешка след като такава обективирана ясна воля на органа, изразена в първото писмо не е налице. Това разрешение е дадено на 13.12.2019 г., след уволнението на служителя със заповедта от 16.09.2019 г., връчена на същата дата. Съобразно цитираната по-горе съдебна практика на ВКС законността на уволнението винаги се преценява към момента на извършването му и разрешението на инспекцията по труда за всяко едно основание на закрила при уволнението на работника или служителя, който се ползва с такава закрила следва да е налице към този момент.

Съгласно чл. 344, ал. 3 от КТ, в случаите, когато за извършване на уволнението се изисква предварително съгласие на инспекцията по труда или на синдикален орган и такова съгласие не е било искано или не е било дадено преди уволнението, съдът отменя заповедта за уволнение като незаконна само на това основание, без да разглежда трудовия спор по същество.

Поради изложеното въззивното решение е неправилно и подлежи на отмяна, като следва да бъде уважен искът за признаване на уволнението за незаконно на основание чл. 344, ал. 1, т. 1 КТ.

Налице са и материалноправните предпоставки за уважаването на иска с правно основание чл. 344, ал. 1, т. 3, във вр. с чл. 225, ал. 1 от КТ. Ищцата, вследствие незаконното уволнение, е останала без работа в течение на целия процесен период 16.09.2019 г. – 16.04.2020 г., което се установява от приложеното по делото копие от трудова книжка. С приетото по делото заключение на съдебно-счетоводната експертиза е установено, че размерът на претендираното обезщетение по чл. 225, ал. 1 от КТ за посочения процесен период, съобразно последното брутно трудово възнаграждение възлиза на процесната сума от 6899, 70 лева, която следва да се присъди на ищцата.

11. Съгласно чл. 9 от Закона за защита от дискриминация, в производството за защита от дискриминация, ищецът е длъжен да докаже фактите, въз основа на които може основателно да се предположи, че той е жертва на дискриминация и когато той е направил това, законът възлага доказателствената тежест на ответника да установи обратното, а именно, че правото на равно третиране на ищеца в конкретния случай не е нарушено.

За да е налице дискриминация по някой от признаците на чл. 4, ал. 1 ЗЗДискр., следва да се направи сравнение между начина на третиране на ищеца и на други лица, които са в същото или сходно положение. Доколкото всеки затвор осигурява различни условия за живот на осъдените, които разлики са обективно обусловени от редица обстоятелства, водещи до различни битови и организационни условия, практиката приема, че при "сравними сходни обстоятелства" са лицата, изтърпяващите наказание в конкретно посочен затвор

За наличието на дискриминация не е достатъчно установяването само на по-неблагоприятно третиране, а и че това по-неблагоприятно третиране е по признак, посочен в чл. 4, ал. 1 ЗЗДискр.

Чл. 9 ЗЗДискр

Чл. 4, ал. 1 ЗЗДискр

Решение № 74 от 25.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 4046/2021 г., III г. о., докладчик съдията Илияна Папазова

Касационно обжалване е допуснато по два въпроса: кои лишени от свобода са със сходно фактическо положение, за да може да се счете, че са третирани неравно /дискриминация на основа лично положение/ и за разпределението на доказателствената тежест, по които се твърди противоречие на въззивния акт с приетото в решение по гр. д. № 534/2012 г. и по гр. д. № 4328/2015 г. на IV г. о.

В проведеното открито съдебно заседание, страните не се явяват и не се представляват.

Върховен касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, след преценка на изразените становища, ангажираните по делото доказателства и съобразно закона, намира следното:

Касационната жалба в частта досежно предявения иск за присъждане на обезщетение за имуществени вреди, с оглед неговият размер, на основание чл. 280, ал. 3, т. 1 ГПК е недопустима и касационното производство в тази част следва да бъде оставено без разглеждане.

По въпросите, във връзка с които е допуснато касационно обжалване:

Съгласно чл. 9 от Закона за защита от дискриминация, в производството за защита от дискриминация, ищецът е длъжен да докаже фактите, въз основа на които може основателно да се предположи, че той е жертва на дискриминация и когато той е направил това, законът възлага доказателствената тежест на ответника да установи обратното, а именно, че правото на равно третиране на ищеца в конкретния случай не е нарушено. За да е налице дискриминация по някой от признаците на чл. 4, ал. 1 ЗЗДискр., следва да се направи сравнение между начина на третиране на ищеца и на други лица, които са в същото или сходно положение. Доколкото всеки затвор осигурява различни условия за живот на осъдените, които разлики са обективно обусловени от редица обстоятелства, водещи до различни битови и организационни условия, практиката приема, че при "сравними сходни обстоятелства" са лицата, изтърпяващите наказание в конкретно посочен затвор /сравнението не следва да се прави с изтърпяващите наказание в друг затвор, вж. напр. решение по гр. д. № 1871/2020 г. на IV г. о. / За наличието на дискриминация не е достатъчно установяването само на по-неблагоприятно третиране, а и че това по-неблагоприятно третиране е по признак, посочен в чл. 4, ал. 1 ЗЗДискр. Когато лица, намиращи се в сходно положение, биват третирани еднакво при упражняване на законоустановените им права, принципът за равно третиране е спазен.

В конкретният случай, М. Л. Ж. е предявил иск, който впоследствие е бил уточнен, срещу Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" за обезщетение на причинени му имуществени и неимуществени вреди, в резултат на конкретно действие, извършено на 15.02.2014 г., от служители в Затвора [населено място], по време на получаване на адресирана до него хранителна пратка. Неговите твърдения са, че - в качеството му на лице, изтърпяващо присъда "доживотен затвор"- е бил третиран по различен начин в сравнение с част от останалите затворници, защото на посочения ден, само неговата храна е била "нарязана и преведена в негодно състояние" и изпратените трайни продукти превърнати в нетрайни. Искът е предявен пред Административен съд Варна, който е постановил решение. С решение № 14753 от 1.11.2019 г. по адм. д. № 6895/2016 г., Върховният административен съд, съобразявайки Тълкувателно постановление № 1 от 16.01.2019 г. по т. д. № 1/2016 г. на ОСГК на ВКС и Първа и Втора колегии на ВАС и констатирайки, че искането е за 1. установяване на дискриминационно третиране, 2. Осъждане на ответника в бъдеще да се въздържа от подобно поведение и 3. За присъждане на обезщетение, е обезсилил постановения акт и е изпратил делото по компетентност на районния съд. Районният съд е отхвърлил предявените искове.

Въззивният съд е потвърдил първоинстанционния акт, като е възприел изложените в него доводи за липса на по-неблагоприятно третиране или поставяне в по-неблагоприятно положение, приемайки за установено, че всички лишени от свобода в затвора Варна са поставени при едни и същи условия. Проверките на всички са осъществявани по един и същи начин, независимо от режима на изтърпяване на наказанията, тяхното лично, обществено или финансово положение. Били са разрязвани продукти и на други затворници. Според съда, дори и да се приеме, че "в случая са осъществени действия от страна на служители на затвора, с които при някои от проверките са надхвърлили установената от закона цел за обезпечаване на сигурността, същите не могат да се квалифицират като действия, нарушаващи правото на равно третиране и дискриминация, по смисъла на чл. 4 ЗЗДискр. " Подобно поведение може да се разглежда само като неизпълнение на нормативно установени задължения. Конкретно,

действията осъществени на 15.02.2014 г., са били предприети в изпълнение на законови разпоредби и на вътрешни, утвърдени по съответния ред, актове.

Настоящият съдебен състав не споделя доводите на въззивната инстанция.

По делото е било безспорно, че ищецът изтърпява наказание "доживотен затвор" в Затвора [населено място], в зона за засилен контрол и охрана, като попада в 3-та група, спално помещение № 23. На 15.02.2014 г. той е упражнил правото си на свиждане, по чл. 86, ал. 1, т. 2 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража. Получил е хранителна пратка, доставена лично от неговата сестра /свидетелката М. /, която е съдържала различни продукти, част от които опаковани в прозрачни вакуумирани опаковки: салами, кебапчета, кюфтета, сухи пасти, вафли, домати, краставици, портокали. Безспорно по делото е било и обстоятелството, че затворът [населено място] не е разполагал със скенер и че проверка на пратките се е извършвала ръчно от служителите на ГД"ИН".

Доколкото, съгласно чл. 9 ЗЗДискр., ищецът е длъжен да докаже фактите, въз основа на които може основателно да се предположи, че той е жертва на дискриминация, той е ангажирал гласни доказателства чрез свидетелите М., негова сестра, която е донесла пратката и е присъствала на нейната проверка, свидетелят Р., който също изтърпява наказание в затвора Варна и свидетелят П., работещ в Затвора Варна като психолог. Като доказателство по делото е приета и негова жалба по повод случилото се на 15.02.2014 г., подадена на 18.02.2014 г. и две докладни записки на проверилият храната служител Ц. и на инспектор "НОД" С., които са изготвени във връзка с подадената от него жалба.

Според свидетелката М., постовият е проверил на 15.02.2014 г., донесената от нея храна "по най-гадният начин". Това е станало причина, тя да го попита, когато е "надробил един салам": "Манджа ли ще си готви брат ми?" Той е проверил по този начин само нейната храна. Тя е видяла, че има и други донесени торби, които "даже не бяха проверени, влязоха пред гишето". Твърди, че "има едни хора, които идват с джипове и тяхната храна влиза през прозореца, без да се проверява, дори не им ги отварят". Служителите са "режели на парчета" нейната храна, с голи ръце, без да използват ръкавици. Постовият не е прорязал опаковката, а е надробил съдържащата се в нея храна, което според нея е "нечовешко", защото тя е дала пари за тази храна. Свидетелката установява, че това е ставало само при конкретна смяна постови. При други случаи /но не на 15.02.2014г. /, само опаковките са били отваряни и тя е била предупреждавана, че ако не желае да бъде отворена, може да си я вземе обратно, което според нея е нормалното поведение.

Свидетелят Р., който е контактувал лично с ищеца, след получаване на разрязана храна, твърди че Л. редовно му се е оплаквал, че хранителните му пратки "биват нарязани в тяхната цялост на 100%". "Всички продукти от първият до последния биват нарязани", независимо дали са сладки или солени. Л. е бил "гневен, пред вид безсилието си да промени каквото и да е било в тази посока". Правил е различни опити за промяна-изисквал е протоколи за състоянието на храната, подавал е жалби, искал е обяснение. Чувствал се е в неравнопоставено положение, пред вид обстоятелството, че "не всички пратки биват нарязвани по този начин". Сред затворниците се е говорило, че "на определени затворници не им се реже храната, а на други се реже, още повече на тези", които са в "тежкия коридор". Не се реже храната на "лишени от свобода, които са с друг социален статус". За тях "храната си влиза цяла и се допускат хранителни пратки, които не са разрешени". Свидетелят твърди, че това се вижда, защото ако десет човека имат свиждане в един и същи час, преди да излязат на свиждането, им се дават касетките с хранителните продукти, които са поставени пред решетките им. Свидетелят заявява, че се виждат касетките, както на ищеца, така и неговата, така и на другите. Лишените от свобода не присъстват на проверките, само техните близки. Постовият надзирател е този, който решава по какъв начин да извърши проверката на хранителната пратка.

Обстоятелството, че Л. е получавал хранителните си пратки нарязани – и то не веднъж, а многократно за период 2-3 години, се потвърждава и от свидетеля П.. В качеството му на психолог, той е консултирал ищеца – именно защото той е бил "силно разтроен" от този факт. Споделял му е, че са налице "драстични случаи на нарязване, където се е стигало до смесване на солени и сладки храни, което очевидно не позволява да се консумират". Според свидетеля П., състоянието му "на много силна възбуда" не е било предизвикано от факта, че търпи "такова голямо наказание". "Недоволството му беше породено от конкретен повод, а именно по отношение на тези проверки на храна". Когато проблемът с храната е отпаднал или затихнал, той се е успокоил и състоянието му се е нормализирало.

Разпитан е и свидетеля Н., работещ в затвора Варна на длъжност "Инспектор социална дейност и възпитателна работа". Той също заявява, че е получил оплаквания от Л. за хранителна пратка, "нарязана по начин, по който не е годна за консумация" и същата му е била показана "в първия работен ден". Л. е "бил разочарован", но според свидетеля, не само неговата храна се проверява. Счита, че "надзорният състав работи еднакво". Той е виждал нарязани хранителни продукти и на други лишени от свобода.

С оглед на така изложените гласни доказателства, настоящият съдебен състав намира, че ищецът е доказал фактите, въз основа на които може основателно да се предположи, че той е жертва на дискриминация, като ответната страна не е установили, че правото му на равно третиране за конкретно проверената на 15.02.2014 г. храна, не е нарушено. Безспорно е, че съгласно Правилник за вътрешния ред в затворите и затворническите общежития от закрит тип на ГД "ИН", инструкция за поста за свиждане и заповед № 39 от 5.03.2012 г. на началника на затвора [населено място], внасяната храна подлежи на задължителна проверка. Изискване за нейното нарязване обаче няма. Съдът възприема показанията на свидетелката М., която лично е присъствала по време на извършване на проверката и която е видяла, как нейната храна се надробява, а по същото време, преминават пратки за други лишени от свобода лица, които са в същия затвор, които не се проверяват и дори не се отварят. Тези показания са в съответствие с останалите ангажирани гласни доказателства. Например, свидетелят Р. установява, както че на Л. всички продукти, "от първият до последния биват нарязани", така и че лично е виждал, като затворник, изтърпяващ наказанието си в същия затвор, че когато ги изведат, за да си получат пратките, те са в различен вид. Според свидетеля, причината е Л. е бил в "тежкия коридор", докато не се е режела храната на "лишените от свобода, които са с друг социален статус". Свидетелят П. също потвърждава, че е налице драстичен случай на нарязване, довел "до смесване на солени и сладки храни, което очевидно не позволява да се консумират". Единствено свидетелят Н., твърди че проверяващите "работят еднакво" и че е виждал нарязани хранителни продукти и на други лишени от свобода. Тези показания обаче, следва да се преценят при условията на чл. 172 ГПК, с оглед служебното положение на свидетеля, който работи в затвора Варна на длъжност "Инспектор социална дейност и възпитателна работа". Същите, освен че са изолирани в сравнения с останалите, още следва да се има пред вид, че установеното с тях обстоятелство от свидетеля, че е виждал нарязани хранителни продукти и на други лишени от свобода, не е в противоречие с установеното от другите свидетели, че за разлика от доставената за ищеца на 15.02.2014 г. храна, по същото време в затвора Варна е внесена храна на затворници, която не само, че не е проверена по този начин, но изобщо не е проверена, защото опаковките не са били отваряни.

Съгласно чл. 4, ал. 2 ЗЗДискр. – пряка дискриминация е всяко по-неблагоприятно третиране на лице, на основание на признаците по ал. 1, отколкото е третирано друго лице при сравними, сходни обстоятелства. "Неблагоприятно третиране" е всеки акт, действие или бездействие, които водят до по-малко благоприятно третиране на едно лице спрямо друго въз основа на признаците по чл. 4, ал. 1 /вж. § 1, т. 7 от ДР на ЗЗДискр. / В

настоящият случай, ищецът е бил третиран по-неблагоприятно, по признак лично положение, с оглед вида на изтърпяването от него наказание, в сравнение с други лишени от свобода, изтърпяващи наказанието си в същия затвор, "които са с друг социален статус", при упражняването на предоставеното им право на получаване на хранителна пратка. Това налага уважаването на предявените искове за установяване на дискриминационно третиране, осъждане на ответника в бъдеще да се въздържа от подобно поведение и присъждане на обезщетение за причинените неимуществени вреди. При определяне на размера на същото, настоящият съдебен състав съобрази от една страна - конкретните особености на случая /различното третиране е осъществено при изпълнение на служебни задължения във връзка с гарантиране на сигурността в сграда с особен режим/, единичният му характер /осъществено е от конкретна смяна, на 15.02.2014 г., като според свидетелката М. в други смени поведението на служителите не е такова/, не високата стойност на доставката, а от друга страна – конкретното отражение върху личността и поведението на пострадалия, който според свидетелите е бил "силно разтроен", "разочарован", наложило се е да се консултира с психолог, чувствал се е в неравнопоставено положение, бил е "гневен, пред вид безсилието си да промени каквото и да е било в тази посока", още повече че и подадената жалба не е довела до резултат, намира че справедливият размер на обезщетение възлиза на 400 лв. В останалата част искането като неоснователно следва да бъде отхвърлено.

12. Когато съдията няма необходимите специални знания, следва да ползва експертното становище на специалист в съответната област. Както е разпоредено в чл. 195 ГПК, съдът в този случай назначава вещо лице по искане на страната или служебно.

В доклада по чл. 146 ГПК е длъжен да посочи на страните обстоятелствата, от които произтичат претендираните права и възражения (спорните релевантни обстоятелства, предмет на изследване по делото), как се разпределя доказателствената тежест за подлежащите на доказване факти и конкретно, ясно и поотделно, за кои от конкретно твърдените факти, за които страната носи доказателствена тежест, не сочи доказателства.

Щом за установяване на спорен по делото факт се налага съобразяване на определени правила на опита и положения на науката, изкуството, занаятите и др., изискващи специални знания, съдът в доклада по чл. 146 ГПК, изяснявайки, че фактът е спорен и релевантен, следва да допусне служебно съдебна експертиза и без искане на страна. Съдът посочва задачата и избира специалист с нужните знания и умения, като указва кой, в какъв размер и в какъв срок следва да внесе депозит, съответно страните или трети лица трябва ли и какви допълнителни данни, документи, вещи и пр. да представят за ползване на вещото лице. Няма значение дали за установяване на същия факт задължената страна сочи други допустими доказателствени средства.

Въззивният съд също, и без искане на страните, щом са налице условията на чл. 195 ГПК сам, служебно назначава експертиза и определя задачата ѝ на разноски на страната, която носи тежестта да докаже съответния факт, стига да има оплаквания за необоснованост и/или за допуснато нарушение на съдопроизводствените правила, поради което спорният факт е останал неустановен (ТР № 1/2013 г., ОСГТК на ВКС, т. 3).

Само когато признатата от закона връзка на произход между лицата обективно не може да съществува поради наличието на обстоятелства изключващи произход от бащата, съдът може да приеме, че презумцията за бащинство е оборена. За доказването на тези обстоятелства обаче са необходими специални знания, поради което съдът е длъжен да обоснове крайния си извод с представената от страните

медицинска документация или служебно да допусне съдебна експертиза за установяване на оспорения правнорелевантен факт за произхода от бащата.

Чл. 146 ГПК

Чл. 195 ГПК

Чл. 62, ал. 2 СК

Решение № 80 от 9.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3088/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Ерик Василев

Касационното обжалването е допуснато по обуславящия изхода на делото процесуалноправен въпрос, какви указания следва да даде първоинстанционният съд в доклада по чл. 146 ГПК, когато за изясняване на някои възникнали по делото въпроси са необходими специални знания и в може ли в този случай той да допусне служебно медицинска експертиза, вкл. ДНК експертиза, кръвно-групова експертиза, гинекологична експертиза?

С решение № 346/19.02.2018 г. по гр. д. № 619/2017 г. на ВКС, IV г. о., се приема, че когато съдията няма необходимите специални знания, следва да ползва експертното становище на специалист в съответната област. Както е разпоредено в чл. 195 ГПК, съдът в този случай назначава вещо лице по искане на страната или служебно. В доклада по чл. 146 ГПК е длъжен да посочи на страните обстоятелствата, от които произтичат претендираните права и възражения (спорните релевантни обстоятелства, предмет на изследване по делото), как се разпределя доказателствената тежест за подлежащите на доказване факти и конкретно, ясно и поотделно, за кои от конкретно твърдените факти, за които страната носи доказателствена тежест, не сочи доказателства. Щом за установяване на спорен по делото факт се налага съобразяване на определени правила на опита и положения на науката, изкуството, занаятите и др., изискващи специални знания, съдът в доклада по чл. 146 ГПК, изяснявайки, че фактът е спорен и релевантен, следва да допусне служебно съдебна експертиза и без искане на страна. Съдът посочва задачата и избира специалист с нужните знания и умения, като указва кой, в какъв размер и в какъв срок следва да внесе депозит, съответно страните или трети лица трябва ли и какви допълнителни данни, документи, вещи и пр. да представят за ползване на вещото лице. Няма значение дали за установяване на същия факт задължената страна сочи други допустими доказателствени средства. Въззивният съд също, и без искане на страните, щом са налице условията на чл. 195 ГПК сам, служебно назначава експертиза и определя задачата ѝ на разноси на страната, която носи тежестта да докаже съответния факт, стига да има оплаквания за необоснованост и/или за допуснато нарушение на съдопроизводствените правила, поради което спорният факт е останал неустановен (ТР № 1/2013 г., ОСГТК на ВКС, т. 3).

Настоящият състав на Върховния касационен съд споделя мотивите в цитираното решение и в допълнение приема, че само когато признатата от закона връзка на произход между лицата обективно не може да съществува поради наличието на обстоятелства изключващи произход от бащата, съдът може да приеме, че презумцията за бащинство е оборена. За доказването на тези обстоятелства обаче са необходими специални знания, поради което съдът е длъжен да обоснове крайния си извод с представената от страните медицинска документация или служебно да допусне съдебна експертиза за установяване на оспорения правнорелевантен факт за произхода от бащата.

С оглед дадения отговор на въпроса, доводите в касационната жалба за допуснато от въззивната инстанция съществено процесуално нарушение при решаването на правния спор са основателни. Въззивният съд правилно е установил фактическите обстоятелства

по делото – бившите съпрузи не са поддържали семейни отношения от 2007 г., когато мъжът се премества да живее и работи в чужбина, но преди влизане в сила на решението за развод, се ражда дете (М.), поради което съпругът на майката се смята за баща на детето, родено по време на брака им. В нарушение на процесуалния закон, обаче, въззивният съд е приел само въз основа на свидетелските показания, че роденото през време на брака дете М. не е могло да бъде заченато от бившия съпруг на ищцата поради установената по делото трайна фактическа раздяла на съпрузите. Тези изводи са в противоречие със съдебната практика на Върховния касационен съд, че при преценката на фактите и обстоятелствата по делото е без значение коя от страните е твърдяла съответния факт и с процесуалните действия на коя страна той е доказан. За да признае или отрече претендираните права от насрещните страни, съдът трябва да обсъди в мотивите на решението си доказателствата за всички правно релевантни факти и да посочи кои факти намира за установени и кои намира за недоказани. Съдът е длъжен да обсъди и всички процесуални искания на страните, които се основават на установени факти, както и доводите на страните, които имат значение за решението.

Тези обстоятелства налагат касиране на обжалваното решение и връщане на делото за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд. При новото разглеждане, съдът следва да изслуша поисканата медицинска експертиза със задача, поставена в исковата молба от ищцата, на която следва да се възложат и разноските за възнаграждение на вещото лице.

13. В случаите на причинени неимуществени вреди по чл. 2, ал. 1, т. 2 ЗОДОВ, съдът трябва да вземе предвид дали обвинението е за едно или повече престъпления, тежестта на същите, извършените следствени действия с участието на страната, вкл. такива, които злепоставят пострадалия пред трети лица или уронват личното му достойнство; броят на проведените разпити в досъдебното производство; наложените мерки за неотклонение, тяхната тежест, продължителност; внасяно ли е делото в съд, личното участие на пострадалия в съдебни заседания, има ли постановена осъдителна присъда от някоя от съдебните инстанции; разгласата и публичността на обвинението.

За конкретното увреждане на конкретния индивид и за интензитета на търпените болки и страдания, от значение е как обвинението в извършване на престъпление, с оглед установеното относно посочените по-горе обстоятелства, се е отразило върху личния, обществения и професионалния живот, здравето, чувствата, честа и достойнството му.

Базата, от която съдът изхожда при определяне на паричния размер на обезщетението по случая, е стандартът на живот в страната и покупателните възможности на населението към датата на увреждането, а още създаденият от съдебната практика ориентир, относим към аналогични случаи, тъй като в сферата на нематериалните ценности равенството в обществото намира най-чист израз, като не следва да се допуска размерът на обезщетението да бъде и източник на неоснователно обогатяване.

Не е нужно ищецът в исковата молба да излага твърдения относно горните обстоятелства, за да ги вземе предвид съда, доколкото са установени по делото. Само, когато се твърди причиняване на болки и страдания над обичайните за такъв случай или конкретно увреждане на здравето, а също и други специфични увреждания с оглед конкретни обстоятелства, личността на увредения, обичайната му среда или обществено положение, то тогава те трябва изрично да бъдат посочени в исковата молба, за да могат да станат част от предмета на иска, за да има възможност потях да отговори ответникът, а съдът при равнопоставеност на страните да събере доказателства.

Чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ

Чл. 11 ЗОДОВ

Чл. 52 ЗЗД

Решение № 48 от 11.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1611/2021 г., IV г. о., докладчик председателят Албена Бонева

Касационното обжалване е допуснато по следния въпрос: при преценката има ли причинени неимуществени вреди по чл. 2 ЗОДОВ и какъв да бъде размерът на обезщетението, съдът какво трябва да вземе предвид и кои обстоятелства да обсъди.

Съставът на Върховния касационен съд дава следните разяснения: При определяне размера на обезщетението за неимуществени вреди, както е разяснено принципно в ПП 4/1968 г. на ВС РБ, от значение са редица конкретни обективно съществуващи обстоятелства, имащи отношение към засегнатите неимуществени блага на пострадалия и тяхното справедливо парично овъзмездяване. През годините съдебната практика е утвърдила като такива релевантни обстоятелства данните за личността на увредения, начина му на живот, обичайната среда, контактите и социалния му живот, положението му в обществото, работата му. В случаите на причинени неимуществени вреди по чл. 2, ал. 1, т. 2 ЗОДОВ, съдът трябва да вземе предвид дали обвинението е за едно или повече престъпления, тежестта на същите, извършените следствени действия с участието на страната, вкл. такива, които злепоставят пострадалия пред трети лица или уронват личното му достойнство; броят на проведените разпити в досъдебното производство; наложените мерки за неотклонение, тяхната тежест, продължителност; внасяно ли е делото в съд, личното участие на пострадалия в съдебни заседания, има ли постановена осъдителна присъда от някоя от съдебните инстанции; разгласата и публичността на обвинението. За конкретното увреждане на конкретния индивид и за интензитета на търпените болки и страдания, от значение е как обвинението в извършване на престъпление, с оглед установеното относно посочените по-горе обстоятелства, се е отразило върху личния, обществения и професионалния живот, здравето, чувствата, честа и достойнството му. Базата, от която съдът изхожда при определяне на паричния размер на обезщетението по случая, е стандартът на живот в страната и покупателните възможности на населението към датата на увреждането, а още създаденият от съдебната практика ориентир, относим към аналогични случаи, тъй като в сферата на нематериалните ценности равенството в обществото намира най-чист израз, като не следва да се допуска размерът на обезщетението да бъде и източник на неоснователно обогатяване. Осъждането (признаването, че ищецът е увреден, съответно незаконността в действията на държавните органи) само по себе си също има ефект на репарация; от значение е има ли съобщение по чл. 11 ЗОДОВ чрез средствата за масова информация. Не е нужно ищецът в исковата молба да излага твърдения относно горните обстоятелства, за да ги вземе предвид съда, доколкото са установени по делото. Само, когато се твърди причиняване на болки и страдания над обичайните за такъв случай или конкретно увреждане на здравето, а също и други специфични увреждания с оглед конкретни обстоятелства, личността на увредения, обичайната му среда или обществено положение, то тогава те трябва изрично да бъдат посочени в исковата молба, за да могат да станат част от предмета на иска, за да има възможност потях да отговори ответника, а съдът при равнопоставеност на страните да събере доказателства.

По касационната жалба:

Касаторът излага доводи за неправилност на въззивното решение поради противоречие с материалния закон – чл. 52 ЗЗД и допуснати съществени нарушения на

съдопроизводствените правила – необсъждане на всички релевантни обстоятелства, както и необоснованост. Моли за присъждане на съдебноделоводни разноски по делото, както и определяне на адвокатско възнаграждение, платимо от ответника в полза на адв. Ч..

Насрещната страна Прокуратурата на Република България не отговаря в срока по чл. 287, ал. 1 ГПК. В открито съдебно заседание чрез прокурор С. от Върховна касационна прокуратура изразява становище за неоснователност на касационната жалба.

За да се произнесе по спора, съдът съобрази следното:

Въззивният Смолянски окръжен съд, като е отменил частично решенето на първостепенния Девински районен съд, е осъдил Прокуратурата на Република България да заплати на М. А. сумата от 1000 лв. – обезщетение за причинени му неимуществени вреди по чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, ведно със законната лихва върху тази главница, считано от 31.05.2019 г. до окончателното издължаване.

За да постанови този резултат, въззивният съд установил, че с постановление от 27.07.2016 г. по ДП № 349 изм. 7/2015 г. на ОД на МВР гр. Стара Загора спрямо М. А. е повдигнато обвинение за извършено престъпление по чл. 212а, ал. 1, във вр. с чл. 20, ал. 4, във вр. с ал. 1 от НК, за това, че на 22.01.2015 г. в гр. Стара Загора, в съучастие с неустановено по разследването лице, като помагач, с цел да набави за себе си и за друго – неустановено по разследването лице, имотна облага, чрез разкриване на банкова сметка в "Банка ДСК" АД, клон Девин, е спомогнал неустановеното по разследването лице, чрез използването на чужд електронен подпис – на МБАЛ "НИАМЕД" АД, да внесе пред банката неверни компютърни данни досежно самоличността и електронния подпис на наредителя в преводно нареждане, представено по електронен път, и с това причинил на МБАЛ "НИАМЕД" АД гр. Стара Загора имотна вреда в размер на 9 460 лева. На обвиняемия е взета мярка за неотклонение "подписка". С постановление от 31.05.2019 г. на Районна прокуратура гр. Стара Загора е прекратено наказателното производство по ДП № 349 изм. 7/2015 г. на ОД на МВР гр. Стара Загора спрямо А. за посоченото по-горе престъпление поради недоказаност на деянието, на основание чл. 243, ал. 1, т. 2 от НПК.

Съдът посочил, че от представените пред районния съд писмени доказателства се установява, че срещу ищеца бил внесен обвинителен акт, имало е съдебно производство, по което е постановена осъдителна присъда, отменена от горната инстанция и впоследствие делото било върнато на РП – Стара Загора. Твърдения и доводи "в тази връзка" обаче не били правени в исковата молба, поради което тези доказателства съдът заявил, че не се обсъждат.

Съдът, също така посочил, че налице били обективните предпоставки, визирани в чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ – подигнато обвинение за извършено престъпление, за което наказателното производство било прекратено, но в тежест на ищеца е да установи какви имуществени вреди (вероятно съдът има предвид неимуществени, защото само такива се търсят) е претърпял и в какво конкретно се изразяват, които да са и в пряка причинна връзка с привличането му като обвиняем. Съдът посочил още, че не се установявало ищецът заради повдигнатото му обвинение да е изпитвал тревоги, безпокойство, стрес, напрежение, нито пък да е изпитвал страх от неоснователно осъждане или страх от тежко наказание; не била затруднена дейността му. Изводите са на база показания на свидетели, които нямали много непосредствени и детайлни възприятия, не са имали чести и продължителни контакти, поради което и показанията им били фрагментарни, а и възпроизвеждали споделеното им от самия ищец.

В същото време, съдът все пак присъдил обезщетение в размер на 1000 лв., но без да посочи за какви неимуществени вреди, различни от тези, изброени по-горе като неустановени.

Съдът обосновал размера на обезщетението с критерия за справедливост по чл. 52 ЗЗД единствено с основанието, поради което е било прекратено наказателното производство. Посочил, че е различен интензитетът и формите на неимуществени вреди,

търпени от лице, на което е било повдигнато обвинение за престъпление, извършено от друго лице, от неимуществените вреди, търпени от лице, което е извършило фактическите действия, довели до повдигането на обвинение спрямо него. В постановлението за прекратяване на наказателното производство срещу ищеца било прието, че той е извършил действията по банковите операции, довели до щета, срещу възнаграждение, като е прието, че не се доказва от субективна страна да е действал с пряк умисъл и специална користна цел. Касаело се до две различни хипотези на прекратяване на наказателното производство, което според въззивният съд оказвало влияние при определяне размера на обезщетението по "чл. 3, ал. 1, т. 3 НПК". Било прието в постановлението на прокуратурата, че обвинението срещу ищеца не е доказано по категоричен и безспорен начин, но обективен факт било, че от действията му е причинена щета за МБАЛ "Ниамед" АД, гр. Стара Загора.

При служебно извършената проверка, касационната инстанция не откри пороци, водещи до недопустимост или нищожност на обжалваното решение.

По въпроса, допуснат до касационно обжалване въззивният съд се е произнесъл в противоречие с дадените разяснения, което е в противоречие с чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, чл. 52 ЗЗД и чл. 12, чл. 235, ал. 2 и чл. 236 ЗЗД.

Въззивният съд е изложил непълни и вътрешно противоречиви мотиви. Не е ясно какво приема въззивният съд – прекратяването на наказателното производство поради недоказаност на обвинението попада ли в хипотезата на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ, а ако не – по каква причина все пак присъжда обезщетение макар и в намален обем (1000 лв.); приема ли въззивният съд връзка между установените неимуществени увреждания и обвинението в извършване на престъпление. Липсва яснота в мотивите на въззивното решение кои релевантни за спора факти приема за установени и кои не; не са обсъдени всички относими и допустими доказателствени средства, събрани по делото, нито ясно е посочено точно какви са правните заключения на правораздавателния орган, за да постанови крайния резултат.

Според въззивния съд от значение е това, че ищецът е действал противоправно, независимо, че не е установено по надлежен ред, че съответното деяние съставлява престъпление, което му разбиране обаче е в пряко противоречие с чл. 2, ал. 1, т. 3, предл. 2 ЗОДОВ. Обстоятелството, че наказателното производство е прекратено поради недоказаност на обвинението съответства на основанието за търсене на отговорност за вреди по цитираната разпоредба, а именно, "... че деянието не е извършено от лицето". (ТР № 3/2005 г. на ОСГТК), т. е., законодателят е определил по този начин обвинението като незаконно. От друга страна, извършването на деянията от А., съответно тяхната противоправност и ощетяването на трето лице са обстоятелства, които не са установени по настоящото дело по правилата на ГПК, а и това няма отношение към незаконността на повдигнатото обвинение в извършване на престъпление, а именно последното е това, за което държавата носи отговорност.

Неправилно въззивният съд е отказал да обсъди надлежно посочени и събрани по делото доказателства, имащи отношение към преценката за конкретното неимуществено увреждане на А., за естеството, продължителността и интензитета на търпените от него болки и страдания. Справедливият размер на паричното обезщетение на неимуществено увреждане се извлича от обективно съществуващите и установени по делото обстоятелства. В случая е нарушен чл. 52 ЗЗД, като въззивният съд е взел предвид единствено основанието, поради което е прекратено наказателното производство, а както стана ясно по-горе, по този въпрос е и неточно приложил разпоредбата на чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ.

Необосновано още съставът на Смолянския окръжен съд е приел, че ищецът не е доказал да е търпял неимуществени вреди от привличането му като обвиняем в извършване на престъпление (независимо, че все пак му е определил обезщетение от 1000

лв., т. е. все някак ищецът е неимуществено увреден). Както многократно съставите на Върховния касационен съд са имали повод да разяснят, че е нормално да се приеме, че по време на цялото наказателно производство лицето е изпитвало неудобства, било е притеснено, чувствало се унижено, изпитвало е страх, поради което предвид вида на посочените вреди, съдът не следва да се ограничава до необходимостта от събиране на формални, външни доказателства при установяването им. В същото време, по делото са събрани и гласни доказателства, които сочат и на конкретни проявления на неимущественото увреждане, намиращо се в пряка причинноследствена връзка с незаконното (като резултат) обвинение.

При така установеното, въззивното решение следва да бъде касирано и, доколкото не е необходимо да се повторят или извършат нови съдопроизводствени действия, касационната инстанция следва да се произнесе по съществото на спора.

По делото не е спорно, че по описа на ОД на МВР – Стара Загора е образувано досъдебно производство № 439-7/2015/2017 г. То не е приложено по делото (досието е изискано, но не е изпратено; съдът е изискал копие, но е оказано, защото било голямо и, накрая, изпратени са само копия от документи, посочени от ищеца). В отговора на исковата молба Прокуратурата на РБ е признала, че на 23.01.2015 г. от 17. 20. до 17. 40 ч. в гр. Девин, в жилище с ползвател М. А., в условията на неотложност, е извършено претърсване и изземване, с цел намиране и изземване на предмети, които са били, или предназначени, или са послужили, за извършване на престъпление, върху които има следи от престъплението, както и всички други предмети, които могат да имат значение за делото. Няма данни по делото, нито твърдения, че към него момент, , би могло да се приеме, че извършването процесуално действие е с оглед установяване на престъпление, извършено от ищеца.

По делото е представено Постановление на Областна дирекция на МВР – Стара Загора, с което на 27.07.2016 г. М. К. А. е привлечен като обвиняем за извършване на престъпление по чл. 212а, ал. 1, вр. чл. 20, ал. 4, вр. ал. 1 НК, за това, че на 22.01.2015 г. в съучастие с неустановено по разследването лице, като помагач, с цел да набави за себе си и за друго неустановено по разследването лице, имотна облага, чрез разкриване на банкова сметка в банка "ДСК" АД, клон Д., е спомогнал неустановеното по разследването лице, чрез използване на чужд електронен подпис – на МБАЛ "НИАМЕД", гр. Стара Загора, да възбуди заблуждение у служител на банката, като внесе пред банката неверни компютърни данни досежно самоличността и електронния подпис на наредителя в преводно нареждане, представено по електронен път, и с това причинил на МБАЛ имотна вреда в размер на 9 360 лв.

На А. е наложена мярка за неотклонение "подписка", считано от датата на постановлението.

Няма данни за вида и броя на извършените процесуални действия в досъдебното производство с участието на М. А..

Прокурор от РП – Стара Загора е съставил обвинителен акт по горното обвинение и на 13.10.2016 г. е внесъл обвинителния акт в съда.

По делото е представена присъда № 195//9.11.2017 г. на Старозагорския районен съд, от която настоящият състав приема, че по обвинителният акт е образувано нохд № 303/2016 г. във РС – Стара Загора. С цитираната присъда М. А. е признат за виновен за извършване на престъпление по чл. 212а, ал. 1, вр. чл. 20, ал. 4, вр. ал. 1, вр. чл. 54 НК и е осъден на "лишаване от свобода" за срок от една година и три месеца, отложена за изпитателен срок от три години, на осн. чл. 66, ал. 1 НК. На А. е наложена още и глоба в размер на 1000 лв.

От съдържанието на мотивите към присъдата се установява, че А. е участвал лично в съдебно заседание, в което е направено искане за разглеждане на делото по реда на съкратеното съдебно следствие. Няма данни колко съдебни заседания по делото са

проведени и по колко от тях лично е участвал М. А., както и какви са причините за евентуалното отлагане на делото.

Първоинстанционното решение е отменено от ОС – Стара Загора с решение № 58/2.04.2018 г. и делото е върнато за ново разглеждане на първостепенния съд.

От представен по делото съдебен протокол, съдът приема и страните не спорят, че при новото разглеждане е образувано наказателно о. х. д. № 1023/2018 г. по описа на Старозагорския районен съд. В открито съдебно заседание, проведено на 19.09.2018 г., наказателният съд е прекратил съдебното производство и е върнал делото на РП – Стара Загора за отстраняване на допуснатите при изготвяне на обвинителния акт съществени процесуални нарушения: не са изложени всички факти от съставомерно значение; противоречие между фактически формулиране на обвиненията в заключителната част и фактите, изложение в обжалваната част; вътрешно противоречие при изложение на фактите в обстоятелствената част.

Освен лично участие в посоченото съдебно заседание, няма други данни за лично участие на М. А. в други съдебни заседания.

С Постановление от 31.05.2019 г. на прокурор от РП – Стара Загора досъдебното производство в частта, в която е водено срещу М. К. А., е прекратено.

Общата продължителност на наказателното производство е близо 3 години, като в съдебната си фаза то е продължило около 2 години. Установено е лично участие на А. в 2 съдебни заседания. Мярката за неотклонение е била наложена в продължение на 3 г. и 2 м.

М. А. е [дата на раждане] и при образуване на досъдебното производство е бил на 38 години, при прекратяване на наказателното производство – на 42 години, т. е. в активна възраст.

Няма данни за други осъждания, за трудова и обществена заетост. Според обвинителния акт от 13.10.2016 г. А. е неженен, неосъждан, работи като водач на мотокар в "Каменица" АД, гр. Хасково, с настоящ адрес [населено място] и постоянен адрес [населено място]. Тези данни са приети и в присъдата на РС Стара Загора от 09.11.2017 г.

Според официалните данни на НСИ средно на лице за 2019 г. общият доход е в размер на 6592 лв., общият паричен доход е в размер на 6529 лв., общият разход е в размер на 6214 лв.; общият паричен разход е в размер на 6158 лв. Минималната работна заплата е 580 лв.

Свидетелите Е. А. А. и М. С. П. знаят, че М. бил обвинен през 2016 г. за източване на пари, като по него време живеел в Д., откъдето са и свидетелите. Това било известно на хората в града, който не е голям. М. споделил със свидетелите, че се чувства натоварен, бил несправедливо обвинен, не искал да посещава обществени места. Свидетелката А., която има впечатление от две-три срещи през 2016 г. твърди, че по това време М. живеел в Д., искал да се премести поради очерненото име в резултат на обвинението, и сега живеел в Х., заедно с приятелката си. Свидетеля П. мисли, че ищецът през 2016-17 г. живеел в Х., също свидетелства за заявление на М., че поради обвинението смята да промени мястото на живеене, но свидетелят не знае къде е живеел по него време М. и къде е смятал да се мести.

При така установеното, съдът приема, че повдигнатото на М. А. обвинение в извършване на престъпление се явява незаконно, на осн. в чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ. На А. са причинени неимуществени вреди, изразяващи се в притеснения, страх от бъдещия изход на делото, неудобството, опетняване на доброто име в обществото и накърняването на достойнството и честта, като те всички са във връзка с обвинението и воденото наказателно производство, като са продължили през цялото време на воденото следствие. От събраните по делото доказателства съдът не приема за установено по безспорен начин, че именно наказателното производство е довело до промяна в местоживеенето на А., съответно до промяна на местоработата; обективни данни по делото изобщо липсват за това къде е работил той през исковия период. Не се установява по надлежен начин и

публично разгласяване на наказателното производство сред общността чрез печатни или електронни медии, в населените места, където е пребивавал М. А. или в работната среда. Свидетелите сочат, че за повдигнатото обвинение (и то не в подробности) са разбрали от самия А..

Държавата отговаря за така установеното неимуществено увреждане. Паричният еквивалент на обезщетението съдът определя по справедливост, на осн. чл. 52 ЗЗД, към датата на деликта – прекратяването на наказателното производство, в размер на 5 000 лв., изхождайки от формираната съдебна практика и общественоекономическите условия в страната към 2019 г., като присъдената от този момент лихва има компенсаторен характер. Съдът има предвид продължителността на наказателното производство, като намира, че тя не е прекомерна; наложената мярка за неотклонение – най-леката - "подписка", която не е ограничила правата на А.; установената интензивност на процесуалните действия спрямо подсъдимия - техният брой и вид в съдебна и досъдебна фаза, двукратното прекратяване на наказателното производство и връщане на прокуратурата от съда; личността на пострадалия; причинените негативни преживявания в емоционален и психологичен план; интензивността на негативните изживявания – в случая ненадвишаващ обичайното. Съдът съобрази това, че не е установено повдигнатото обвинение да се е отразило трайно и негативно в отношенията на А. с роднините, семейството и в близкото обкръжение от приятели и социална среда, делото не е било публично разгласено и незаконното обвинение не е довело до никакви трайни последици и отражение в живота му занапред. Също така, съдът отчита, като обстоятелства, определящи по-висок размер на обезщетението от средния в подобни случаи, следните: престъплението, за което е повдигнато обвинението е тежко по см. чл. 93, т. 7 НК – за "компютърно престъпление" се предвижда наказание лишаване от свобода за срок от 1 до 6 години и глоба до 6 000 лв.; провеждане на съдебна фаза в две инстанции – първа и въззивна, както и връщане на делото от второстепенния съд на първоинстанционния за ново разглеждане; постановяване на осъдителна присъда още в първа инстанция при първото разглеждане на делото от РС – Стара Загора и наложените 2 наказания, между които и лишаване от свобода.

14. С постановките в т. 1а и т. 2 на ТР № 4/01.02.2021 г. по тълк. дело № 4/2017 г., ОСГК на ВКС приема, че в хипотезата на чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ, прекратяването на трудовия договор предполага работодателят да е въвел нови изисквания за заемане на длъжността, след като вече е възникнало трудовото правоотношение, тъй като в случаите, при които работодателят е приел на работа работник или служител, който не притежава определените от самия него изисквания за образование и професионална квалификация, той не може да прекрати трудовия договор на основание чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ поради "злоупотреба с право" при упражняване на потестативното право от страна на работодателя.

В практиката на Върховния касационен съд е изяснено, че ако промяната на изискванията за образование и квалификация е направена единствено с цел да бъде прекратено трудовото правоотношение на работника или служителя в хипотезата на чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ, също ще е налице злоупотреба с право от работодателя и нарушение на принципа за добросъвестност, установен в чл. 8, ал. 1 КТ.

Чл. 8, ал. 1 КТ

Чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ

Решение № 107 от 12.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3553/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Ерик Василев

Обжалването е допуснато по материалноправния въпрос: Налице ли е основанието по чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ за прекратяване на трудовия договор, ако работникът или служителят не притежава необходимото образование и професионална квалификация за длъжността поради промяната на изискванията от работодателя след сключването на трудовия договор в нарушение на принципа за добросъвестност по чл. 8, ал. 1 КТ?

С постановките в т. 1а и т. 2 на ТР № 4/01.02.2021 г. по тълк. дело № 4/2017 г., ОСГК на ВКС приема, че в хипотезата на чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ, прекратяването на трудовия договор предполага работодателят да е въвел нови изисквания за заемане на длъжността, след като вече е възникнало трудовото правоотношение, тъй като в случаите, при които работодателят е приел на работа работник или служител, който не притежава определените от самия него изисквания за образование и професионална квалификация, той не може да прекрати трудовия договор на основание чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ поради "злоупотреба с право" при упражняване на потестативното право от страна на работодателя. Така в практиката на Върховния касационен съд е изяснено, че ако промяната на изискванията за образование и квалификация е направена единствено с цел да бъде прекратено трудовото правоотношение на работника или служителя в хипотезата на чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ, също ще е налице злоупотреба с право от работодателя и нарушение на принципа за добросъвестност, установен в чл. 8, ал. 1 КТ. Ето защо, когато работникът или служителят не притежава необходимите за определена длъжност образование и професионална квалификация поради промяната на изискванията от работодателя след сключване на трудовия договор, макар да е налице основанието за уволнение по чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ, то ще е незаконно, тъй като нарушава добросъвестността при осъществяване на трудовите права и задължения (ако работникът или служителят се е позовал своевременно на това).

С оглед дадения отговор на въпроса, доводите в касационната жалба са основателни. Въззивният съд, правилно е приел от фактическа страна, че ищецът е работил в ответното дружество на длъжността "Регионален мениджър" по трудов договор и допълнително споразумение от 02.07.2018 г., което е прекратено със Заповед № 052/12.07.2019 г. на управителите на дружеството, на основание чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ. Работодателят може да измени изискванията за образование и професионална квалификация на определена длъжност, както с щатното разписание, така и с длъжностната характеристика, освен ако те не са установени в нормативен акт. С оглед спецификата на работата и нуждите на предприятието, работодателят може да въведе и по-високи изисквания за образование или квалификация за заемане на определена длъжност и това е въпрос на целесъобразност, който не подлежи на съдебен контрол (съдът не може да преценява има ли необходимост от изменение на въведените изисквания за определена длъжност). С промяната на изискванията за заемане на длъжността обаче не отпада задължението на работодателя да упражнява добросъвестно правото на едностранно прекратяване на трудовото правоотношение с работника или служителя, съгласно чл. 8, ал. 1 КТ и спазването на този принцип подлежи на съдебен контрол. Правилно също така въззивният съд е достигнал до извод, че с длъжностната характеристика от 11.07.2019 г. се променя изискването за образователно квалификационната степен на служителя, на която той не отговаря, поради което е налице хипотезата на чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ, но необосновано в обжалваното решение се приема, че по делото не се доказва злоупотреба с право от страна на работодателя, който въвежда нови изисквания само с оглед прекратяване на трудовото правоотношение на служителя.

Доводите на ищеца в исковата молба, че не е налице основанието за уволнение по чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ и е налице злоупотреба с право от страна на работодателя. Във

връзка с твърденията за нарушаване на принципа за добросъвестност по чл. 8, ал. 1 КТ, съдът е събрал гласни доказателства - от показанията на разпитания по делото свидетел П. е видно, че като неин пряк ръководител, ищецът е свидетелствал за незаконосъобразно прекратяване на нейния трудов договор с ответника, който е работодател и на ищеца. От показанията ѝ се установява, че работодателят е разчитал на ищеца като професионалист, но само три дни след като дал показания пред съда бил уволнен с оспорваната Заповед № 052/12.07.2019 г. поради промяна на изискванията за длъжността на 11.07.2019 г. При тези релевантни за спора обстоятелства, изводите на въззивния съд, че липсват доказателства за злоупотреба с права от страна на работодателя в хипотезата на чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ не могат да бъдат споделени, тъй като неговата преценка дали е оборена презумцията за добросъвестност в чл. 8, ал. 2 КТ не се основава на доказателства за фактите, обосноваващи или отричащи твърденията за злоупотреба с право, а на неправилния извод, че не се доказва причинна връзка между уволнението на ищеца и дадените от него пред съда свидетелски показания. От данните по делото е видно, че ищецът е изпълнявал длъжността "Регионален мениджър" при ответника по допълнително споразумение от 02.07.2018 г., при което изискването за задължително образователно ниво е висше образование (бакалавър или магистър), с насоченост "икономика и управление, търговия, мениджмънт и маркетинг". Тези изисквания са били достатъчни за работодателя до момента, в който за приблизително еднакви задължения, отговорности и компетентност на служителя, са изменени на задължително образователно ниво – магистър и допълнителна насоченост "финанси", т. е. служителят се е справял добре с възложената му работата на длъжността за около година /повишаван е от работодателя/, но след даване на свидетелските показания пред съда на 09.07.2019 г. работодателят веднага е въвел изискване за по-високо образование на длъжността (Заповед № 051/11.09.2019 г.) и на следващия ден е прекратил трудовия договор на ищеца (Заповед № 052/12.07.2019 г.)

При тези фактически обстоятелства се налага извод, че промяната в изискванията за образование е направена единствено с цел да се прекрати трудовия договор на служителя, а доказателствата оборват презумцията за добросъвестност по чл. 8, ал. 2 КТ. Предвид спецификата на работа в дружеството, работодателят може да въведе по-висок образователен ценз за определена длъжност, освен когато тези изменения са единствено с цел да се прекрати трудовото правоотношение на определен служител, както е в случая. При цялостна преценка на събраните доказателства, настоящият състав на Върховният касационен съд приема, че работодателят е действал недобросъвестно, като е променил изискванията за образователно ниво в нарушение на чл. 8, ал. 1 КТ, а уволнението на служителя Н. М. К. е незаконно поради злоупотреба с права от страна на работодателя.

15. Задължение на работодателя е да докаже, че е осигурил безопасни условия за изпълнение на трудовите задължения, а работникът или служителят е този който следва да докаже съществуването на обективни причини за неизпълнение на същите, в който случай няма да е налице нарушение по чл. 187, ал. 1, т. 1 КТ, тъй като законодателят е счел, че само ако нарушението по чл. 187, ал. 1, т. 1 КТ отговаря и на посоченото в чл. 190, ал. 1, т. 1 КТ, тогава то е достатъчно тежко, за да бъде наложено дисциплинарно наказание "уволнение", но и в този случай е дадена възможност на работодателя с оглед на конкретните обстоятелства да не наложи дисциплинарно наказание "уволнение".

Обратно, а именно, ако нарушението по чл. 187, ал. 1, т. 1 КТ не покрива критериите по чл. 190, ал. 1, т. 1 КТ не може да бъде наложено дисциплинарно наказание "уволнение".

Разпоредбата на чл. 275 от Кодекса на труда задължава работодателя да осигури здравословни и безопасни условия на труд, така че опасностите за живота и здравето на работника или служителя да бъдат отстранени, ограничени или

намалени, и регламентира, че държавната политика в тази област се осъществява от органите на изпълнителната власт. При липса на специална нормативна уредба на правилата за безопасност на труда в предприятията следва по аналогия да се приложат правилата, отнасящи се до подобни случаи. Преценката по чл. 189, ал. 1 КТ е задължителна за работодателя и тя следва да се основава на констатираните нарушения на трудовата дисциплина и възможните неблагоприятни последици както за работника, така и за работодателя при полагане на труд в нарушение на правилата за безопасност.

Чл. 187, ал. 1, т. 1 КТ

Чл. 189, ал. 1 КТ

Чл. 190, ал. 1, т. 1 КТ

Чл. 275 КТ

Чл. 344 КТ

Решение № 116 от 17.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3897/2021 г., IV г. о., докладчик председателят Веска Райчева

Допуснато е касационно обжалване по въпроса: кой следва да докаже съществуването на безопасни условия за изпълнение на трудовите задължения и какви са причините, които могат да породят обективна невъзможност за изпълнение на същите с оглед преценката за наличие на нарушение по чл. 187, т. 1 КТ, обуславящо дисциплинарно наказание "уволнение".

Жалбоподателят – М. И. Й., чрез процесуалния си представител поддържа, че с въззивното решение са разрешени правни въпроси от значение за спора в противоречие с практиката на ВКС и са от значение за точното приложение на закона и развитие на правото. Моли да се допусне касационно обжалване. Формулирано е искане за отмяна на постановеното въззивно решение.

Ответникът- "Поделение товарни превози" - Горна Оряховица, чрез процесуалния си представител е представил писмен отговор на депозираната касационна жалба, в който са изложени съображения за недопускане на касационното обжалване и неоснователност на касационната жалба.

Върховният касационен съд, състав на четвърто г. о., , приема за установено следното:

С обжалваното решение въззивният съд, е като е потвърдил първоинстанционното решение, е отхвърлил предявените от М. И. срещу "Товарни превози"- Горна Оряховица искове по чл. 344, ал. 1, т. 2, т. 3, вр. чл. 225, ал. 1 КТ, за признаване за незаконно и отмяна на дисциплинарното му уволнение, извършено на основание чл. 330, ал. 2, т. 6, вр. с чл. 188, т. 3, чл. 187, ал. 1, т. 1, пр. 2-ро КТ, със заповед № ЛС27/04.05.2020 г. на директора на предприятието – работодател, възстановяване на предишната му работа на длъжността "ПМЛ" и за заплащане на сумата 5200 лева, представляваща обезщетение затова, че е останал без работа вследствие на уволнението за периода от 12.05.2020 г. до 25.08.2020 г., за сумата 1800 лева, обезщетение за периода от 26.08.2020 г. до 12.11.2020 г. разлика за получавано по-ниско трудово възнаграждение в резултат на незаконното уволнение, заедно със законната лихва, както и иск за отмяна на наложено му със Заповед № ЛС - 25/27.04.2020 г. дисциплинарно наказание "Предупреждение за уволнение". Решението в частта му, с която е отхвърлен иск за отмяна на наложено му със Заповед № ЛС - 25/27.04.2020 г. дисциплинарно наказание "Предупреждение за уволнение" е влязло в законна сила.

Установено е, че ищецът е работил в ответното "Поделение товарни превози" ЕООД на длъжност помощник- машинист, локомотивен".

Констатирано е, че на 13 април 2020 г., след като се запознал с предстоящата му по график нова смяна за 14.04.2020 г., ищецът е разговарял с дежурния депо майстор 7 часа преди началото ѝ и го е уведомил, че поради натоварването, което е имал при обслужването на специалния влак на 11 април и извънредния влак на 09 април, не се чувства бодър и отпочинал да поеме тази смяна и няма да се яви.

Установено е, че работодателят наложил със Заповед № ЛС -25/27.04.2020 г. / връчена му на 30.04.2020 г. / дисциплинарно наказание "предупреждение за уволнение".

Установено е, че ищецът е отказал да изпълни на 23.04.2020 г. възложената му по сменен график /съгласно Ежедневен план за служба на машинистите от 22.04.2020 г. / работа- обслужване на влак № 30642 от Синдел - разпределителна до гара Карнобат и влак № 30651 по обратното направление.

Констатирано е, че със Заповед № 16-27/04.05.2020 г. /връчена му на 12.05.2020 г. / на директора на поделението му е наложено дисциплинарно наказание уволнение. чл. 188, т. 3, чл. 187, ал. 1, т. 1, пр. 2-ро КТ.

Съдът е приел, че отказът на ищеца да изпълни на 23.04.2020 г. възложената му по сменен график /съгласно Ежедневен план за служба на машинистите от 22.04.2020 г. / работа- обслужване на влак № 30642 от Синдел- разпределителна до гара Карнобат и влак № 30651 по обратното направление, след като се е явил на първата гара, е факт на тежко дисциплинарно нарушение, санкционирано с издадената Заповед № 16-27/04.05.2020 г. /връчена му на 12.05.2020 г. / на директора на поделението.

Прието е, че тежестта му се определя от настъпилата неблагоприятна за работодателя последица: поради отпадане от движение на двата влака не са извозени по предвиденото им местодоставяне 18 празни вагон-цистерни от гара Синдел до гара Дружба и 14 пълни с дизелово гориво вагон- цистерни от гара Карнобат до гара Варна-товарен парк.

Съдът е приел, че твърденията, за натрупана умора поради неосигуряване на необходимите условия за изпълнение на трудовите му задължения се оборват от обстоятелствата, че помещението за почивка на локомотивните бригади представлява наето жилище със санитарен възел и отоплителни тела, в което е направен ремонт през 2019 г. и е било напълно битово пригодено по предназначение; по разписание товарен влак № 30642, който ищецът е трябвало да обслужи, потегля в 03. 10 часа, а не в 01. 40 часа; подписал се е в 01. 40 часа в книгата за инструктаж, при което писмено е декларирал, че се чувства бодър и отпочинал; разполагал е с достатъчно време за почивка между отработените от него смени преди да се яви на работа на 23.04.2020 г., като от последната му отработена на 21.04.2020 г. смяна до въпросната неотработена е имал на разположение 31 часа и 20 минути.

Обективният факт на отказ на ищеца / признат още в исковата молба и установен от доказателствата/ на 23.04.2020 г. да извърши възложената му по сменен график / съгласно Ежедневен план за служба на машинистите от 22.04.2020 г. / работа - обслужване на влак № 30642 от Синдел- разпределителна до гара Карнобат и влак № 30651 по обратното направление, макар и да се е явил на първата гара с изпълнително намерение, както и факта на напускането му на мястото, където трябва да е на разположение на работодателя, преди да изтече времето на смяната му, съдът е счел, че сочи на пряко неизпълнение на трудовите му задължения, произтичащи от нормите на чл. 124, чл. 126, ал. 1, т. 1, пр. 2-ро и т. 4 КТ/ да бъде на работното си място до края на работното време и да изпълнява възложената му работа/ и следователно съставлява сбор от две нарушения на трудовата дисциплина – чл. 187, т. 1, пр. 2-ро /преждевременно напускане на работа/ и т. 3, пр. 1-во / неизпълнение на възложената му работа/ КТ.

Обстоятелството, че ищецът се е подписал без никакви забележки в двете книги за инструктаж, водени от депо майстора на структурно звено на БДЖ съдът е приел като доказателство, че ищецът е направил изявление за знание / декларирал е /, че преди началото на смяната е бодър и отпочинал, тъй като неговите имена и подпис са поставени под текста в т. 5 на книгите: "Декларирам с подписа си, че съм бодър, отпочинал и че не съм употребил алкохол или други упойващи вещества". Оплакването на ищецът, че не се подписал като инструктиран на сочената дата, а на предната - 22.04.2020 г., съдът е приел за неоснователно, тъй като предния ден ищецът не е бил на смяна, а вписването в книгите преди имената и подписите на служителите е достатъчно ясно / и неоспорено пред първоинстанционния съд/, за да се види, че се отнася за лицата от денонощните смени на 22/23.04.2020 г.

Прието за установено, че наказанието е наложено в предвидения от закона срок и са изискани обяснения от работника, преди уволнението.

По тези съображения съдът е приел, че предявените искиове с правно основание чл. 344, ал. 1, т. 1-3 КТ са неоснователни.

Допуснато е касационно обжалване по въпроса: кой следва да докаже съществуването на безопасни условия за изпълнение на трудовите задължения и какви са причините, които могат да породят обективна невъзможност за изпълнение на същите с оглед преценката за наличие на нарушение по чл. 187, ал. 1, т. 1 КТ, обуславящо дисциплинарно наказание "уволнение" на основание чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК.

Настоящият състав намира, че на така поставения за разглеждане въпроса следва да се даде следния отговор:

Задължение на работодателя е да докаже, че е осигурил безопасни условия за изпълнение на трудовите задължения, а работникът или служителят е този който следва да докаже съществуването на обективни причини за неизпълнение на същите, в който случай няма да е налице нарушение по чл. 187, ал. 1, т. 1 КТ, тъй като законодателят е счел, че само ако нарушението по чл. 187, ал. 1, т. 1 КТ отговаря и на посоченото в чл. 190, ал. 1, т. 1 КТ, тогава то е достатъчно тежко, за да бъде наложено дисциплинарно наказание "уволнение", но и в този случай е дадена възможност на работодателя с оглед на конкретните обстоятелства да не наложи дисциплинарно наказание "уволнение". Обратното, а именно, ако нарушението по чл. 187, ал. 1, т. 1 КТ не покрива критериите по чл. 190, ал. 1, т. 1 КТ не може да бъде наложено дисциплинарно наказание "уволнение". Разпоредбата на чл. 275 от Кодекса на труда задължава работодателя да осигури здравословни и безопасни условия на труд, така че опасностите за живота и здравето на работника или служителя да бъдат отстранени, ограничени или намалени, и регламентира, че държавната политика в тази област се осъществява от органите на изпълнителната власт. При липса на специална нормативна уредба на правилата за безопасност на труда в предприятията следва по аналогия да се приложат правилата, отнасящи се до подобни случаи. Преценката по чл. 189, ал. 1 КТ е задължителна за работодателя и тя следва да се основава на констатираните нарушения на трудовата дисциплина и възможните неблагоприятни последици както за работника, така и за работодателя при полагане на труд в нарушение на правилата за безопасност.

При така дадения отговор на въпроса, послужил като основание за допускане на касационно обжалване, настоящият състав приема, че обжалваното въззивно решение като неправилно следва да се отмени. Настоящата инстанция следва да постанови решение по съществуването на спора, тъй като не се налага извършването на нови процесуални действия.

Въззивният съд приемайки, че работникът е извършил тежко нарушение на трудовата дисциплина не е взел предвид разпоредбите на Наредба № 13 от 30.12.2005 г. за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд в железопътния транспорт. В чл. 11 от същата се посочва, че всеки работещ в железопътния транспорт е длъжен да се грижи за безопасността и здравето си, както и за безопасността и здравето на други лица,

засегнати от неговата дейност, в съответствие с изискванията на тази наредба, нормативните актове по здравословни и безопасни условия на труд, нормативните актове за железопътния транспорт и инструкциите на работодателя, а чл. 13, ал. 2 изрично предвижда, че работодателят или съответното длъжностно лице носи отговорност за това да не допускат до места със сериозна опасност за живота и здравето лица, които не са подходящо обучени, инструктирани и екипирани. Съдът е приел, че обстоятелството, че ищецът се е подписал без никакви забележки в двете книги за инструктаж, водени от депо майстора на структурно звено на БДЖ, е достатъчно като доказателство, че е направил изявление за знание / декларирал е /, че преди началото на смяната е бодър и отпочинал, но не е отчел обстоятелството, че по разписание товарен влак № 30642, който ищецът е трябвало да обслужи, потегля в 03. 10 часа, а не в 01. 40 часа, когато той се е подписал в книгата за инструктаж, при което обективното му здравословно състояние би могло значително да се е променило. Работодателят не е представил доказателства, че след отказа на работника да изпълни задълженията си поради преумора, е извършил надлежна проверка за да се увери, че всяка опасност за живота и здравето на работника или служителя ще бъде предотвратена. При това нарушението по чл. 187, ал. 1, т. 1 КТ за да съставлява основание за налагане на дисциплинарно наказание уволнение трябва да е извършено три пъти, а не само веднъж както е в конкретния случай.

Ето защо предявените искове по чл. 344, ал. 1, т. 1, т. 2 и т. 3, вр. чл. 225, ал. 1 КТ следва да се уважат, като дисциплинарното наказание уволнение следва да се отмени като незаконосъобразно, работникът следва да се възстанови на заеманата отпреди уволнението длъжност "ПМЛ", като работодателят бъде осъден да му заплати и сумата 5200 лева, представляваща обезщетение затова, че е останал без работа вследствие на уволнението за периода от 12.05.2020 г. до 25.08.2020 г., както и сумата 1800 лева, обезщетение за периода от 26.08.2020 г. до 12.11.2020 г. разлика за получавано по-ниско трудово възнаграждение в резултат на незаконното уволнение.

16. Правото на допълнителен отпуск е по естеството си компенсация на извънреден труд, положен от съответния държавен служител в МВР. Това следва от законодателната уредба, създадена със ЗИДЗМВР от 1997 г. (ДВ, бр. 17/21.02.2003 г.), в сила от 25.02.2003 г, която урежда последиците от полагането на труд от държавните служители в МВР, работещи на смени, превишаващ нормативно установеното работно време след сумираното му изчисляване на тримесечие.

Така положеният труд, надвишаващ нормативно установеното работно време, се компенсира при условията по чл. 212, ал. 5, т. 2 ЗМВР 1997 г. (отм.), съответно по чл. 211, ал. 5, т. 2 ЗМВР (отм.): до 50 часа на отчетен период се заплаща разлика възнаграждение за извънреден труд, а разликата над 50 часа – допълнителен отпуск. Превишението над 50 часа не е нещо различно от превишението до 50 часа. То във всеки случай се явява работа извън редовното работно време, т. е. извънреден труд.

Въпрос на законодателно решени е защо част от положения труд се компенсира парично, а другата част – с допълнителен отпуск, но и двете вземания на държавния служител в МВР имат компенсаторен характер по отношение на положения извънреден труд. Едното е парично (възнаграждение за труда, превишаващ редовното време до 50 часа) и за предявяването му с осъдителен иск няма никакви условия. Другото е непарично (правото на допълнителен отпуск за превишението над 50 часа от нормативно установеното работно време и не може да бъде предявено с друг иск, освен с установителен. Изводът следва от това, че за разлика от предвиденото в чл. 176, ал. 3 КТ и в чл. 59, ал. 6 ЗДСл., ЗМВР не предвижда възможност държавния служител в МВР да упражни това си право с едностранно волеизявление.

След като законът не допуска непаричното право да се компенсира в парично докато съществува правоотношението, нито може да бъде упражнено едностранно от държавния служител в МВР, то за него давност не започва да тече до момента на прекратяване на правоотношението. Погасителната давност е санкция за кредитора, който бездейства да упражни правото си и тя не се прилага там, където кредиторът е възпрепятстван със законови разпоредби да предприеме действие по упражняване на своето право. Това, че действащият ЗМВР не предвижда право на допълнителен платен годишен отпуск за извънреден труд, няма отношение към вече възникналите права при действието на отменените нормативни актове. Правата продължават да съществуват, но не могат да бъдат упражнени едностранно и поради това давност за тях не започва да тече докато съществува правоотношението между държавния служител и МВР. Погасителната давност започва да тече от момента, в който правоотношението е прекратено, като се прилага 3-годишният срок по чл. 358, ал. 1, т. 3 КТ.

Чл. 211, ал. 5, т. 2 ЗМВР (отм.)

Чл. 358, ал. 1, т. 3 КТ

Чл. 176, ал. 3 КТ

Чл. 59, ал. 6 ЗДСл

Решение № 118 от 17.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 897/2019 г., IV г. о., докладчик съдията Геника Михайлова

Решението е допуснато до касационно обжалване по материалноправни въпроси, свързани с естеството на правото на допълнителен платен годишен отпуск по чл. 229, ал. 1, т. 9 (предишна т. 8) ЗМВР, вр. чл. 212, ал. 5 ЗМВР от 1997 г. (отм.) и по чл. 212, ал. 1, т. 3, вр. чл. 211, ал. 5 ЗМВР от 2006 г. (отм.), наличието на срокове за упражняването му, както и за погасяването му по давност поради неупражняване.

Правото на допълнителен отпуск е по естеството си компенсация на извънреден труд, положен от съответния държавен служител в МВР. Това следва от законодателната уредба, създадена със ЗИДЗМВР от 1997 г. (ДВ, бр. 17/21.02.2003 г.), в сила от 25.02.2003 г, която урежда последиците от полагането на труд от държавните служители в МВР, работещи на смени, превишаващ нормативно установеното работно време след сумираното му изчисляване на тримесечие. Така положения труд, надвишаващ нормативно установеното работно време, се компенсира при условията по чл. 212, ал. 5, т. 2 ЗМВР 1997 г. (отм.), съответно по чл. 211, ал. 5, т. 2 ЗМВР (отм.): до 50 часа на отчетен период се заплаща разлика възнаграждение за извънреден труд, а разликата над 50 часа – допълнителен отпуск. Превишението над 50 часа не е нещо различно от превишението до 50 часа. То във всеки случай се явява работа извън редовното работно време, т. е. извънреден труд. Въпрос на законодателно решени е защо част от положения труд се компенсира парично, а другата част – с допълнителен отпуск, но и двете вземания на държавния служител в МВР имат компенсаторен характер по отношение на положения извънреден труд. Едното е парично (възнаграждение за труда, превишаващ редовното време до 50 часа) и за предявяването му с осъдителен иск няма никакви условия. Другото е непарично (правото на допълнителен отпуск за превишението над 50 часа от нормативно установеното работно време и не може да бъде предявено с друг иск, освен с установителен. Изводът следва от това, че за разлика от предвиденото в чл. 176, ал. 3 КТ и в чл. 59, ал. 6 ЗДСл., ЗМВР не предвижда възможност държавния служител в МВР да упражни това си право с едностранно волеизявление. Естеството на задълженията, които служителят в МВР има, не допуска възможността той сам да реши кога да преустанови

тяхното изпълнение. Той не може да ползва нито основния си, нито допълнителния си отпуск без насрещно волеизявление за съгласие от страна на съответния ръководител. От друга страна, отменените закони за МВР изрично забраняват този отпуск да се компенсира с парично обезщетение (чл. 229, ал. 4 ЗМВР от 1997 г. (отм.) и чл. 212, ал. 4 ЗМВР от 2006 г. (отм.), освен при прекратяване на служебното правоотношение. След като законът не допуска непаричното право да се компенсира в парично докато съществува правоотношението, нито може да бъде упражнено едностранно от държавния служител в МВР, то за него давност не започва да тече до момента на прекратяване на правоотношението. Погасителната давност е санкция за кредитора, който бездейства да упражни правото си и тя не се прилага там, където кредиторът е възпрепятстван със законови разпоредби да предприеме действие по упражняване на своето право. Това, че действащият ЗМВР не предвижда право на допълнителен платен годишен отпуск за извънреден труд, няма отношение към вече възникналите права при действието на отменените нормативни актове. Правата продължават да съществуват, но не могат да бъдат упражнени едностранно и поради това давност за тях не започва да тече докато съществува правоотношението между държавния служител и МВР. Погасителната давност започва да тече от момента, в който правоотношението е прекратено, а се прилага 3-годишният срок по чл. 358, ал. 1, т. 3 КТ.

Дадените отговори обобщават приетото с решение № 10/21.04.2015 г. по гр. д. № 3814/2014 г., решение № 197/07.10.2019 г. по гр. д. № 786/2019 г., двете на IV-то ГО на ВКС и решение № 55/07.04.2015 г. по гр. д. № 5169/2014 г. III-то ГО на ВКС.

Предвид така приетото по въпросите, по които касационното обжалване е допуснато, обжалваното решение е постановено в нарушение на материалния закон – касационно основание по чл. 281, т. 3, пр. 1 ГПК. Въззивният съд е приел, че ищецът е работил в периода 01.01.2003 г. – 30.06.2014 г. при ГДИН като надзирател първа и втора степен. Работил е на 24 часови смени при сумирано изчисляване на работното време за тримесечие. В зададения с иска период той е отработил 17 438 часа при индивидуална норма 14 224 часа. Изплатени са му 144 часа извънреден труд. Останали са 858 часа некомпенсиран извънреден труд, които съгласно чл. 229, ал. 1, т. 9, вр. чл. 212, ал. 5 ЗМВР от 1997 г., а след това – съгласно чл. 212, ал. 1, т. 3, вр. чл. 211, ал. 5, т. 2 ЗМВР от 2006 г. (приложимите последни редакции) подлежат на компенсация с допълнителен отпуск.

При така установените факти въззивният съд неправилно е отхвърлил иска като погасен по давност, въпреки че служебното правоотношение между ищеца и ответника ГДИН не е прекратено. Неправилен е изводът, че правото на допълнителен платен годишен отпуск ищецът е следвало да упражни в 3-годишен срок от възникването му, а като не е било упражнено към предявяването на иска е погасено. Изводът е незаконосъобразен, защото чл. 176, ал. 3 КТ и чл. 59, ал. 6 ЗДСл. са неприложими по аналогия. И двата отменени закона за МВР не допускат служителят в МВР, респ. в ГДИН да упражни с едностранно изявление правото си на допълнителен отпуск за положения извънреден труд за превишението над 50 часа от нормативно установеното работно време за разлика от работниците/служителите в невоенизирани структури, които разполагат с тази възможност. Случаите са различни, което изключва предпоставките по чл. 46, ал. 2 ЗНА. Поради това въззивното решение следва да се отмени, а делото да се върне на въззивния съд за ново разглеждане. Налага се извършването на допълнителни съдопроизводствени действия (чл. 293, ал. 3 ГПК).

Установено е, че в периода 01.01.2003 г. – 30.06.2014 г. ищецът е назначен на длъжност "надзирател" първа и втора степен в затвора в [населено място]. Няма данни да е прекратено служебното му правоотношение с ответника ГДИН, нито в този период на ищецът да е предоставян допълнителния платен годишен отпуск по чл. 229, ал. 1, т. 9 (предишна т. 8) ЗМВР от 1997 г. и по чл. 212, ал. 1, т. 3 ЗМВР. Ищецът се ползва от правата по тези закони, тъй като за държавните служители в ГДИН се прилагат

разпоредбите за държавните служители. Същевременно от приетата по делото експертиза се установява, че за исковия период при сумирано изчисляване на работното време на ищецът, който е работил на смени, някои от тримесечията надхвърлят нормалната продължителност на работното време на държавните служители в ЗМВР с повече от 50 часа. Следователно за него е възникнало правото на допълнителен отпуск по чл. 229, ал. 1, т. 9 (предишна т. 8) ЗМВР от 1997 г. (отм.) и по чл. 212, ал. 1, т. 3 ЗМВР от 2006 г. (отм.). Искът е доказан по основание, но липсват надлежни доказателства за неговия размер. Експертизата, назначена от първоинстанционния съд, не е обоснована и почива на неправилно изчисляване на работното време. Тя е изготвена, без да се държи сметка, че правото на допълнителен труд по силата на закона е измеримо в дни, а не в часове, както и че не може да надвишава 12 дни за всяка календарна година. Поради това както изчисленията на нормалното работно време на ищеца, така и изводът дали е превишаването му при дадените от ищеца дежурства, следва да бъде направен след сумирано изчисляване на действително отработеното от ищеца време за всяко тримесечие в исковия период и при съпоставянето му с нормалната продължителност на работното време за съответното тримесечие. След като се определи в кои тримесечия има превишаване на нормалното работно време с повече от 50 часа, следва да се изчисли на колко дни допълнителен платен годишен отпуск има право ищецът за точно това тримесечие и да се съобрази, че за календарната година този отпуск може да е най-много 12 дни. При това не следва да извършва претендираното от ищеца увеличаване на дадените часове дежурства през нощта с приравняването им към часове работно време през деня чрез увеличение с коефициент 0.143. Специалната нормативна уредба не предвижда такова преобразуване на част от времето, през което е дадено дежурството. Разпоредбите на ЗДСл. и на КТ са неприложими по аналогия с правото на допълнителен отпуск по чл. 229, ал. 1, т. 9 (предишна т. 8) ЗМВР от 1997 г. и по чл. 212, ал. 1, т. 3 ЗМВР от 2006 г. При работа на смени (дежурства) работното време на държавните служители в МВР/в ГДИН се отчита по специален ред.

Въззивният съд не е проявил дължимата процесуална активност да назначи експертиза, която да даде заключение за размера на спорното право при правилно определяне на задачите на вещото лице. Обяснението е в това, че с решението по съществото на спора той неправилно е отхвърлил иска като погасен по давност. В случая обаче, искът е доказан по основание, а делото следва да бъде върнато на инстанцията по същество, която да назначи експертиза с оглед дадените по-горе указания и да постанови решение по въззивната жалба от ответника (чл. 162 ГПК).

17. Удължаването на работното време (служебно време) е общият случай на полагане на труд от военнослужещите, който превишава нормативно определената продължителност на работното време – чл. 136 от КТ, чл. 194 от ЗОВСРБ и Наредба № Н-18/19.12.12 г. на Министъра на отбраната. То се състои в установяване на работен ден с продължителност по-голяма от обичайната за съответния вид труд или категория работници и служители. Удължаването е допустимо не като постоянна, а като временна мярка – през отделни работни дни, и се компенсира чрез съответното му намаляване през други работни дни с писмен акт – чл. 136а от КТ и чл. 194, ал. 5 от ЗОВСРБ. Ползването на почивките и на отпуските не може да се компенсират с парични обезщетения, докато трае служебното правоотношение. Възможността за получаване на парична компенсация, която по своя характер представлява обезщетение за неизползвана почивка, възниква при прекратяване на правоотношението - чл. 136а, ал. 5 КТ, като изчисляването му е като извънреден труд. Работодателят изпада в забава след покана по реда на чл. 84, ал. 2 от ЗЗД, защото вземането е безсрочно. Погасителната давност започва да тече от момента на прекратяване на служебното правоотношение.

Чл. 136а, ал. 5 КТ

Чл. 194, ал. 5 ЗОВСРБ

Чл. 84, ал. 2 ЗЗД

Решение № 108 от 18.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 862/2019 г., IV г. о., докладчик председателят Албена Бонева

Касационното обжалване е допуснато по следните въпроси: как се обезщетява положеният труд повече от нормативно определения при даване на двадесет и четири часови дежурства от военнослужещия (т. е. работа при нормална продължителност на служебното време, което е надхвърлено с удължаването му), който не е компенсиран с почивка; от кой момент възниква вземането и откога започва да тече за него погасителната давност. По тях е дадено задължително тълкуване с Тълкувателно решение № 6/2017 г. от 11.02.2022 г. по ТД № 6/2017 г. на ОСГК на ВКС: Удължаването на работното време (служебно време) е общият случай на полагане на труд от военнослужещите, който превишава нормативно определената продължителност на работното време – чл. 136 от КТ, чл. 194 от ЗОВСРБ и Наредба № Н-18/19.12.12 г. на Министъра на отбраната. То се състои в установяване на работен ден с продължителност по-голяма от обичайната за съответния вид труд или категория работници и служители. Удължаването е допустимо не като постоянна, а като временна мярка – през отделни работни дни, и се компенсира чрез съответното му намаляване през други работни дни с писмен акт – чл. 136а от КТ и чл. 194, ал. 5 от ЗОВСРБ. Ползването на почивките и на отпуските не може да се компенсират с парични обезщетения, докато трае служебното правоотношение. Възможността за получаване на парична компенсация, която по своя характер представлява обезщетение за неизползвана почивка, възниква при прекратяване на правоотношението - чл. 136а, ал. 5 КТ, като изчисляването му е като извънреден труд. Работодателят изпада в забавя след покана по реда на чл. 84, ал. 2 от ЗЗД, защото вземането е безсрочно. Погасителната давност започва да тече от момента на прекратяване на служебното правоотношение

По касационните оплаквания:

Касаторът твърди неправилност на атакувания съдебен акт поради неточно приложение на материалния закон – счита, че разпоредбата на чл. 136а, ал. 4, изр. 2 КТ е неприложима, относимата материалноправна норма е чл. 152, ал. 4 ПКВС (отм.); нарушен е чл. 120 ЗЗД – давността не се прилага служебно.

Насрещната страна Военно формирование 32890-Бургас към Министерството на отбраната на РБ, чрез старши юрисконсулт А. С., отговаря, че касационната жалба е неоснователна, защото въззивният съд се съобразил с дадени му задължителни указания с решение № 197/2015 г., постановено по реда на чл. 290 ГПК. В писмено становище, докладвано в открито съдебно заседание, работодателят възразява, че ищецът, сега касатор, не е подавал молба до командира на поделението да бъде компенсиран с почивки, каквато била практиката. Счита, поради това, че вземането е погасено с тригодишна давност, която започва да тече от деня, в който е трябвало да поиска с молба компенсация, а не да чака прекратяване на трудовото правоотношение.

Съставът на Върховния касационен съд, за да се произнесе, взе предвид следното:

А. А. е предявил против Военно формирование 32890-Бургас към Министерството на отбраната на РБ иск за сумата в размер на 15 052, 51 лв. (след допуснати изменения в цената) – възнаграждение за положен в условията на удължено служебно време труд, състоящ се във фактически отработено служебно време над установената месечна продължителност на служебното време за периода 01.11.2003-30.10.2015 г., вследствие на

неизползвани почивки, полагащи се след изпълнявано дежурство по график, сумата от 13 088, 81 лв. – обезщетение за забавено плащане на главницата за периода 01.01.2.0004 г. – 08.02.2016 г., както и след тази дата до окончателното издължаване в размер на законната лихва, на осн. чл. 86 ЗЗД.

В условията на евентуалност предявил иск за сумата от 25 491, 64 лв., представляваща стойността на неизплатеното обезщетение, дължимо поради прекратяването на правоотношението за отработено и некомпенсирано с почивки удължено работно време над нормативно определеното служебно време за периода 01.11.2003 г. – 30.10.2015 г., както и 699, 22 в. обезщетение за забава върху главницата за периода 31.10.2015 г. – 08.02.2016 г., както и след тази дата до окончателното издължаване, в размер на законната лихва.

Първостепенният съд уважил първия от евентуално предявените искове, като осъдил ответника да заплати на ищеца 15 052, 51 лв. главница. Обезщетението по чл. 86 ЗЗД, натрупано за времето до подаване на исковата молба, определил на 460, 64 лв., като присъдил тази сума, както и обезщетение за забава върху главницата, считано от датата на подаване на исковата молба до окончателното издължаване. Отхвърлил претенцията по чл. 86, ал. 1 ЗЗД за времето до подаване на исковата молба за сумата над 460, 64 лв. Присъдил разноски на страните по правилата на чл. 87, ал. 1 и ал. 3 ГПК. Не е разгледал евентуално предявените искове.

Въззивният съд отменил първостепенното решение в частта, с която главният иск е уважен за разликата над 947, 34 лв. до 15 050, 51 лв. и отхвърлил иска за разликата, отменил първоинстанционното решение по чл. 86, ал. 1 ЗЗД за разликата над 228, 40 лв. до 460, 64 лв., като отхвърлил иска за разликата. Изменил решенето в частта за съдебноделоводните разноски.

Въззивният съд разгледал евентуалния иск в пълния му размер, ведно с акцесорната претенция по чл. 86, ал. 1 ЗЗД и ги отхвърлил.

Потвърдил решението на районния съд "в останалата обжалвана част".

Въззивна жалба е подадена само от ответника. Ищецът не е обжалвал първоинстанционното решение в частта, с която искът му по чл. 86, ал. 1 ЗЗД е частично отхвърлен – за разликата над 460, 64 лв. до пълния предявен размер от 13 088, 81 лв. – натрупана лихва върху главницата за периода 01.01.2.0004 г. – 08.02.2016 г. Следователно, в указаната част първоинстанционното решение е влязло в сила.

По въпроса, допуснат до касационно обжалване, въззивният съд се е произнесъл в противоречие с даденото официално тълкуване, което обуславя извод за неточно приложение на материалния закон.

Неоснователно е възражението на касатора, че съдът служебно е приложил давността, защото ответникът в срок е направил подобно възражение. Изводите му обаче за това от кога започва да тече давностният срок за вземането на ищеца, са неправилни.

Решенето по евентуалния иск е недопустимо. То е постановено, въпреки, че главният иск е частично уважен.

Както е изяснено по реда на чл. 290 ГПК с решение № 210/27.05.2015 г. по гр. д. № 5600/2014 г. на IV г. о. на ВКС, ако съдът уважи предходния по ред на заявяване в евентуалността иск, няма право да се произнася по следващия, защото не се е сбъднало условието, под което е предявен, а то е поставено от самия ищец и е отхвърлянето на главната му претенция. Недопустимо е съдът да "преизчислява" за каква част следва да се произнесе по евентуалния иск, ако главният е частично уважен; възможно е така съединените искове да са и различни по вид – установителни, осъдителни, конститутивни, или макар и от един и същи вид, с петитум, който е некомпенсируем или евентуалността да е по отношение на субектите.

Изключение е предявяването на обратен иск, който е винаги евентуален на главния, но има за предмет регресно притезание. Обратният иск се разглежда, както при пълно,

така и при частично уважаване на иска – в рамките на уважената част, когато е предявен от ответника срещу трето лице-помагач и съответно, в рамките на отхвърлената част, когато е предявен от ищеца срещу трето лице-помагач.

В заключение въззивното решение следва да бъде касирано.

По главния иск:

Страните не са въвели в предмета на въззивното обжалване приетата от първостепенния съд фактическа обстановка, която следва да се приеме за установена: по време на кадровата си служба А. е давал дежурства над нормативно определения за военнослужещи, общо в размер на 4692 часа за исковия период. Те не са компенсирани с почивки. Сумата за заплащането на така отработените часове, изчислени като за извънреден труд, е в размер на 15 050, 51 лв. Служебното правоотношение е прекратено на 31.10.2015 г.

При така установеното, след 31.10.2015 г. А. не може да бъде компенсиран с почивки, поради което следва така отработеното време да му бъде заплатено като извънреден труд. Изискуемостта на вземането настъпва от 31.10.2015 г., а исковата молба е подадена на 08.02.2016 г., поради което и възражението на ответника за погасяване по давност на вземането, е неоснователно. Сумата от 947, 34 лв. е призната в полза на ищеца и с влязло в сила въззивно решение в тази част, ответникът е осъден да му я заплати. Следователно, дължимият остатък, за който настоящият състав следва да се произнесе, като съответно уважи, е за разликата над 947, 34 лв. до 15 052, 51 лв.

Работодателят е изпаднал в забава от поканата да плати главницата, което е станало с подаване на исковата молба. От този момент дължи обезщетение за забава в размер на законната лихва, до окончателното издължаване, на осн. чл. 86, ал. 1 ЗЗД. За времето преди подаване на исковата молба искът по чл. 86, ал. 1 ЗЗД се явява неоснователен и следва да се отхвърли.

Като краен резултат, въззивното решение по главния иск следва да бъде отменено в частта, с която исковите са отхвърлени за сумата над 947, 34 лв. до 15 050, 51 лв. – главница и мораторна лихва върху нея след датата на подаване на исковата молба – 08.02.2016 г. до окончателното издължаване. Решението, в частта, с която е отхвърлен иска по чл. 86, ал. 1 ЗЗД за натрупана за периода 31.10.2015 г. - 07.02.2016 г. лихва върху главницата за разликата над 228, 40 лв. до 460, 64 лв. следва да бъде потвърдено.

Воззивното решение по евентуалния иск следва да бъде обезсилено – както поради това, че е разгледан от въззивния съд при частично уважен главен иск, но още и с оглед постановеното по-горе от настоящия състав по главния иск.

18. Уговорката в допълнителни споразумения към договор за кредит за прибавяне към размера на редовната главница на просрочени задължения за лихви, върху които се начислява възнаградителна лихва, представлява анатоцизъм по см. на чл. 10, ал. 3 ЗЗД, който е допустим само при уговорка между търговци на основание чл. 294, ал. 1 ТЗ.

Преструктурирането по чл. 13 от Наредба № 9 от 03.04.2008 г. за оценка и класификация на рисковите експозиции на банките и установяване на специфични провизии за кредитен риск (отм.) не представлява предвидена в наредба на БНБ възможност за олихвяване на изтекли лихви по чл. 10, ал. 3 ЗЗД.

Чл. 10, ал. 3 ЗЗД

Чл. 26, ал. 1 ЗЗД

чл. 13 от Наредба № 9 от 03.04.2008 г.

Решение № 122 от 18.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3201/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Анелия Цанова

Допуснато е касационно обжалване по въпроса: "Уговорката в допълнителното споразумение към договора за кредит за прибавяне към размера на редовната главница на просрочени задължения за лихви, върху които се начислява възнаградителна лихва, представлява ли анатоцизъм по см. на чл. 10, ал. 3 ЗЗД?"

С обжалваното въззивно решение е прието, че с допълнително споразумение от 25.11.2009 г. "Банка ДСК" ЕАД и наследодателят на ищците са преуредили отношенията си по кредита, като са установили дължимият остатък от дълга по кредита - 20 528, 82 лв., от който: главница в размер на 16 613, 11 лв., редовна лихва в размер на 3 155, 06 лв. и наказателна лихва в размер на 760, 65 лв.; внесената до момента сума - 525 лв., лихвения процент по договора- 14, 95% и ГПП - 16, 26 %, като са уговорили и нов срок на кредита - 120 м. Във връзка с така постигнатите уговорки въззивният съд е приел за неоснователни възраженията на жалбоподателите за нищожност на подписаното споразумение поради наличието на анатоцизъм, тъй като с подписването на допълнителното споразумение дългът бил преструктуриран съгл. чл. 13 от Наредба № 9/03.04.2008 г. Ето защо е счел, че клаузите на допълнителното споразумение по чл. 1- чл. 9 вкл. не били неравноправни или нищожни. Размерите на лихвения процент и ГПП към датата на подписване на допълнително споразумение били в твърд фиксиран размер, а цитираните клаузи били ясни и недвусмислени и не накърнявали правната па потребителя.

Отговорът на въпроса е даден в постановени по реда на чл. 290 ГПК решения на ВКС- решение № 66/29.07.19 г. по т. д. № 1504/18 г., II т. о. и решене № 30/20.05.20 г. по т. д. № 739/19 г., I т. о., с които е прието, че уговорката в допълнителни споразумения към договор за кредит за прибавяне към размера на редовната главница на просрочени задължения за лихви, върху които се начислява възнаградителна лихва, представлява анатоцизъм по см. на чл. 10, ал. 3 ЗЗД, който е допустим само при уговорка между търговци на основание чл. 294, ал. 1 ТЗ. Преструктурирането по чл. 13 от Наредба № 9 от 03.04.2008 г. за оценка и класификация на рисковите експозиции на банките и установяване на специфични провизии за кредитен риск (отм.) не представлява предвидена в наредба на БНБ възможност за олихвяване на изтекли лихви по чл. 10, ал. 3 ЗЗД.

По съществуващото на касационната жалба.

Предвид отговора на въпроса, по който е допуснато касационното обжалване, въззивното решение е неправилно.

Преценката на въззивния съд относно валидността на допълнителното споразумение от 25.11.2009 г. към договора за кредит за текущо потребление от 01.09.2006 г. не съответства на дадените в практиката на ВКС разрешения. Уговорката в допълнително споразумение от 25.11.2009 г., по което страна е физическо лице-потребител, за увеличаване на главницата чрез прибавяне на изтекли лихви и начисляване върху тях на възнаградителни лихви, са нищожни на основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 във вр. с чл. 10, ал. 3 от ЗЗД. Налице е анатоцизъм, тъй като, както Наредба № 9/03.04.2008 г. (отм.), така и друга наредба на БНБ, не предвиждат възможност за олихвяване на изтекли лихви. Изводите за нищожност на клаузата за увеличаване на главницата чрез прибавяне на изтекли лихви и начисляване върху тях на възнаградителни лихви, включена в допълнителното споразумение от 25.11.2009 г. към договора за кредит за текущо потребление от 01.09.2006 г., изключват възможността размерът на дължимите от касаторите суми да се определя по приетия с допълнителното споразумение начин. Наред с това, постигнатата с допълнителното споразумение уговорка за промяна на дължимия лихвен процент от 7, 95 % /по договора за кредит/ на 14, 95 %- т. 1. 3 от доп. споразумение, представлява и спогодба върху непозволен договор, доколкото

прибавените към главницата лихви са изчислени въз основа на клаузата на чл. 6 от договора, приета от въззивния съд за нищожна като неравнопоставена в частта, касаеща заплащането на "лихва, формирана от базов лихвен процент за този вид кредити, определян периодично от кредитора". С оглед забраната за влошаване положението на жалбоподателите, приетата от съда нищожност на тази клауза не може да бъде преразглеждана в настоящото производство, образувано по касационна жалба на длъжниците по договора за кредит. Нищожността на клаузата на чл. 6 от договора за кредит за текущо потребление в посочената по-горе нейна част, с която се определя размерът на лихвата, също води до нищожност на клаузите на допълнителното споразумение с оглед правилото на чл. 366 ЗЗД.

По тези съображения настоящият съдебен състав приема, че въззивният съд е допуснал нарушения на материалния закон и съществени нарушения на съдопроизводствените правила, съставляващи касационни основания по чл. 281, т. 3 ЗЗД във вр. чл. 293, ал. 2 ГПК, поради което и в частта, в която се обжалва, въззивното решение следва да бъде отменено и вместо него бъде постановено друго, с което да бъдат обявени за нищожни като противоречащи на закона и останалите клаузите на допълнително споразумение от 25.11.2009. към договора за кредит за текущо потребление от 01.09.2006 г.

19. Лице което има нужда от спешна психиатрична помощ по смисъла на чл. 153, ал. 1 ЗЗ може да бъде принудително настанено за лечение в психиатричното заведение по преценка на ръководителя му, но за срок не по-дълъг от 24 часа.

Съгласно чл. 153, ал. 1 ЗЗ, спешната психиатрична помощ е съвкупност от медицински правила и дейности, които се прилагат спрямо лица с очевидни признаци за психично разстройство, когато поведението или състоянието им представлява пряка и непосредствена опасност за собственото им здраве или живот или за здравето или живота на други лица.

Съгласно ал. 3 на чл. 153 ЗЗ спешна психиатрична помощ се оказва съгласно утвърдените медицински стандарти, с които лицата оказващи психиатрична помощ са обвързани и съобразно който стандарт следва да се преценява правомерността на тяхното поведение.

Ако лечебното заведение не получи становище от съда/прокуратурата за задържане и освидетелстване на пациента, след овладяване на болестните прояви, предизвикали спешното настаняване, той следва да бъде освободен, освен ако не изрази желание да се лекува доброволно.

Чл. 153 ЗЗ

чл. 154, ал. 1, вр. чл. 153, ал. 3 ЗЗ

чл. 30, ал. 2 от Конституцията

чл. 5, § 1, б. "е" във вр. чл. 5, § 4 от КЗПЧОС

Решение № 103 от 20.05.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2050/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Десислава Попколева

Касационното обжалване е допуснато на основание чл. 280, ал. 2, предл. 3 ГПК - очевидна неправилност в хипотезата на тежко нарушение на материалния закон, доколкото последният е приложен в неговия противоположен смисъл, което е пряко установимо от мотивите на въззивния акт.

Касаторът поддържа неправилност на решението поради нарушение на материалния закон, съществено нарушение на процесуалните правила и необоснованост. Доводите са, че по делото не били ангажирани доказателства, че настаняването му в психиатричната болница, извършено на 10.05.2014 г. е при условията на спешност, като поддържа, че такива съществуват само за доказано психично болни лица, които се водят на отчет в съответното ЦПЗ. На следващо място поддържа, че нито първоинстанционният, нито въззивният съд са обсъдили, че по отношение на него не са били налице посочените в чл. 146, ал. 1, т. 1, т. 2 и т. 3 от Закона за здравето предпоставки; че е липсвало правно основание за издаване на епикриза № 333/2014 г. от "Център за психично здраве – С. " ЕООД, както и че не е налице информирано съгласие от негова страна. Според касатора е нарушена нормата на чл. 52, ал. 4 от Конституцията на Република България, според която никой не може да бъде подлаган принудително на лечение и на санитарни мерки, освен в предвидените от закона случаи, а съгласно Закона за здравето, принудителното настаняване за лечение може да бъде осъществено единствено въз основа на съдебно решение, каквото в настоящия случай не било налице. Позовава се и на нарушения на нормите на чл. 30, ал. 1, ал. 2, ал. 3, чл. 35, ал. 1 от Конституцията, чл. 5 § 1 и чл. 8 от ЕКЗПЧОС, чл. 2 от Протокол № 4 към Конвенцията, чл. 3, § 2, т. а, чл. 6, чл. 45 от ХОПЕС, чл. 87, ал. 1, чл. 88, чл. 146, 147, 154 и 157 от Закона за здравето и Наредба № 24/2004 г. на МЗ, регламентираща медицински стандарт "Психиатрия". В открито съдебно заседание, касаторът поддържа касационната жалба и моли обжалваното решение да бъде отменено, като вместо него иска за заплащане на обезщетение за неимуществени вреди да бъде уважен изцяло.

Ответната страна - Държавна психиатрична болница "Д-р Г. К. ", [населено място], редовно призована, не изпраща представител. В писмена молба се поддържа становище за неоснователност на касационната жалба.

Ответната страна – "Център за психично здраве – С. " ЕООД, редовно призована, не изпраща представител.

За да отхвърли предявения частичен иск с правно основание чл. 49 вр. чл. 45 ЗЗД въззивният съд е приел, че ищецът е приведен от полицейски служители при първия ответник – Център за психично здраве - С. при условията на спешност, т. е. в хипотезата на чл. 153, ал. 1 ЗЗ, предвиждаща прилагане на спешна психиатрична помощ спрямо лица с очевидни признаци на психично разстройство, когато поведението или състоянието им представлява пряка и непосредствена опасност за здравето и живота на други лица. От епикризата, издадена от лекар, работещ в центъра за психично здраве се установява, че ищецът с поведението си е представлявал пряка и непосредствена опасност за здравето и живота на околните, като е направена преценка, че спешната психиатрична помощ в случая следва да се окаже от друго лечебно заведение, посочено в чл. 153, ал. 2 ЗЗД, а именно лечебно заведение за стационарна психиатрична помощ, каквото заведение представлява втория ответник - Държавна психиатрична болница "Д-р Г. К. ", [населено място], към което е насочен ищеца. Прието е, че хоспитализирането на ищеца в болницата на 10.05.2014 г. е именно в хипотезата на спешност, което се установява от заключението на приетата по делото съдебно-психиатрична експертиза, според което представената анамнеза и установеното при психиатричния преглед са основания за хоспитализация по спешност с цел овладяване на спешното състояние. При съобразяване на събраните по делото писмени доказателства, съдът е приел, че със заповед на директора на болницата от 12.05.2014 г., ищецът е настанен временно за срок от 24 часа, след като е постъпил по спешност на 10.05.2014 г., т. е. за периода от 10. 05. - 12.05.2014 г. ищецът е пребивавал в лечебното заведение по спешност по смисъла на 153, ал. 1 ЗЗ, а от 12.05.2014 г. до изписването му на 15.05.2014 г., е пребивавал в условията на чл. 154 ЗЗ, тъй като срокът от 24 часа е продължен с 48 часа с разпореждане на РС Раднево от 12.05.2014 г. Този срок е изтекъл на 15.05.2014 г., на която дата е било насрочено и съдебното заседание за

разглеждане на внесеното от директора на болницата искане за провеждане на задължително лечение на ищеца. След прекратяване на производството по ч. гр. д. № 223/2014 г., ищецът е изписан от болницата на същата дата.

Правилно въззивният съд е приел, че по отношения на първия ответник не са налице предпоставките за ангажиране на отговорността по чл. 49 ЗЗД. Съгласно чл. 52, ал. 4 от Конституцията на РБ никой не може да бъде подлаган на принудително лечение и санитарни мерки, освен в предвидените от закона случаи. В чл. 153 ЗЗ е уреден редът при необходимост от прилагане на спешна психиатрична помощ, при който не се изисква съгласието на лицата, спрямо които се прилага тя. В настоящият случай ищецът е задържан за 24 часа с полицейска заповед за времето от 09.05. до 10.05.2014 г., като преди изтичането на този срок той е приведен при първия ответник – Център за психично здраве - С. при условията на спешност, т. е. изпращането му в центъра попада в хипотезата на чл. 153, ал. 2 вр. ал. 1 ЗЗ, тъй като този ответник попада в категорията лечебни заведения, които са компетентни да оказват спешна психиатрична помощ. Изготвилният епикриза лекар обаче е преценил, че тази помощ следва да се окаже от друго лечебно заведение, посочено в чл. 153, ал. 2 ЗЗ, а именно – Държавна психиатрична болница, [населено място] и е насочил ищеца за хоспитализиране в болницата. От изложеното следва извод, че първият ответник не е нарушил с поведението на свой служител законовите условия и реда при лечение на психично разстройство в условията на спешност, поради което липсва елемента противоправност в действията на лицето, на което е възложена работата, поради което искът срещу първия ответник е неоснователен.

Неправилни са обаче изводите на въззивния съд, че не е налице противоправност в действия на служители на втория ответник, доколкото задържането на ищеца в психиатричното заведение за периода 10.05 – 12.05.2014 г. било обусловено от състоянието му, което изисквало спешна психиатрична помощ, а разпоредбата на чл. 153 ЗЗ не обвързва овладяването на спешното състояние с конкретен срок, за разлика от разпоредбата на чл. 154, ал. 1 ЗЗ, съгласно която когато състоянието на лице по чл. 146, ал. 1, т. 1 и т. 2 налага продължаване на лечението след овладяване на спешното състояние, ръководителят на лечебното заведение взема решение лицето да бъде настанено временно за лечение за срок не по-дълъг от 24 часа, като уведомява незабавно близките на пациента за това.

Според даденото от въззивния съд тълкуване, лице с психично разстройство може да бъде задържано без конкретно определен срок докато бъде овладяно спешното му състояние, като след това ръководителят на лечебното заведение може да вземе решение лицето да бъде настанено временно за лечение за срок не по-дълъг от 24 часа. Настоящият състав на ВКС приема, че подобно тълкуване е неправилно, тъй като то води до неограничена дискреционна преценка на ръководителя на болничното заведение относно продължителността на престоя на лицето по спешност за овладяване на спешното състояние, при липса на процесуален ред по който да се осъществи контрол от съда върху тази преценка и влиза в пряко противоречие с чл. 30, ал. 2 от Конституцията и чл. 5, § 1, б. "е" във вр. чл. 5, § 4 от КЗПЧОС, гарантиращи правото на свобода и сигурност и имащи за цел да осигурят, че никой не трябва да бъде лишаван от свободата си по "произволен начин". Горното налага нормите, уреждащи спешната психиатрична помощ да се тълкуват корективно за да се определи какъв е максималния срок за принудително лечение при спешност на състоянието на пациента. Съгласно чл. 153, ал. 1 ЗЗ, спешната психиатрична помощ е съвкупност от медицински правила и дейности, които се прилагат спрямо лица с очевидни признаци за психично разстройство, когато поведението или състоянието им представлява пряка и непосредствена опасност за собственото им здраве или живот или за здравето или живота на други лица. Съгласно ал. 3 на чл. 153 ЗЗ спешна психиатрична помощ се оказва съгласно утвърдените медицински стандарти, с които лицата оказващи психиатрична помощ са обвързани и съобразно който стандарт следва да се преценява

правомерността на тяхното поведение. С чл. единствен, ал. 1 от Наредба № 24 от 7.07.2004 г. за утвърждаване на медицински стандарт "Психиатрия" са утвърдени медицинските стандарти за "Психиатрия", съгласно приложението към наредбата. Настаняването на пациенти в психиатрично отделение или клиника по спешност е регламентирано в т. 1. 7 от приложението, като съгласно подточка 7 към т. 1. 7, след спешно настаняване на пациента в психиатрично отделение/клиника без негово съгласие, до изтичането на 24 часа ръководителят на болничното заведение организира клинична конференция за изясняване на състоянието и третирането на пациента и уведомява съда/прокуратурата за спешното настаняване. Медицинската справка следва да съдържа подробно описание на болестните прояви на пациента и свързания с тях риск за него или за околните. В нея се изразява и мнение относно необходимостта от разкриване на процедура за задължително/принудително лечение и същата следва да бъде доставена в съда/прокуратурата от нарочен куриер, който незабавно да получи обратно становище. При невъзможност за своевременно изпращане на медицинската справка, болничното заведение уведомява съда/прокуратурата чрез факс или по телефона. Съгласно т. 8, ако лечебното заведение не получи становище от съда/прокуратурата за задържане и освидетелстване на пациента, след овладяване на болестните прояви, предизвикали спешното настаняване, той следва да бъде освободен, освен ако не изрази желание да се лекува доброволно. При систематичното тълкуване на нормата на чл. 154, ал. 1 вр. чл. 153, ал. 3 ЗЗД във вр. с т. 1. 7, под. 7 и 8 от приложение към Наредба № 24 от 7.07.2004 г. за утвърждаване на медицински стандарт "Психиатрия", се налага изводът, че лице което има нужда от спешна психиатрична помощ по смисъла на чл. 153, ал. 1 ЗЗ може да бъде принудително настанено за лечение в психиатричното заведение по преценка на ръководителя му, но за срок не по-дълъг от 24 часа. Въз основа на изложеното тълкуване, настоящият състав приема, че ищецът е бил незаконосъобразно настанен за принудително лечение в периода от 11. 05 – 13.05.2014 г., тъй като е липсвало правно основание, въз основа на което ищецът да е принудително лекуван. За периода от 10. 05-11.05.2014 г. правното основание, на което ищецът е бил настанен е била заповедта на ръководителя на болничното заведение, а за периода от 13.05. – 15.05.2014 г. – разрешението на районния съд. Следователно поведението на изпълнителя на работата по смисъла на чл. 49 ЗЗД е било противоправно, тъй като то противоречи на императивната разпоредба на чл. 147, ал. 1 ЗЗ, както и на чл. 52, ал. 4 от Конституцията, доколкото за периода от 11.05 – 13.05.2014 г. е липсвало годно правно основание, въз основа на което ищецът да бъде настанен в заведението за принудително лечение, поради което следва да се ангажира отговорността на възложителя на работата.

В случая ищецът безспорно е претърпял неимуществени вреди, изразяващи се в стрес, срам, накърнено достойнство и чест поради незаконното му задържане в психиатричното заведение за период от два дни, които следва да бъдат обезщетени на основание чл. 52 ЗЗД. При определяне размера на обезщетението настоящият състав, съобразявайки от една страна, че незаконните действия на лекарите в състава на болницата са нарушили неимуществени права на ищеца с конституционно основание, а от друга страна – краткия незаконен престой в болничното заведение, намира, че справедливото обезщетение за понесените неимуществени вреди възлиза на 1000 лв., до който размер следва да бъде уважен иска срещу ответника Държавна психиатрична болница "Д-р Г. К. ".

Гореизложеното налага отмяна на въззивното решение в частта, с което искът срещу Държавна психиатрична болница "Д-р Г. К. ", [населено място] е отхвърлен за сумата от 1 000 лв. и постановяване на друго, с което искът да бъде уважен до този размер. В останалата обжалвана част, с която е потвърдено първоинстанционното решение за отхвърляне изцяло на частичният иск срещу ответника "Център за психично здраве – С. " ЕООД, както и в частта, с която е отхвърлен иска срещу ответника Държавна

психиатрична болница "Д-р Г. К. ", [населено място] за разликата над 1 000 лв. до пълния предявен размер на частичния иск от 6 000 лв., въззивното решение е правилно и следва да бъде оставено в сила.

III. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКАТА КОЛЕГИЯ

20. Възникването на право на обезщетение за неимуществени вреди не е обусловено от предявяването му по исков ред или от признаването му със съдебен акт, но с оглед личния характер на посоченото право, ако пострадалият не е обявил волята си, че търпи неимуществени вреди в резултат на болки и страдания и не е обективирал личната си преценка, че желае да упражни правото си на обезщетение за тези вреди, наследниците му не могат да наследят това право и да го упражнят вместо него.

Според трайната практика на ВКС, ако приживе пострадалият е предявил иск за обезщетение за неимуществени вреди, при неговата смърт исковият процес следва да продължи с участието на наследниците му. Без значение е дали правото на обезщетение за неимуществени вреди е било упражнено по исков ред, или извънсъдебно – с отправено до застрахователя искане за заплащане обезщетение.

Макар в КЗ (отм.) извънсъдебното искане до застрахователя за заплащане на обезщетение да не е предвидено като задължителна предпоставка за допустимост на прекия иск на увредените лица, както е в КЗ (обн. ДВ, бр. 102 от 29 декември 2015 г., в сила от 1 януари 2016 г.), значението на такава покана за упражняване на правото на обезщетение за неимуществени вреди не може да бъде отречено.

Чл. 226 КЗ (отм.)

Чл. 52 ЗЗД

Решение № 60170 от 13.05.2022 г. на ВКС по т. д. № 1435/2020 г., II т. о., докладчик съдията Анна Баева

Допуснато е касационно обжалване на въззивното решение по следния процесуалноправен въпрос: "Допустим ли е иск по чл. 226 КЗ (отм.), предявен от наследниците на увреденото лице, починало преди завеждане на делото, но след предявяване на претенцията на това лице пред застрахователя?"

Въззивният съд е приел за установено, че с влязла в сила присъда Т. Р. М. е признат за виновен в това, че на 01.03.2012 г. в [населено място] поради нарушение на правилата за движение е причинил смъртта на С. К. С. и е осъден да заплати на основание чл. 45, ал. 1 ЗЗД на М. Т. С. сумата 50 000 лева, а на К. С. С. и на С. С. М. – по 30 000 лева, представляващи обезщетение за претърпените неимуществени вреди в резултат на престъплението, ведно със законната лихва, считано от 05.03.2012 г. Посочил е, че по повод заявление на ищците от 12.01.2015 г. при ответника е била образувана преписка по щета № 11419000307, като видно от писмо с изх. № 3984 от 28.10.2016 г. ответникът ги е уведомил, че отказва да изплати обезщетение за претърпените от М. Т. С. вреди поради настъпила смърт на същата. Взел е предвид, че М. С. е починала на 27.02.2015 г. и е оставила за наследници децата си – ищците по делото.

Въззивният съд, за да обезсили първоинстанционното решение и да прекрати производство по делото, е намерил за основателно възражението за липсата на материалноправна легитимация на ищците да предявят иски по чл. 226, ал. 1 КЗ (отм.),

като е изложил съображения, че искът за обезщетяване на неимуществени вреди е личен, поради което, ако носителят на вземането за обезщетение почине, преди да е предявил иска си, неговите наследници не могат да търсят обезщетение по съдебен ред. Посочил е, че доколкото от ищците не се поддържа твърдението от общата наследодателка приживе да са били заявени срещу застрахователя – ответник претенции за заплащане на обезщетение за неимуществени вреди на основание договора за застраховка "Гражданска отговорност", а напротив, изричното им твърдение е, че тя е починала преди извънсъдебното заявяване на искането до застрахователя, то тези неимуществени вреди като такива със строго личен характер са се погасили със смъртта ѝ.

По поставения процесуалноправен въпрос:

Неимуществените вреди, подлежащи на обезщетяване чрез пряк иск по чл. 226 КЗ (отм.), се свеждат основно до такива, свързани с физически болки и страдания от телесни увреждания или болки и страдания, причинени от смърт на близък. Засегнатите в този случай блага са неимуществени. Право на обезщетение за причинени неимуществени вреди имат лицата, чиито здраве или телесна цялост са били увредени и в резултат на това са претърпели болки и страдания, както и лицата, които поради родствени или близки отношения от настъпилата смърт на пострадалия са претърпели душевни страдания. Неимуществените вреди нямат стойностно изражение, поради което съгласно чл. 52 ЗЗД размерът на паричното обезщетение за тях се определя от съда по справедливост. Възникването на право на обезщетение за неимуществени вреди не е обусловено от предявяването му по исков ред или от признаването му със съдебен акт.

Наследството представлява съвкупност от имуществените права и задължения на наследодателя. Дали се търпят неимуществени вреди поради болки и страдания зависи от личната преценка на пострадалия, който трябва да има съзнание за настъпването на такива и да афишира тази своя воля, като упражни правото си на обезщетение пред задълженото лице. Поради това, с оглед личния характер на посоченото право, ако пострадалият не е обявил волята си, че търпи неимуществени вреди в резултат на болки и страдания и не е обективирал личната си преценка, че желае да упражни правото си на обезщетение за тези вреди, наследниците му не могат да наследят това право и да го упражнят вместо него.

Според трайната практика на ВКС, ако приживе пострадалият е предявил иск за обезщетение за неимуществени вреди, при неговата смърт исковият процес следва да продължи с участието на наследниците му. Даденото разрешение е обусловено от обстоятелството, че в този случай предмет на делото не е защита на строго лични права /напр. право на възстановяване на работа, на промяна на име и т. н. /. Следва да се приеме, че правото на обезщетение за неимуществени вреди се наследява и ако приживе пострадалият отправи извънсъдебно искане да му бъде заплатено такова обезщетение от задълженото за това лице. В този случай пострадалият е афиширал пред длъжника личната си преценка, че е претърпял болки и страдания и е упражнил правото си на обезщетение за неимуществени вреди. Доколкото това право има паричен еквивалент, с който се съизмерява обезщетението, веднъж упражнено чрез заявената от пострадалия воля да бъде обезщетен за търпените неимуществени вреди, то може да бъде наследено. Поради това е без значение дали правото на обезщетение за неимуществени вреди е било упражнено по исков ред или извънсъдебно – с отправено до застрахователя искане за заплащане обезщетение, тъй като последиците от предявяването на иск са свързани с възникването на процесуално правоотношение и възможността за настъпване на правоприемство в него, но не и с възникването и упражняването на правото на обезщетение. С оглед изложеното възприетото в практиката на ВКС разрешение за наследяване на правото на обезщетение за неимуществени вреди следва да се приложи и при наличие на претенция, отправена до застрахователя, независимо дали при действието на КЗ (отм.) или на новия КЗ /обн. ДВ, бр. 102 от 29 декември 2015 г., в сила от 1 януари 2016 г./ . Макар в КЗ (отм.) извънсъдебното искане до застрахователя за заплащане на

обезщетение да не е предвидено като задължителна предпоставка за допустимост на прекия иск на увредените лица, както е в КЗ /обн. ДВ, бр. 102 от 29 декември 2015 г., в сила от 1 януари 2016 г. /, значението на такава покана за упражняване на правото на обезщетение за неимуществени вреди не може да бъде отречено.

Предвид изложените съображения следва да се приеме, че когато приживе пострадалият е предявил пред застрахователя претенция за заплащане на обезщетение за неимуществени вреди, вече упражненото от него право на обезщетение се наследява от наследниците му, които при отказ на застрахователя могат да го предявят с иск по чл. 226 КЗ (отм.).

По касационната жалба:

С оглед дадения отговор на поставения процесуалноправен въпрос въззивното решение се явява неправилно. В настоящия случай с влязла в сила присъда по НОХД № 5048/2012 г. на СГС на пострадалата М. Т. С. е присъдено обезщетение в размер на 50 000 лева за претърпените от нея неимуществени вреди от настъпило на 01.03.2012 г. ПТП. От представените с исковата молба писма изх. № 1863 от 08.04.2015 г. и изх. № 3984 от 28.10.2016 г. на ЗК "Уника" АД е видно, че щета № 11419000307/12.01.2015 г. е образувана по искане от 12.01.2015 г., но е отказано заплащане на обезщетение на М. Т. С., тъй като е починала. Въпреки че самото искане от 12.01.2015 г. не е своевременно представено по делото, въз основа на посочените писмени доказателства следва да се приеме, че претенция за заплащане на застрахователно обезщетение е заявена от пострадалата М. Т. С. преди смъртта ѝ, настъпила на 27.02.2015 г., както с предявен в наказателното производство иск против делинквента, така и с извънсъдебно искане до застрахователя.

С оглед на това настоящият състав намира, че тъй като пострадалата М. Т. С. приживе е упражнила правото си да поиска от застрахователя обезщетение за претърпените от нея неимуществени вреди от настъпилото на 01.03.2012 г. ПТП, предявеният от ищите К. С. С. и С. С. М. в качеството им на нейни наследници иск по чл. 226 КЗ (отм.) за заплащане на поисканото от нея обезщетение е допустим.

Като е достигнал до противния извод, въззивният съд е постановил неправилно решение, което следва да бъде отменено и на основание чл. 293, ал. 3 ГПК делото следва да бъде върнато на въззивния съд за ново разглеждане от друг състав и постановяване на решение по същество на предявения иск.

21. Законното правило на чл. 266, ал. 1, изр. 1 ЗЗД, регламентиращо задължението на поръчващия да заплати възнаграждението за приетата работа, е неприложимо при договор за взаимодействие между лечебни заведения, сключен на основание чл. 95, ал. 1, т. 1 от Закона за лечебните заведения, в хипотеза, при която лечебното заведение – изпълнител не е регистрирано по предвидените в ЗЛЗ ред и условия, или не е дадено разрешение за извършване на съответната медицинска дейност.

Чл. 55, ал. 1 ЗЗД

Чл. 266, ал. 1, изр. 1 ЗЗД

Чл. 11, ал. 2 ЗНА

Чл. 95, ал. 1, т. 1 ЗЛЗ

Решение № 17 от 18.05.2022 г. на ВКС по т. д. № 6/2021 г., II т. о., докладчик председателят Татяна Върбанова

Допуснато е касационно обжалване по следния обобщен и конкретизиран правен въпрос: Приложимо ли е законовото правило на чл. 266, ал. 1 ЗЗД по отношение на сключен под режима на Закона за лечебните заведения договор по чл. 95, ал. 1, т. 1 ЗЛЗ - за взаимодействие между лечебни заведения.

В жалбата се поддържат касационни оплаквания за неправилност на атакувания съдебен акт на основанията по чл. 281, т. 3 ГПК, с искане за касирането му. Изразява се несъгласие с изведените от апелативния съд изводи относно влизането в сила и действието на сключения между страните договор за осигуряване на медицински услуги от ответника и за приложимост на общите разпоредби на ЗЗД, регламентиращи договора за изработка. Касаторът счита, че след като процесният договор е сключен на основание чл. 95, ал. 1, т. 1 ЗЛЗ, по който страни могат да бъдат само лечебни заведения, то съобразно посоченото основание е изрично записаното в § 2 от преходните разпоредби на договора, че изпълнението на задълженията и реализирането на правата на страните започва от датата, на която двете страни, и всяка поотделно, са получили необходимите разрешения и регистрации по ЗЛЗ, а липсата на такава регистрация пречатства пораждането на правно действие на договора и изпълненото от ответника подлежи на връщане.

Ответникът по касационната жалба - Медицински център "Кардиа Ко" ООД, ЕИК[ЕИК], чрез процесуален пълномощник, оспорва изцяло основанията за касиране и по съображения в писмен отговор и в защита, поддържани в публичното съдебно заседание на 16.02.2022 г., моли за потвърждаване на въззивното решение. Твърди, че общите разпоредби на гражданското законодателство намират приложение при правното третиране на сделките, които дадено лечебно заведение сключва с друго лечебно заведение, съгласно чл. 3, ал. 5 и ал. 7 ЗЛЗ. Сочи още, че: с нормата на чл. 95, ал. 1, т. 1 ЗЛЗ е въведено изключение от съдържащата се в чл. 9, ал. 6 ЗЛЗ забрана за осъществяване на дейност от друго лечебно заведение на територията на държавно или общинско лечебно заведение, а липсата на регистрация на една от страните по сключен договор по реда на чл. 95, ал. 1, т. 1 ЗЛЗ не води до неговата недействителност. Освен това, се твърди, че § 2 от ПЗР на процесния договор между страните, в който е предвидено, че изпълнението на задълженията и реализирането на правата на страните започва от датата, на която всяка от тях е била регистрирана като лечебно заведение, има отношение към въпроса – кога се падежират задълженията на всяка от страните, който падеж не е посочен и е допустимо да бъде определен по реда на чл. 69 ЗЗД, а от друга страна, в договора няма разпоредба, която да отлага влизането в сила или действието на договора.

Върховният касационен съд, Търговска колегия, второ отделение, като взе предвид оплакванията в жалбата и доводите на страните, и след проверка по реда на чл. 290, ал. 2 ГПК относно правилността на атакувания съдебен акт, приема следното:

При постановяване на обжалваното решение, съдебният състав на Апелативен съд – София е приел за безспорно, че на 30.03.2016 г. е сключен договор между страните по реда на чл. 95 ЗЛЗ, според който МБАЛ "Света Петка" АД, [населено място] е възложило на изпълнителя - "Медицински център Кардиа Ко" ООД, [населено място], да осигурява на възложителя предоставянето на медицински услуги по медицински специалности "кардиология" и "инвазивна кардиология" за лечение на пациенти, постъпили при възложителя, съобразно изискванията в алгоритмите на изброените клинични пътеки, при задължение на възложителя да превежда по сметка на изпълнителя 35% от приходите от дейността по инвазивна кардиология, заплащани от НЗОК и/или от пациенти /чл. 9, изм. с анекс от 13.09.2016 г. /. В мотивите към решението е цитиран и § 2 от Преходните, допълнителни и заключителни разпоредби към договора, според който, изпълнението на задълженията и реализирането на правата на страните по договора започва от датата, на която двете страни, и всяка поотделно, са получили необходимите разрешения и регистрации по ЗЛЗ, за изпълнение на дейностите, посочени в договора, в съответствие с

действащите нормативни актове и добрата медицинска практика, а за начална дата на започване на изпълнението на задължението е приета по-далечната дата на полученото разрешение и/или регистрация.

След преценка на представените в първоинстанционното производство двустранно подписани протоколи, въззивният съд е изразил становище, че те обективират надлежното изпълнение на договора от страна на ответника, без да е направено възражение от ищеца за липсата на регистрация на ответника като лечебно заведение. Съдът е констатирал, че въз основа на протоколите и съобразно издадените 4 броя фактури, ищцовата болница е заплатила исковата сума за периода м. август – м. ноември 2016 г., вкл.

Решаващият съдебен състав е извел извод за обвързаност на страните от валидно облигационно правоотношение, въз основа на влезлия в сила на 30.03.2016 г. договор, в който няма изрично посочено условие, че при несбъждане на условието на § 2, същият няма да породи правни последици. Приел е също, че независимо от липсата на регистрация на ответника като лечебно заведение и липса на необходимите разрешения за посочения по-горе период, изпълнението е прието и заплатено от ищеца, съгл. чл. 266, ал. 1 ЗЗД.

Решението е валидно и процесуално допустимо.

По правния въпрос, обусловил допускането на касационно обжалване, настоящият състав намира следното:

Законът за лечебните заведения урежда устройството и дейността на всички видове лечебни заведения в Република България, с подробна регламентация на техния търговскоправен и административноправен статут. Всички лечебни заведения имат специален предмет на дейност – извършването на медицинска дейност, независимо от това дали са търговски дружества, кооперации или физически лица - еднолични търговци, или упражняващи свободна професия. В разпоредбата на чл. 3, ал. 6, сега ал. 7, от посочения закон е предвидено, че за лечебните заведения са приложими разпоредбите на Търговския закон и Закона за кооперациите, а за чуждестранните дружества – законодателството на държавата по регистрация, ако в ЗЛЗ не е предвидено друго.

Независимо от търговскоправния статут на лечебните заведения, законодателят е предвидил специална форма на държавен контрол за извършването на съответните медицински дейности, чрез изискването за спазване на предвидения в ЗЛЗ регистрационен или разрешителен режим, в зависимост от вида на лечебното заведение.

Лечебните заведения за извънболнична помощ, хосписите и медицинските факултети, извършващи лечебна и диагностична дейност при практическото обучение на студенти по медицина, подлежат на регистрация по предвидените в Глава седма, Раздел II от ЗЛЗ ред и условия, от компетентния орган – съответната Регионална здравна инспекция, на чиято територия се намира лечебното заведение /съгласно редакцията на ЗЛЗ преди изменението на закона – ДВ бр. 102/2018 г., в сила от 01.04.2019 г. /, а сега – от изпълнителния директор на Изпълнителна агенция "Медицински надзор".

Медицинският център, като форма на лечебно заведение за специализирана извънболнична помощ, е изрично регламентиран в чл. 16 ЗЛЗ, като наред с общите изисквания за регистрацията на центъра, законодателят е предвидил и специални изисквания както по отношение необходимите документи за вписването на центъра в регистъра на лечебните заведения за извънболнична помощ, така и по отношение организацията на неговата дейност.

За осъществяването на дейността на лечебните заведения за болнична помощ и на останалите, изчерпателно посочени в чл. 46 ЗЛЗ лечебни заведения, е необходимо даване на разрешение от министъра на здравеопазването.

В чл. 3, ал. 3 от ЗЛЗ, в редакция преди ЗИД ЗЛЗ – ДВ бр. 54/2020 г., а сега чл. 3, ал. 4 ЗЛЗ, се съдържа изрична забрана по отношение на всички лечебни заведения за осъществяване на медицинска дейност преди регистрацията им или получаване на

разрешение при условията и по реда на този закон, обективирани в съответния административен акт и вписване в специален публичен регистър. Липсата на регистрация или разрешение за дейността на съответното лечебно заведение пречат за възможността и за осъществяване на взаимодействие между лечебните заведения в хипотезите, предвидени в Глава единадесета от ЗЛЗ, включително и за изпълнение на сключени, на основание чл. 95, ал. 1, т. 1 ЗЛЗ, договори за предоставяне на медицински специалисти и медицински услуги. Дори и да е сключен такъв договор, то с оглед на неговия специфичен предмет и императивно установения регистрационен/разрешителен режим, договорените дейности не биха могли да се изпълняват преди договарящите се лечебни заведения да са получили разрешение, или преди регистрацията им. За неприложима следва да се приеме и нормата на чл. 69, ал. 2 ЗЗД, според която изпълнението на поетото задължение е предоставено на волята или възможностите на длъжника, в хипотезата, когато страните по сключен договор по чл. 95, ал. 1, т. 1 ЗЛЗ – за предоставяне на медицински услуги, са уговорили отлагателно условие, чието сбъдване зависи и от волята на длъжника - изпълнител по договора. Този извод следва от забраната по чл. 3, ал. 4 ЗЛЗ, както и от това, че липсата на регистрация или разрешение по реда и при условията на ЗЛЗ, вкл. отказът на компетентните държавни органи да регистрират, или да разрешат осъществяването на съответната медицинска дейност, означава и липса на медицинска правоспособност, независимо от предходно извършено вписване на лечебно заведение в ТРРЮЛНЦ.

Несъмнено, договорът по чл. 95, ал. 1, т. 1 ЗЛЗ, притежава правна характеристика и на договор за изработка. Независимо от това, предвид изложените по-горе съображения, съдържащата се в ЗЗД законова регламентация на договора за изработка и непротиворечивата съдебна практика относно: изпълнението, приемането на работата без възражения от страна на възложителя и задължението на последния да плати на изпълнителя уговореното възнаграждение, е неприложима. Извод в обратния смисъл не би могъл да се изведе от съдържащата се в чл. 3, ал. 4, сега ал. 5, от ЗЛЗ възможност за сключване на търговски сделки от лечебните заведения, тъй като тя е приложима само когато това е необходимо за нуждите на осъществяваните от тях медицински дейности, или за нуждите на пациентите, т. е. след приключила административна процедура по регистрация/разрешение за осъществяване на конкретни медицински дейности. По правилото на чл. 11, ал. 2 от Закона за нормативните актове съдържащите се специални норми в ЗЛЗ, посочени по-горе, изключват приложението на общата уредба на договора за изработка, с оглед естеството на обществените отношения, уредени от ЗЛЗ.

Предвид горното, отговорът на правния въпрос, послужил като основание за допускане на касационно обжалване, е в следния смисъл: Законното правило на чл. 266, ал. 1, изр. 1 ЗЗД, регламентиращо задължението на поръчващия да заплати възнаграждението за приетата работа, е неприложимо при договор за взаимодействие между лечебни заведения, сключен на основание чл. 95, ал. 1, т. 1 от Закона за лечебните заведения, в хипотеза, при която лечебното заведение – изпълнител не е регистрирано по предвидените в ЗЛЗ ред и условия, или не е дадено разрешение за извършване на съответната медицинска дейност.

При така дадения отговор на релевантния за материалноправния спор въпрос, обжалваното въззивно решение е неправилно. Не може да бъде споделено изразеното от апелативния съд становище, че след като ответникът е изпълнил възложеното с процесния договор за периода от м. август до м. ноември 2016 г., независимо, че не е бил регистриран като лечебно заведение, а изпълнението е било прието и заплатено от ищеца, полученото възнаграждение не е недължимо платено. Незаконосъобразен и необоснован е и изводът, че условието в § 2 от договора не се отнася до неговото изпълнение, нито страните са предвидили, че при несбъдване на това условие, договорът няма да породи правни последици. Според цитирания § 2 от Преходните, допълнителни и заключителни

разпоредби /ПДЗР/ на договора между страните, сключен на основание чл. 95, ал. 1, т. 1 ЗЛЗ, изпълнението на задълженията и реализирането на правата на страните по договора започва от датата, на която двете страни и всяка поотделно са получили необходимите разрешения и регистрации по ЗЛЗ за изпълнението на договорените дейности, като за начална дата на започване изпълнението на задълженията страните са приели подалечната дата на полученото разрешение и/или регистрация. В § 3 ПДЗР на договора е предвидено задължение на страните, изпълнимо в периода от влизане в сила на договора – от датата на подписване на договор от МБАЛ "Света Петка" с НЗОК за съответната дейност – медицински услуги по специалностите "кардиология" и "инвазивна кардиология", до започване на неговото изпълнение, за предприемане на фактически и правни действия за получаване на необходимите им разрешения и регистрации по ЗЛЗ. От съпадащите волеизявления на страните, обективирани в § 2 от ПДЗР на процесния договор, и предвид съдържащата се в ЗЛЗ забрана за осъществяване на медицинска дейност преди регистрацията/получаване на разрешение от лечебното заведение, следва да се изведе извод, че действието на договора е поставено в зависимост от условие, зависещо и от волята на страните, доколкото на представляващите двете дружества, вече регистрирани по Търговския закон, е вменено задължение да заявят искане за регистрация/разрешение за извършване на конкретни медицински дейности. В случая, страните са обвързали пораждането на целените с договора правни последици и изпълнението на насрещните задължения от сбъдването на отлагателно условие, за което е безспорно, че не е настъпило по отношение на изпълнителя – Медицинският център не е регистриран като лечебно заведение за специализирана извънболнична медицинска помощ. Това условие е в съответствие с цитираните по-горе разпоредби от ЗЛЗ, както и в съответствие с първото предвидено в договора основание за автоматичното му прекратяване – при заличаване на регистрацията на изпълнителя, съответно, при отнемане на разрешението на възложителя. Изпълнението на изрично регламентирани в чл. 8, ал. 1 от договора задължения на Медицинския център, в качеството му на изпълнител, да осигурява договорените медицински услуги и консултации, в случая не е обусловено от предвидената в § 1 от ПДЗР на договора дата на влизане в сила на договора, а от настъпване на посоченото в § 2 условие. Отчетеното от ответника и прието от възложителя изпълнение, не е могло да породи валидно задължение за плащане на договореното възнаграждение по чл. 9 от договора, изменен с Анекс № 1 от 13.09.2016 г. Разменените престации по договора, вкл. плащанията от страна на ищцовата болница по фактури от: 30.09.2016 г., 20.10.2016 г., 21.11.2016 г. и 20.12.2016 г., в общ размер на 115 545. 20 лв., са реализирани без да е настъпило отлагателното условие, като несбъдването на последното не е в резултат на действия на болницата, нито са налице предпоставките за приложение на презумпцията по чл. 25, ал. 1, изр. 2 ЗЗД. Това обуславя извод за наличие на предпоставките по чл. 55, ал. 1, предл. второ от ЗЗД – неоснователно получаване от ответника на имуществена облага поради неосъществено основание в рамките на срока на договора, и за основателност на предявения кондикционен иск.

Поддържаните в хода на процеса доводи от ответния Медицински център, че липсата на регистрация по ЗЛЗ съставлява административно нарушение, за което би могла да се носи само административна отговорност, са ирелевантни, тъй като в случая не следва да се изяснява дали са налице отделни състави на извършени административни нарушения по ЗЛЗ или по Закона за здравето, за които, въз основа на съответните проверки от компетентните органи, съставени актове и наказателни постановления, се дължат имуществени санкции.

Независимо от основателността на иска за главницата в предявения размер, искът по чл. 86, ал. 1 ЗЗД е неоснователен за периода от плащанията по четирите фактури до предявяване на исковата молба. Както е разяснено в ППВС № 1/1979 г. задължението за връщане на даденото при неосъществено основание настъпва от момента, когато настъпва

невъзможността да се осъществи основанието. Началото на изискуемостта е начало на погасителната давност, но не води автоматично до забава на длъжника. За поставяне на длъжника в забава е необходимо той да бъде поканен от кредитора. В случая, ищецът не е отправил надлежна покана до ответника за връщане на исковата сума, поради което обезщетение за забава се дължи от депозиране на исковата молба на 27.09.2019 г. до окончателно погасяване на главницата.

Предвид горните съображения и с оглед правомощията на касационната инстанция по чл. 293, ал. 2 ГПК, въззивното решение подлежи на отмяна в частта за отхвърляне на иска за главницата в размер на 115 545. 20 лв. и уважаването му в пълния предявен размер, а по отношение на акцесорната искова претенция по чл. 86, ал. 1 ЗЗД отхвърлителното решение следва да се остави в сила.

22. Съгласно чл. 300 ГПК влязлата в сила присъда на наказателния съд е задължителна за гражданския съд относно това дали е извършено деянието, неговата противоположност и виновността на дееца, като всички останали факти, които имат отношение към гражданските последици от деянието, включително съпричиняване на вредоносния резултат от страна на пострадалия, подлежат на доказване от страната, която ги твърди с допустимите за това доказателства. Осъдителна или оправдателна, обвързващата сила на присъдата винаги предпоставя тъждество между деянието, предмет на същата и деянието, което е предмет на доказване в исковия процес пред гражданския съд.

Чл. 300 ГПК

Решение № 46 от 19.05.2022 г. на ВКС по т. д. № 408/2021 г., I т. о., докладчик съдията Анжелина Христова

Допуснато е касационно обжалване по въпроса за задължителната сила на влязлата в сила присъда на наказателния съд за гражданския съд, разглеждащ гражданските последици от деянието, по смисъла на чл. 300 ГПК.

В касационната жалба се твърди, че въззивното решение е неправилно поради нарушения на съдопроизводствените правила и на материалния закон и необоснованост. Касаторът претендира да се отмени решението и да бъде постановено ново, с което да бъде уважен изцяло предявеният иск, ведно със законната лихва до окончателното плащане. Претендира разноски за трите инстанции.

Ответникът по жалбата Ц. Г. не представя писмен отговор в законоустановения срок. В открито съдебно заседание оспорва касационната жалба и заявява претенция за присъждане на разноски.

Върховният касационен съд, Търговска колегия, състав на Първо отделение, след преценка на данните по делото и заявените касационни основания, съобразно правомощията си по чл. 290, ал. 2 ГПК приема следното:

За да потвърди първоинстанционното решение за отхвърляне на иска с правно основание чл. 274, ал. 1, т. 2 КЗ (отм.), въззивният съд излага доводи, че не са установени част от релевантните факти, а именно: че ответникът като застраховано лице – водач на лекия автомобил към момента на настъпване на процесното ПТП, е съзнавал, че управлява неизправно МПС, като независимо от това не е спрял и не е взел мерки за отстраняване на неизправността, както и, че процесното ПТП е възникнало в резултат на тази неизправност. Съдът обсъжда влязлата в сила присъда № 40/17.09.2015 г., постановена по НОХД № 143/2015 г. по описа на ОС-Видин и приема, че тя е задължителна относно противоположността на деянието на ответника, виновността и причинно-следствената

връзка между деянието и противоправния резултат. Намира, че въпреки установената съставомерност на деянието на ответника относно нарушенията по чл. 139, ал. 1, т. 1 ЗДвП и чл. 10, ал. 1, т. 1, б. "а" ППЗДвП /управлявал е неизправно МПС, чиято неизправност се е изразявала в неосигуряване равномерно спиране на всички колела и необходимите спирачни усилия на всяко колело/, не е налице безсъмнена установеност на предпоставките за ангажиране регресната отговорност на водача на лекия автомобил по чл. 274, ал. 1, т. 2 КЗ (отм.). Решаващият съдебен състав излага доводи, че по делото е установено от неоспореното заключение на автотехническата експертиза, че с оглед спецификата ѝ, конкретната повреда на управлявания от ответника автомобил, изразяваща се в блокиране /клеясване/ на спирачния цилиндър на задното ляво колело на автомобила, е могла да се констатира субективно само от много опитен водач, управлявал продължително и постоянно време конкретния автомобил, какъвто ответникът не е, и само в условията на аварийно/екстремно/ спиране. Въззивният съд стига до извод, че ответникът е бил поставен в положение на невъзможност да предвиди и предотврати общественоопасните последици от деянието си, изразяващо се в управление на лек автомобил с неизправна спирачна система, което изключва ангажирането на регресната му отговорност.

За да даде отговор на поставения правен въпрос настоящият състав на ВКС съобрази следното:

Трайна и непротиворечива е съдебната практика, че съгласно чл. 300 ГПК влязлата в сила присъда на наказателния съд е задължителна за гражданския съд относно това дали е извършено деянието, неговата противоправност и виновността на дееца, като всички останали факти, които имат отношение към гражданските последици от деянието, включително съпричиняване на вредоносния резултат от страна на пострадалия, подлежат на доказване от страната, която ги твърди с допустимите за това доказателства. Осъдителна или оправдателна, обвързващата сила на присъдата винаги предполага тъждество между деянието, предмет на същата и деянието, което е предмет на доказване в исковия процес пред гражданския съд. /решение № 25 от 17.03.2010 г., т. д. № 211/2009 г., II т. о.; решение № 163 от 26.10.2011 г., т. д. № 1025/2010 г., II т. о.; решение № 150 от 22.11.2011 г., т. д. № 1147/2010 г., II т. о.; решение № 7 от 09.03.2022 г., гр. д. № 2000/2021 г., III г. о. и др. /. Тази практика се споделя изцяло от настоящия състав на ВКС.

По основателността на касационната жалба:

Правилно въззивният съд приема, че с влязла в сила присъда № 40/17.09.2015 г., постановена по НОХД № 143/2015 г. по описа на ОС-Видин, ответникът Ц. Г. е признат за виновен и осъден за това, че на 11.12.2014 г. на път II-14 /В. -Кула/ в района на пътен възел "Новоселци" при управление на л. а. "Фолксваген-Пасат" с ДК [рег. номер на МПС], собственост на К. П. А., е нарушил конкретно посочените правила за движение по пътищата, включително и чл. 139 ППЗДвП, вр. с чл. 139, ал. 1, т. 1 ЗДвП и чл. 10, ал. 1, т. 1, б. "а" ППЗДвП и по непредпазливост е причинил смъртта на Г. М. М.. В мотивите на присъдата подробно е описан механизмът на ПТП, вкл. че управляваният от подсъдимия А. автомобил е бил с дефект на спирачната уредба, а след удара се е отклонявал в дясно, станал е неуправляем. Цитираните в присъдата разпоредби на чл. 139, ал. 1, т. 1 ЗДвП и чл. 10, ал. 1, т. 1, б. "а" ППЗДвП предвиждат, че движещите се по пътя пътни превозни средства трябва да бъдат технически изправни, като моторно превозно средство или тегленото от него ремарке е технически неизправно, ако има повреда или неизправност по основната спирачна уредба, при която не се осигурява равномерно спиране на всички колела, както и необходимите спирачни усилия за всяко колело.

Въпреки позоваването на задължителната сила на присъдата относно противоправността на деянието на ответника, виновността и причинно-следствената връзка между деянието и противоправния резултат, решаващият съдебен състав в нарушение на чл. 300 ГПК и съдебната практика по неговото приложение стига до извод,

че от събраните в настоящото производство доказателства не се установява ПТП да е възникнало в резултат на процесната неизправност на автомобила, както и че ответникът е бил поставен в положение на невъзможност да предвиди и предотврати общественотоопасните последици от деянието си, изразяващо се в управляване на лек автомобил с неизправна спирачна система. Обстоятелствата, че ПТП, при което е настъпила смъртта на Г. М., е резултат от нарушения на множество правила за движение по пътищата, включително и на разпоредбите, задължаващи водачите на МПС да управляват изправни автомобили, в това число с изправна спирачна уредба, като виновен за това деяние е водачът Ц. Г., са установени със задължителна за гражданския съд сила. Деянието на подсъдимия Г. /ответник по иска с правно основание чл. 274, ал. 1, т. 2 КЗ, отм. /, виновността му и причинно-следствената връзка между деянието и противоправния резултат /смъртта на Г. М. / са установени със задължителна сила с влязлата в сила присъда. Като е приел въз основа на събраните в първоинстанционното производство доказателства, че не се установява ПТП да е възникнало в резултат на процесната неизправност на автомобила и като е формирал извод, че ответникът е бил поставен в положение на невъзможност да предвиди и предотврати общественотоопасните последици от деянието си, изразяващо се в управляване на лек автомобил с неизправна спирачна система, т. е. че е налице случайно деяние по чл. 15 НК, въззивният съд не е зачел задължителната сила на присъдата съгласно чл. 300 ГПК. Наличието на случайно деяние-факти и обстоятелства, от които да се направи извод, че деецът не е бил длъжен или не е могъл да предвиди настъпването на общественотоопасните последици, изключва вината за причинените вреди.

Въпреки допуснатото нарушение на чл. 300 ГПК, изразяващо се в незачитане на задължителната сила на влязлата в сила присъда, с която ответникът по иска е признат за виновен за причиняването на смъртта на Г. М. при процесното ПТП, включително поради управляване на автомобил с неизправна спирачна уредба, като краен резултат постановеното въззивно решение, с което е потвърдено отхвърлянето на иска с правно основание чл. 274, ал. 1, т. 2 КЗ (отм.), е правилно. Обосновани и съобразени със съдебната практика са изводите на съда, че в конкретния случай не се доказва, че ответникът към момента на настъпване на процесното ПТП, е съзнавал, че управлява неизправно МПС, като независимо от това не е спрял и не е взел мерки за отстраняване на неизправността. В практиката на ВКС се приема, че в хипотезата на чл. 274, ал. 1, т. 2 КЗ (отм.), за да бъде ангажирана отговорността на водача на МПС по регресния иск на застрахователя, водачът на МПС трябва да съзнава, че управлява неизправно МПС и въпреки това не е спрял и не е взел мерки за отстраняването ѝ, която повреда или неизправност е застрашавала безопасността на движението и ПТП е възникнало в резултат на това /решение № 130 от 03.05.2012 г., т. д. № 244/2010 г., I т. о., цитирано и от въззивния съд/. Да съзнава, че управлява неизправно МПС, означава да знае, че автомобилът има повреда, а видно и от мотивите на самата присъда наказателният съд от субективна страна приема, че водачът Г. "е бил длъжен да се съобрази, че кара чужда кола, на която не познава изправността". Обосновани са доводите на въззивния състав, че от неоспореното заключение на автотехническата експертиза се установява, че конкретната повреда на управлявания от ответника автомобил, изразяваща се в блокиране /клеясване/ на спирачния цилиндър на задното ляво колело на автомобила, е могла да се констатира субективно само от много опитен водач, управлявал продължително и постоянно време конкретния автомобил и само в условията на аварийно/екстремно/ спиране. При липсата на спор, че ответникът не е собственик на автомобила, управлявал го е инцидентно и няма категорични доказателства да е знаел за процесната повреда, съдът е достигнал до обосноваване и законосъобразен извод, че Ц. Г. не е съзнавал, че управлява неизправно МПС, респ. че предявеният срещу него регресен иск на застрахователя по чл. 274, ал. 1, т. 2 КЗ (отм.) е неоснователен.

По тези съображения настоящият състав на ВКС намира, че въззивното решение е правилно и следва да бъде оставено в сила.